UZUN YÜRÜYÜŞ

Aylık süreli yaygın
SOSYALİST
DERGİ
SAYI: 69
FİYATI: 2YTL.

www.uzunyuruyus.com
TEMMUZ-AĞUSTOS 2005

Devrime Adanmış Yaşam: On Yediler!

Karanlık Aklın Şövalyeleri-I
EREN CAN

Çokkültürlülük, Cemaatçilik, Liberterlik...
BAYRAM KAYA

Latin Amerika'da "Sol" Yükseliş
TEMEL DEMİRER

Venezüella'da İyi Şeyler Oluyor!
MICHAEL PARENTI

"Çokkültürcülük"e Ne(ler) Oluyor?
SİBEL ÖZBUDUN

Latin Amerika'nın İktisadi Serüveni
CAHİDE SARI

Ermeni Konferansı ya da Gerçek Korkusu
RAGIP ZARAKOLU

Hedefteki Anadil ve "Ulusallık!"
DURSUN YILDIZ&M.ALİ VARIŞ

Ölümsüz Kahramanlar-III
HAŞMET ZEYBEK

Şansız Adam
MUHAMMET ÇAKIRAL

Tarihçi İle Romancı Puşkin-II
SADIK ALBAYRAK

Bizim Çocuk
OKTAY GÜZELOĞLU

Ökkeş'le Konuşmalar
TEMEL DEMİRER&SİBEL ÖZBUDUN

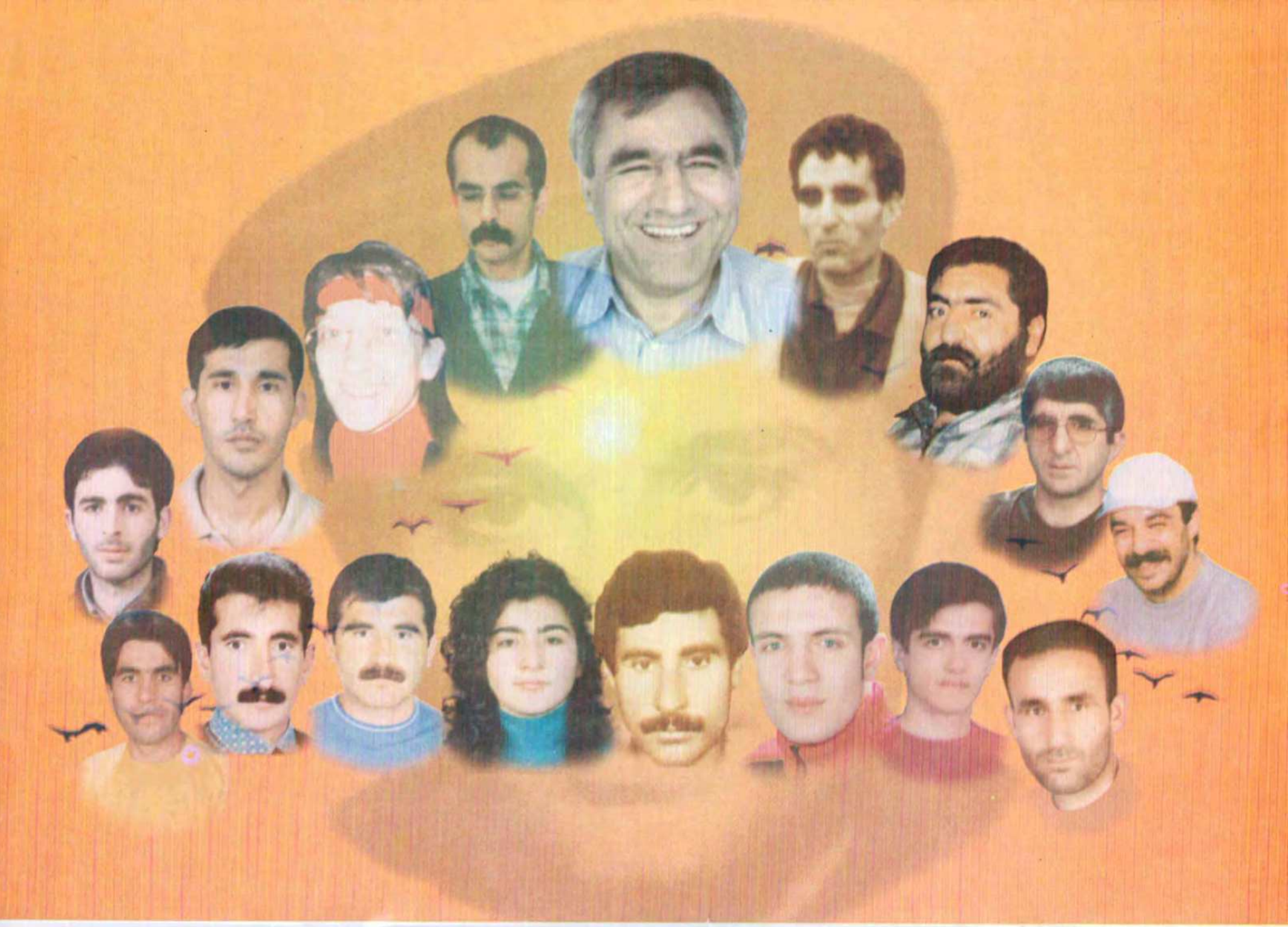

MERHABA;

Toplumsal yaşamın devinimi içinde sıcak bir iklim her yanımızı kavuruyor. Kavrulan sadece bedenlerimiz değil; bilincimiz demirci Kawa'nın ateşinde pişerek yeniden kalıba dökülüyor. Ateşin dili, kudreti her tür olumsuz koşula rağmen şavkıyan umut olmaya devam ediyor.

Yıkıntı ve umutsuzluk içinde lal olmuş, düşkünleşmiş, yarınına kendi bencil penceresinden bakıp ötesini göremeyen, görmek istemeyen; bu tür hallet-i ruhuyenin egemen olduğu bir devirde iğne ile kuyu kazmaya devam ediyoruz...

Bu sayımızda yer vermek istediğimiz, solun ve Kaypak-kayacı geleneğin bir kısmı ile birlikte Sınıf Teorisi'nin Ulusal Sorun hakkındaki ekseriyeten yanlış bir inançtan kaynaklanan ele alış tarzı ve bunun örgütlenme ile ilgisi üzerindeki kavrayışın eleştirel bir değerlendirmesini içeren yazı bölümlerini diğer sayılarımıza erteliyoruz.

Dergimiz, Eylül'den itibaren aylık düzenli peryodlarla çıkacaktır. Ve her ayın başında okurlarımızla buluşmayı hedefliyoruz. Dolayısıyla, yazarlarımız, yazılarını her ayın 20'sini geçmeyecek biçimde bize ulaştırmayı hedeflemelidirler. Aynı biçimde bize omuz veren, desteğini esirgemeyen dost ve yoldaşlarımız da oluşturulacak düzenin aksamaması için çabalarını daha bilinçli ve verimli hale getirmelidirler.

Dostlukla...

Avusturya İrtibat: B. KAHRAMAN
Enns gasse 21/33 1020 Wien AVUSTURYA
İsviçre irtibat: MUSTAFA KORU
Grabmatt Weg 14 3176 Neuene gg Bern
Tel: 0041 0317415986
İsveç irtibat: MUSTAFA ÜLKER
Tel: 0046 737 293 343
Almanya İrtibat: NURİ ASLAN
Florstadter Str 16
60385 Frankfurt Am Main
Tel: 0049 694 699 92 06
Fransa İrtibat: Ali HIDIR
Tel: 0033 0679811683

TOHUM BASIM YAYIN GÖSTERİ VE ORGANİZASYON LTD. ŞTİ. adına
Sahibi ve Yazılışleri Müdürü: M. Ali VARIŞ
Adres: İstiklal cad. Büyük Bayram Sokak No: 19 K: 3
Beyoğlu / İSTANBUL
TEL: (0212) 251 05 61
uzunyuruyus@netbulmail.com
Baskı: BERDAN Matbaacılık

BANKA HESABI: Mehmet Ali VARIŞ- İŞ BANKASI
TL/1011 1519452 Beyoğlu şubesi
EURO/Mark/ 3246817
İsviçre. Frangı/ 3246836
EURO/Vakıflar Bankası-Beyoğlu/026-4032973

UZUN YÜRÜYÜŞ

TEMMUZ-AĞUSTOS 2005 SAYI: 69
Fiyatı: 2.000.000 TL (KDV Dahildir)

İÇİNDEKİLER

SUNU.....01
UZUN YÜRÜYÜŞ'TEN.....02
Karanlık Aklın Şövalyeleri-I.....04
EREN CAN
Çokkültürlülük, Cemaatçilik, Liberterlik Tezleri...08
BAYRAM KAYA
Latin Amerika'da "Sol" Yükseliş.....11
TEMEL DEMİRER
Venezüella'da İyi Şeyler Oluyor!.....20
MICHAEL PARENTI
"Çokkültürcülük"e Ne(ler) Oluyor?.....23
SİBEL ÖZBUDUN
Latin Amerika'nın İktisadi Serüveni.....27
CAHİDE SARI
EZLN'nin Örgütlenişinde Caracoles.....30
ANDRE AUBRY ve EVA
Eğitim Sorunu ve Felsefe-Teoriyle İlişkisi Üzerine....32
HÜSEYİN MUTLU
Ermeni Konferansı ya da Gerçek Korkusu.....36
RAGIP ZARAKOLU
Hedefteki Anadil ve "Ulusallık!".....40
DURSUN YILDIZ-M. ALİ VARIŞ
Ölümsüz Kahramanlar-3.....44
HAŞMET ZEYBEK
Şansız Adam.....47
MUHAMMET ÇAKIRAL
Tarihçi ile Romancı PUŞKİN-II.....52
SADIK ALBAYRAK
Bizim Çocuk.....56
OKTAY GÜZELOĞLU
EZLN: Bir Açıklama Ve/Veya Belki de Bir Veda Mektubu.....57
İSYANCI SUBCOMANDANTE MARCOS
Ökkeş'le Konuşmalar.....61
TEMEL DEMİRER-SİBEL ÖZBUDUN

Devrime Adanmış Yaşam: On Yediler!

Devrim tarihimiz, sömürgeci Türk egemen sınıfları tarafından alçakça işlenen katliamlardan birine daha tanıklık etti.

Türk egemen sınıfları, belli bir konsept dahilinde gerçekleştirdikleri katliamla Maoist Komünist Partisi'ni topyekûn imhayı hedeflerken, aynı zamanda vahşi yüzünü de bir kez daha ortaya koymuş oldu. Egemen sınıflar, bu katliamla devrimci harekete, emekçi mazlum halklara gözdağı vermek ve her devrimci kalkışmayı da ezebileceklerini göstermek istediler. Ama, vahşet ektikleri toprakları, devrime gebe bıraktıklarının da farkındalar.

Türk egemen sınıflarının Dersim'in Mercan Vadisi'nde MKP'ye karşı gerçekleştirdikleri katliam ne tesadüfi ne de sıradan askeri bir operasyondur.

Devrimci hareketin tasfiye sürecini aşamadığı, toparlanma sürecine yönelemediği, güçlü bir devrimci duruş ortaya koyamadığı bu dönemde; MKP, asgari bir örgütsel toparlanma süreciyle birlikte eleştirilecek birçok yanına rağmen ideolojik-siyasal alanda kendini yenileme sürecine girmişti. Kendini aşma pratiğine girme, silahlı örgütlenmede duruş sergileme ve devrimci yönelimi, MKP'yi ideolojik-siyasi-örgütsel alanda canlanma sürecine sokmuştu. Devrimci hareketin genelde yaşadığı ideolojik-siyasi çözülüş ve gerileyiş süreci MKP'de göreli olarak aşılmaya başlanmıştı. İçine girdiği bu yönelim, MKP'de ideolojik-siyasi canlanmanın yanı sıra örgütsel toparlanışı ve canlı bir duruşu da beraberinde getirmiştir. Denilebilinir ki; Türkiye ve K. Kürdistan devrimci hareketi içinde MKP, pratik olarak en canlı dinamik devrimci duruş gösteren örgüt olmuştur.

Uzun silahlı mücadele pratiği ve birikimine sahip olması, gerilla örgütlenmesini kesintiye uğratmadan sürekliliğe kavuşturması, kendisine önemli fonksiyonlar yüklemiştir. Kaypakkayacı örgütlenmeler arasında, kırda tutunabilme becerisini gösterebilen tek güç olması, devrimci bir güzergâhta Kaypakkayacı güçlerin birliğini samimiyetle savunması, devrimci güçler ve emekçi kitleler üzerinde güven oluşturucu bir etki bırakmasını sağlamıştır. Teori pratik uyumunda ısrarcı olması, kadroların şekillenmesinde devrimci bir rol oynamıştır.

MKP'nin 1. Kongre çizgisi ve yeni devrimci yönelimi, uzun mücadele birikimine sahip her birinin on yılları bulan deneyimi, düşmanla dişe diş mücadeleyle çelikleşmiş örgütsel, siyasi pratiği olan kadroların çabası sonucu olumlu bir noktaya evrilmiştir...

Bununla birlikte, silahlı devrimde/halk savaşındaki ısrarlı tutumu vb. etkenler, MKP'nin ikinci kongreye gittiği bu süreçte, Türk egemen sınıflarının topyekün imha planının uygulanmasında rol oynamıştır.

Dersim'in Mercan Vadisi'nde devletin gerçekleştirdiği bu katliam, geçmişten beri bölgede sürdürülen askeri operasyon ve katliamlardan daha farklı bir anlam içermektedir. İmha hareketinin amacı Kaypakkayacı gelenekten gelen MKP'nin 1. Kongere'de içine girdiği yönelimin önüne geçmek ve güçlü devrimci damarını koparmaya yöneliktir. Başta MKP'nin Genel Sekreteri Cafer Cangöz, Genel Sekreter Yardımcısı Aydın Hanbayat, MK SB üyesi Okan Ünsal, diğer kadrolar Cemal Çakmak, Ali Rıza Sabur, Alaattin Ataş, kongre delegeleri olan parti üyeleri Ökkeş Karaoğlu, Taylan Yıldız, Berna Ünsal, Kenan Çakıcı ve diğer üyeleri devlet ve kolluk güçleri tarafından tanınmaktalar. Birçoğu devletin zindanlarında yıllarını geçirmiş, ağır işkencelerden geçmiş, ölüm oruçlarında devrimci duruş göstermişlerdir.

Uluslararası tekelci burjuvazi ve yerel gericiliğin on yıllardan beri süregelen stratejisi, dünya devrimci hareketini sistem içine çekerek sivil toplum hareketine dönüşmesini sağlamak, sistem içine çekemediği silahlı devrimci sosyalist hareketleri ve ulusal kurtuluş hareketlerini topyekün imha etmektir.

Tekelci burjuvazinin bu stratejisine rağmen Maoist hareketler ve diğer devrimci hareketler silahlı

savaşımdaki ısrarlarını sürdürmeye devam etmişlerdir. Emperyalizmin tüm imha plânlarına rağmen, Maoist damardan beslenen Nepal, Peru, Filipinler, Hindistan ve diğer bölgelerdeki devrimci komünist partiler devrimci çizgideki halk savaşında ısrarlı mücadeyi sürdürmektedirler. Türkiye ve K. Kürdistan'da tüm imha ve tasfiye plânına rağmen, Maocu gelenekten gelen devrimci damar, sistem içine çekilememiş ve devrimci duruşundaki ısrarını sürdürmüştür.

Ulusların özgürlüğü, halkların devrim ve sosyalizm yönünde gelişimini ve özgürleşmesini sağlayan devrimci hareketlerin mücadelesini sürekli terörize etmeye çalışan egemen güçler, fırsatını yarattıkları taktirde de devrimci güçlere karşı imha plânlarını denemekten geri durmamaktadır.

K. Kürdistan'da ulusal özgürlük savaşımının bastırılması için on yıllardan bu yana Kürdistan coğrafyası bir baştan bir başa kan gölüne çevrildi, yağmalandı, talan edildi. Ve ulusal devrimci hareket sistem içine çekilmek için, içten yönlendirilerek tasfiye edilme sürecine sokuldu. Yine de, sistem içi arayışı esas alan pazarlık ve dayatma için elindeki gerilla gücünü dağıtmayan ulusal hareketin, bu gücünün imha edilmesi için her türlü yola başvurulmaktadır. Devlet, Kürdistan dağlarında tekrardan yeni bir halk savaşının gelişmesine müsade etmemek ve tutuşturulan her ateşi anında söndürmek için her türlü pervasızlığa başvurmaktadır. Yine DHKP-C savaşçısı Eyüp Beyaz'ın elleri kelepçelendikten sonra Adalet Bakanlığı'nın önünde kurşunlanarak katledilmesi, bu pervasızlığa açık bir örnektir.

Devlet, kentlerdeki emekçi ve ilerici kesimlerin hak talebine dayalı eylemlerine de müsade etmeyeceğini şiddet kullanarak kanıtlamaktadır. Keza, ilerici çevrelere karşı, askerin yanısıra tekrardan milliyetçi duyguları kullanarak sivil faşist tabakayı harekete geçirmeye başlamıştır. MGK ve medyanın kaymak tabakası, her zamanki gibi iş başında!..

Türk egemen sınıfları ve onun kolluk güçleri, Kaypakkayacı güzergâha sahip devrimci güçlerin Türkiye ve K. Kürdistan coğrafyasında mücadeleye önderlik etme potansiyeli taşıdığını gayet iyi bilmektedir. Kaypakkayacı çizginin silahlı halk savaşı üzerinde devrimci bir rol izlemesi her zaman egemen sınıflar için tehlike olarak görülmüştür. Mercan Vadisi'nde gerçekleştirilen on yedilerin katli devletin bu yönelimi sonucudur.

Mercan Vadisi'nde katledilen önder kadrolar, MKP ve aynı zamanda Kaypakkayacı gelenek için büyük bir kayıptır. Keza, Türkiye ve K. Kürdistan devrimci hareketi için de büyük bir kayıptır... Devlet bu önder kadroları bilinçli bir şekilde imha etmiştir. Fakat bu önder kadroların mücadelelerindeki sürekliliik ve tutarlılık, ardıllarına koca bir devrimci miras bırakmıştır. On yedilerin çeyrek asrı geçen mücadele anıları ve kültürü, yeni ardılları için yol göstermeye devam edecektir...

"... şurası iyi bilinmelidir ki, son otuzbeş yıl içinde," Türkiye ve "Kürt halkına Demirci Kawa'nın ateşini ilk götürenler komünistler oldu...

Ve onlar ki bu ateşi, otuz yıl boyunca, hiç söndürmeden o dağlarda dalgalandırdılar bir bayrak gibi. 17 komünist kadronun toplu imhasının derin anlamını, onların bu otuz yıllık çetin ve acılı mücadele geçmişinde aramak gerekiyor. Görev, şimdiye kadarki toplu imhalardan canalıcı dersler çıkarmak, acıyı bilince ve güce dönüştürmektir. Yenilenmenin, bilgiye ve yaratıcı ışığa dönüşmenin yeri ve zamanı yoktur. İnsan, içinde bulunduğu gerçeklikten başlamalıdır yaşamı değiştirmeye." (M. Oruçoğlu)

On yediler; Kaypakkayacı geleneğin ve son on yılda Aygün Uğurlardan Cemal Keserlere uzanan direngenlik ve kararlılığın devamıdırlar.

On yediler; devrime adanmış yaşamdır.

On yediler; emperyalist barbarlık çağında devrimi örgütlemenin çağrısıdır.

On yediler; uluslarası tekelci burjuvazinin, işbirlikçi faşist diktatörlük ve yerel gericiliğin dünya devrimci hareketinin imha ve tasfiyesi karşısında inadına devrimci ısrar çizgisidir.

On yediler; sınıfsız, sömürüsüz baskısız bir dünya kurma ve örgütleme mücadelemizde yoldaşlarımız olarak hep yanımızda olacaklardır. Mücadelenin her alanında, her barikatında, dağlara çakılan her kıvılcımda, parlayan her ateşte mücadele yoldaşlarımız olarak yüreğimizdeki sıcak yerlerini koruyacaklardır. Onlarla yeni dünyayı kurma serüveninde hep birlikte olacağız!..

Karanlık Aklın Şövalyeleri-I

Eren CAN

Hazır sonu gelmişken 20. yüzyılın, mutlaka "toplumsal" bir şeyin sonunu ilan etmek sosyal teorik bir modadır. Nitekim 20. yüzyılın sosyal filozofları şunların sonunu ilan etmişlerdir: *Sosyal demokratik asrın sonu* (Ralf Dahrendorf), *büyük anlatıların sonu* (Jean Fracois Lyotard), *modernizmin sonu* (Gianni Vattimo), *belirginliğin sonu* (Zymunt Bauman), *ideolojinin sonu* (Daniel Bell), *şehrin sonu* (Alain Touraine), *geleneğin sonu* (Antony Giddens), *eminliğin sonu* (Niklas Luhmann), *kitap çağının sonu* (Marshall McLuhan), *eğitimin sonu* (Neil Postman), *organize kapitalizmin sonu* (Scott Lash), *kamunun sonu* (Richart Sennet), *demokrasinin sonu* (Jean-Marie Guéhenno), *ulusal devletin sonu* (Kanichi Ohmae), *Marksizmin sonu* (gözü pek yeni çağın gözü pek yeni solcuları)...

Bunca sona bir tek yaşam içerisinde tanık olmakla çok talihli bir kuşak sayılırız biz. Talihli olmak güzel bir şey de, yahu biz bunca şeyi sonladığımıza göre hangi topluma ulaştık acaba? Francois Fukuyama'ya kalırsa çok fuzuli bir sorudur bu, çünkü; *"tarihin sonu"* gelmişti. "Tarihin sonu" sözkonusu olunca elbette sadece bir şeyler sonlanır, hiçbir şeye başlanmazdı. İyi güzel de, yahu şu sonu gelen "tarih" neyin nesiydi ki?

Max Weber "tarih" denen şu meredin konusunu (yani sorusunu) sadece iki kelimeyle açıklıyor: *"Neden Avrupa?"* Karl Marks'ın cevabı da yaklaşık böyledir. Tek farkla; Marks, "Neden Avrupa?"dan ziyade *"Avrupa nereye?"* diye sormasını tercih eder. Öyle ya da böyle, ama neticede "tarih" denen şey "Avrupa" demekti. Hani şu ihtiyar Marks'ın tarihsel materyalist sosyal teorisi "Avrupa-merkeziyetçi" olmakla itham edilir ya; işte çok yerinde bir ithamdır bu.

Her ne kadar şu bizim Nazım Hikmet'in memleketi, Orta-Asya'dan dörtnalla Avrupa'nın üzerine koşan bir kısrak başına benziyor olsa da, bu sadece oriental gurur ve diğer duygularla yazılmış şiirlerimizde böyledir. Gerçekte o Asyalı kısrak hiç de Avrupa'nın üzerine koşmaz, tersi olur... dünyanın dört bir yanı Avrupa beygirlerinin tecavüzüne uğrar.

"Avrupa Birliği"ne girişi pek kuşkulu olsa da, N. Hikmet'in memleketinin solcuları "Avrupa Birliği'ne Girmeye Hayır!" kampanyalarını örgütlemesini pek severler. Halbuki şu "Avrupa" denen meret o güzelim memlekete çoktan girmiştir. Avrupa'nın girdiği bir memleket Avrupa'ya girse ne olur, girmese ne olur? *"Boş yere havanda su dövmek"* dedikleri şey bu olsa gerek...

Asya dağlarının batıya uzanan yükselti kalıntısından ibaret olan "Avrupa" her ne kadar coğrafi bir gösterge olsa da, söz konusu olan şey "tarih bilimi" olunca bu terim "kapitalizm"i sembolize eder. "Kapitalizm" denen sosyal düzen, o kıtada peydahlanmış ve bütün diğer kıtalarda peydahlanan "sosyal düzen"lerden farklı olarak bütün diğer kıtaların üzerine yürümüş ve neticede bütün dünyayı küresel bir köye döndermiştir. Bunu diğer kıtalarda peydahlanmış "sosyal düzen"lerin hiçbiri başaramazdı. Tesadüfen değil, bilinebilir sebepleriyle bu böyledir ki; bizim dedelerimiz değil borsa, bankayı bile bilmez iken, Karl Marks, kapitalizmin "doğası gereği" bir dünya sistemi olacağından bahsetmişti.

Asyalı gururumuza çok dokunuyor olsa da, maalesef tarih biliminin konusu Asya değil Avrupa'dır. "Tarih" denen meret kapitalizme dair bir sembol olan Avrupa'yla başlar, Avrupa'yla biter. İyi güzel de "Avrupa"nın, -yani kapitalizmin sonu mu gelmişti ki, bay Fukuyama "tarihin sonu"ndan demlenir? Hayır... onun "tarihin sonu"ndan kastettiği şey; kapitalizmin artık aşılamazlığıdır. Bir nevi "Tarih muradına erdi" demek ister. Ötesine müsade etmeyen bir "tarih" ebedileşme yoluyla "son"una ermişti.

"Tarihin sonunun mucidi" olarak nam yapmış olan bay Fukuyama gerçekte "Amerika'yı yeniden keşfeden acemi bir kâşif..."ten başkası değildir. Öyle ya; şu bizim Hegel, Fukuyama zavallısından çok ama çok önceleri, -hem de kapitalizm daha yeni başlamışken "tarihin sonu"nu ilan etmiştir. O gün bugündür sosyal filozoflar döne döne "tarihin sonu"nu yeniden keşfederler. Tarihin sonunun döne döne yeniden icad edilişinin hafıza kaybıyla alakası olsa gerek.

Kimisi "tarih bilimi" için "olayların geçmişteki anlamlarından geleceğe ışık tutma işi" der. Böyle midir?.. bilmiyorum. Fakat olayların geçmişteki anlamlarından geleceğe ışık tutmak için, geçmişteki olayları ve anlamlarını doğru hatırlamak gerekir ki, bu vazifeyle yükümlü insan hafızası geçmişteki olayları ve anlamlarını unutmakta pek marifetlidir. Çünkü, Darwin'in "doğa"sı, insana geçmişini doğru yazsın diye değil, gelecekte vereceği yanlış kararlara uygun bir geçmiş hikayesi uydursun diye hafıza yüklemiştir. Harald Walzer'in deyimiyle; *"Günün yaşamsal zorluğunun üstesinden gelmeye çalışan insanlar çeşitli yanlış kararlar vermek zorundadırlar ki, verilen yanlış kararları, dışarıdan ithal edilerek uydurulmuş "doğru" hatıralara dayandırmak kişiyi çok rahatlatır."* ("Tarihimizi aydınlatma" diye kendi kendinin romanını yazan solcularımızın kulağı çınlasın.)

"İthal" edilmiş uyduruk hatıralar "bilinçlice söylenmiş yalan" demek değildir. Çünkü bu iş bilinçlice tasarlanmış yalan üzerinden değil a priori olarak vuku bulur. Yani farkına varılmaksızın hokkalı yalanlar söylenir. Ki, çok ünlü bir kişi olduğu için ithal hafızadan hokkalı yalan söyleyenlerin en ünlüsü sanırım eski başkan Reagan'dır. Reagan, 1980 seçim kampanyası esnasında medya ve kitlelerin önünde döne döne şöylesi bir savaş anısını anlatırmış: Güya ikinci dünya savaşında paraşütçüymüş. Birgün düşmanın arka bahçesine paraşütle inmeye giderlerken uçakları yara alıp tökezlemeye başlamış. Kaptan Pilot onlara *"Derhal aşağı atlayıp canınızı kurtarın!"* diye emir vermiş. Ne var ki, ağır makinalıyı kullanan asker ağır yaralandığı için kendisinin atlayamayacağını söylemiş. Bunun üzerine kaptan pilot o babacan sesiyle şöyle karşılık vermiş: *"Önemli değil oğlum... demek ki, bu uçağı ikimiz birlikte aşağı indireceğiz."* Nitekim kaptan pilot ve ağır yaralı asker uçağı beraberce aşağı indirip birlikte ölmüşler.

Reagan, bu anısını anlatırken her defasında gözlerinden sel gibi yaş akıtırarak ağlıyormuş. Çünkü bunlara gerçekten tanık olup yaşadığını sanıyormuş. Halbuki sevgili Reagan, sadece, *"A Wing and a Prayer"* adlı bir kurgu savaş filmini seyretmişti. Reagan'ın anlatıklarının tümü noktası ve vürgülüne dek tıpatıp bu filmin bir sahnesinden "ithal"di. Gerçekte Reagan'ın başından bu anlatılanların hiçbiri geçmemişti.

Reagan'ın ithal hafızasının hokkalı komik yalanlarına gülmeyi geçelim biz, mesele bu değil, "hafıza" denen şeyin fuktionunun "geçmişi doğru hatırlamak"tan ziyade "unutup ithal etme yoluyla uydurmak" olduğudur. Ki, bu iş salt Reagan misali beyin özürlülere has değildir, tersine entellektüel teorisyenler de bundan nasiplenirler. Nitekim entellektüel, teorik piyasadaki "tarih yazımı" da önemli ölçüde geçmişteki olaylar ve anlamlarının hafızalardan silinerek yeniden uydurulması işidir. Geçmişin bir bölümü hafızadan silinirken, bazen daha önce keşfedilmiş Amerika da unutulur ve tarih silicileri büyük bir gürültüyle o Amerika'yı yeniden keşfederler.

"Tarihin sonu"nun kaşifi Fukuyama'nın yaptığı da bundan ibarettir zaten. Yani tarihin sonunu keşfeden bir ilk değil, sadece acemi bir "son"dur o.

Sosyal akademik literatürde "tarihin sonu" kavramı kesinlikle kapitalizmin sonu anlamına gelmez. Sadece Karl Marks türü istisna ve oldukça garip sosyal filozoflar için "tarihin sonu" kapitalizmin sonu anlamına gelir. Madem "tarih" kapitalizmle başlamıştı, kapitalizm bitince biterdi ancak... Marks'ın Hegel'i ayaklarından tavana asıp onun diyalektiğini ayakları üzerine oturtmasının anlamı buradan gelir. Yani Hegel'in tarihi sonladığı anda tarihi başlatan Marks, "Yürü ya kulum!" dercesine tarihe ayak veya tekerlek takarat yürütmeye kalkışmıştı. Nitekim Hegel'in elinde Avrupai sosyal düzenlerin kutsanmasının aracı olan şu "diyalektik" denen meret, Marks'ın elinde "devrim yapmanın alfabesi", -yani o sosyal düzenlerin biçim verilmiş yıkımı oluverir. Bu iş "Avrupa-merkeziyetçi" Marks'ın bir cilvesi midir, yoksa cehalet mi "Avrupa-merkeziyetçi Marks" diyen bizlere cilve yapar?.. pek emin değilim.

Konusu "Avrupa" olan "tarih"in kapitalizmin başlamasıyla mı yoksa kapitalizmin sonlanmasıyla mı sonlanacağı meselesini geçelim. Öyle ya da böyle, ama neticede konusu "kapitalizm" olan tarih bir şekilde başlamış ve onunla başlayan kapitalizm dünya ölçeğinde geçerli bir sosyal düzen oluvermişti. Nazım Hikmet'in şiirlerindeki gibi biz Asyalı ve Afrikalı veya Çinli ve Güney Afrikalı olsak da artık farketmez... Küresel bir köye dönen bu dünyanın bütün köylüleri aynı aşirettendir... Kureyşan aşiretinden değil kapitalin aşiretinden! O halde atıldığı fırında bıyıkları buz tutan Kureyş Baba'nın aşireti nasıl peydahladığına dair

mistik anlatılara "tarih araştırması" dendiği günümüzde, biz mistik Asyalılar, AB'ye alınmasak da mensubu olduğumuz kapitalist aşiret düzenimizin sosyal teoride nasıl peydahlandığıyla da ilgilenmemizin pek mahsuru olmasa gerek.

"Sosyal teori" denince (geçmişte bu işe "sosyal teori" değil "tarih yazımı" denirdi) pek çoğumuzun aklına dilini anlamadığımız uzaylılar misali konuşan sosyal filozoflar gelir. Yani dillerini anlamadığımız halde neredeyse bütün teorik yazılarda karşımıza çıkan isimler deryası... Örneğin Uzun Yürüyüş'teki makaleleri okuyun; pek çok teorik yazarımızın makelesinde kendi cümlelerinden ziyade bu deryadaki isimlerden yapılan alıntı cümleler vardır. Dahası, makalenin sonuna bir de "kaynakça" yerleştirilir ki, oradaki isim listesi neredeyse makalenin yarısı kadardır. Başka türlü olmaz bu iş, çünkü düşünce tarihi o deryadan ithal edilmiş dipnotlar tarihidir. Dipnotlar ne denli fazla ve ekstraysa, yazarın o denli iyi araştırıp düşünmüş olabileceği düşünülmektedir.

Entellektüel teorik isim deryası... adeta kendimize yaptığımız "gönüllü işkence" gibi bir şeydir. İslam mistikçisi İbn ul'Arabi'nin yaşadığı zamanlarda böyle bir isim deryası var mıydı?.. bilmiyorum. Ama olmuş olsa dahi, zamanımızın isim deryası yanında bir gölet gibi görünür olsa gerek. Buna rağmen mistikçi olduğu halde sanki bugünü görmüş olan İbn ul'Arabi, Tanrı'ya şöyle yakarıyormuş: *"Ya Allah, bizi isim deryasından koru!"*

Ama maalesef İbn'ul Arabi'nin yakarışına kulak asmayan Tanrı, hepimizi o deryadaki isimlerin işkencesine maruz bırakmıştır. Onlarsız düşünemez, onları onurlandırmaksızın bir makale yazamaz olduk...

Her ne kadar yazımın ardına uzun bir isim deryası yerleştirmesem de, benim yazdıklarım istisna oluşturmaz. Tersine, bu yazının ilk paragrafından da anlaşılacağı üzere; adeta bir "isim deryası listesi" sunarak başladım yazıma ve muhtemelen bu liste geriye doğru uzayacaktır. Madem yüce Allah bizi o deryadaki isimlerin akli işkencesinden korumamıştı, o halde onlarla neden yüzleşmeyelim ki? Çaresiz... hem, "Bizi onlardan koru!" diye Tanrı'ya yakaracak ve hem de zorunlu ve gönüllü olarak isimler deryasındaki sosyal teorisyenlerle yüzleşecektik.

Anlamakta muazzam güçlük çektiğimiz sosyal teorik anlatılar neyin nesiydi acaba? Peter Berger adlı bilgi sosyoloğu, bu soruyu şöyle cevaplamış: *"Sosyoloji, genel insan dünyasındaki insan yığınlarının 'gerçek dünya' dediği yerlerde hareket eder. Sosyal bilimcinin kategorileri ve analizleri, insan yığınlarının yaşamın üstesinden gelmek için paylaştığı erk, statü, ırk, etnik aitlik türü fikirlerin ince işlenmiş halidirler."*

Eğer P. Berger'in söylediği doğruysa, çağdaş sosyal teorisyenlerin anlatılarını anlamak için çağdaş insan yığınlarının düşüncelerini anlamak gerekiyordu. Ne var ki, P. Berger bir başka yerde aynen şöyle demiş: *"İnsanların büyük çoğunluğu aptal ve budaladır."* Aziz Nesin'den de duyduğumuz bu postulayı, Berger'in az yukarıda söylediği ile bir araya getirecek olursak; çağın genel kabul gören sosyal teorik anlatılarının ince işlenmiş birer aptallık olduğu sonucuna ulaşırız. Bence pek isabetli bir sonuçtur bu.

İsabet eden bu muhakemenin bir tek kusuru vardır. O da şudur: sosyal teorisyenlerin aptalca teorilerini "insan yığınlarının aptallığı"yla açıklamak eksik, eksik olduğu için de yanıltıcıdır. İnsanların büyük bir çoğunluğu elbette aptal ve budaladır, ama "doğaları gereği" değil... Tersine, insanlar yapay yoldan birer aptal ve budala yapılmıştır ve bu işte yeni çağın sosyal teorisyenlerinin emeği sanıldığından çok büyüktür. Ki, ben bu yazıda insan yığınlarını aptallaştırmakta emeği geçen yeni çağın isim deryasındaki sosyal teorisyenleri onurlandırmaya çalışacağım:

Bahsi edilen isim deryasını kendi başına bir dünya olarak düşünelim. Bu durumda bu dünyaya Adem Baba misali bir "ilk insan" indirmemiz, yani konumuza metafizik bir "ilk" bulmamız gerekir ki, onun evlatlarını ve devamla da evlâtlarını çiftleştirme yoluyla koca bir akademik dünya ahalisi üretebilelim.

Konumuza en uygun *"tarihteki ilk insan"*nın, -yani yeni çağın sosyal teorik babasının Thomas Hobbes olduğu kanısındayım. Onun 16. yüzyılda doğmuşluğu da zaten zamansal olarak yeni çağın babası olmasına müsade eder.. Dolayısıyla Hobbes'ten daha uygun bir 'Baba' bulamadım. Bu işin olası bir tek kusuru olabilir. O da, T. Hobbes'in yeni çağın "aydınlanmacı" bir düşünürü olmayıp, orta çağ despotizmini savunan bir gerici oluşudur. Fakat pek önemsiz bir kusurdur bu ve bu kusurun neden önemsiz olduğunun açıklamasını yazının akışına havale edeceğim.

Adem Baba misali olan Hobbes Baba, "köpek insan" teorisinin mimarıdır. Hobbes'in yaşadığı yıllar Ortaçağ düzeninin -kapitalizme

gebe olduğu için- sancılarla sarsıldığı bir dönemdi. Eski düzen sarsılıp güçten-takattan düşüyor olduğu halde kapitalizm hâlâ hakimiyetini ilan edebilecek halde değildi. Hâl böyle olunca, Hobbes sadece gelişen tehlikeli anarşik bir ortam görüyor ve ürküyordu. Gördüğü manzaradan ürken Hobbes, Ortaçağ düzenlerine özlem duyacak ve o düzenleri teoride legitime etmeye çabalayacaktı.

Hani *"İnsan insanın kurdudur"* diye bir ata sözümüz vardır ya; işte bu söz aslında atalarımızın sözü değil bizzat Hobbes'in sosyal teorisinden ödünç bir meta-teoridir. Hobbes bu sözle; *"İnsanın doğası nedir?"* (daha doğrusu,*"Eylem nedir?"*) şeklindeki sosyal teorik bir soruya meta-teorik, -yani kök-teorik bir cevap veriyordu. İnsanlar doğası gereği biribirilerini yiyen kurtlar olduklarına göre; bu kurtlara özgürlüklerini bağışlamamız halinde bütün insanların yaşamı tehlikeye girerdi. Herkes can korkusu içinde yaşayıp acı çekerdi ki, katlanılmaz acılarla dolu bir yaşam yaşanmaya değmezdi.

O halde bu kurtların biribirilerini yememesi için önlem almak ve böylelikle yaşamı katlanılır hale getirmek gerekiyordu. Ama nasıl?.. Elbette kurtlardan daha büyük bir canavar yaratarak! Nitekim Hobbes'in sosyal teorik kitabının adı "Leviathan"dır, yani bir tür deniz canavarı...

Hobbes'in duruşu ikilidir; bir yandan Ortaçağ'ın dinsel-despotizme dayalı hiyeraşik düzenlerini özler ve savunur, öte yandan ise onlara "Leviathan" deyip canavara benzeterek bir nevi kötüler. Bundan dolayı da sosyal teorisyenler, Hobbes'in liberal mi yoksa absolutist mi olduğuna bir türlü karar veremezler. Kimisi ona "liberal düşünür" der, kimisi ise "obsolutist düşünür"... Tabi bizim için önemli olan şey, Hobbes'in öyle mi yoksa böyle mi olduğu değil, liberalizmin genetik babası olduğunun kabulüdür; dinsel-feodal devlete "canavar" deyip kötülediği için değil, liberalistlerden "özgürlükçü sol"culara dek hemen hemen bütün ekollerin kabullendiği *"köpek insan"* meta-teorisinin mimarı oluşundan...

Sevgili Hobbes, bu teorisinin doğruluğuna öylesine emindir ki, teorisine kanıt sunması gerektiğini söyleyenlerin üzerine şöyle kükremişti: *"Köpekler bile meselenin ne olduğunu anlamışken, aklı olan insanların kanıta gereksinimi var mı? Mesele şudur: köpek insanlar yoldan geçen herkese havlarlar; gündüzleri tanımadıklarına, geceleri ise herkese."*

Herkese havlayan köpek insan ya da herkesi yemek isteyen kurt insanın çağdaş teorik literatürdeki karşılığı "çıkarcı insan"dır. Daha doğrusu bu teorinin kulağa hoş pek çok karşılığı vardır. Örneğin iktisat biliminde "çıkar sınırı ilkesi", psikolojide "acı ve haz ilkesi", biyolojide "egoist gen" ve "rasyonalizm ilkesi" türü kibar sembollerle çıkar karşımıza. Bu teorinin genel felsefi karşılığı ise "utilitarizm"dir. Tabi bugünlerde daha çok "neo-utilitarizm" denir. Utilitarizme eklenen "neo"nun anlamı "utulitarizmin aşımı" değildir. Sadece bu teorinin "oyun teorisi" denen hokkabazlık oyunundan ibaret bir alt-teoriyle beslenerek sağlama alınması anlamında "neo"...

Medeniyet yüzü görmediği için daha açık konuşan Hobbes, "köpek insan" demesini tercih etmişti. Bu meta-teorik zeminde muhakemesini sürdüren Hobbes; herkesin kendi çıkarlarını kollayıp gözetmesi halinde, herkesin herkese zarar vereceğine ve dolayısıyla da hiç kimsenin kendi çıkarlarını kollayıp koruyamayacağına varır. ("Herkes kendi çıkarlarını kollayıp gözetleyerek kendi kendisi olup ayakları üzerine dikilmesi halinde topluma daha faydalı olur" diyen yeni yetme özgürlükçü solcularımızın kulağı çınlasın!) O halde herkes kendi özgürlüğünden ödün vermelidir. Yani despot bir hükümdarın hükmü altına girmeyi kabullenmelidir. Kendisi bir canavar olan bu despotik hükümdarımız, her ne kadar çıkarcı zalimin biri olsa da, sonuçta hükümdarlığı kurtlar sürüsünün varlığını gerektirdiği için, hükmettiği kurtların yaşamını kendi çıkarı gereği garanti etmek zorundadır ve bu garanti de hükmedilen kurtların çıkarınadır... vs. Çıkarcı bir insan aleminde, olası en rasyonel yol buydu, başka da çare yoktu.

Hobbes Baba'yı kabaca böyle onurlandırdıktan sonra, sıra gelir onu öldüren oğullarına: Hani şu psikoanalizin babası Freud, bilmem ne kompleksi diye, babalarını öldürüp analarıyla evlenerek babalarının yerini alan oğullardan bahseder ya... bir analoji yapacak olursak; Hobbes'in oğulları da Hobbes'i öldürüp onun yerini ele geçirmişlerdir ve kendi oğullarının kurbanı olmamak için de oğullarının aklına pranga vurmuşlardır. Adına "aydınlanma çağının aydın düşünürleri" denen ve saygıda pek kusur eylemediğimiz baba katili bu karanlıkları onurlandırmayı gelecek sayıya havale edeyim.

(Devam edecek)

Çokkültürlülük, Cemaatçilik, Liberterlik Tezleri

Bayram KAYA

Birçok kişi çokkültürlülük siyasetini küreselleşmenin ve onun devletinin felsefî dayanağı olarak görür. Çokkültürlülük geniş anlamda etnokültürel grupların hak istemlerinin aynı çatı altında toplandığını ifade eden bir tema olarak kullanılır. Gerçekte ise azınlık haklarının zıt, tezat/oksimoron yorumundan öte bir şey olmadığı söylenebilir. Çokkültürlülük, ABD, Kanada, Avustralya'da genelde Kızılderililer, Quebecliler ve Aborjinler gibi etnisiteye değil göçmen grupları ve eşcinsellerin uyumluluğuna gönderme yapar. ABD'nin ve AB'nin çokkültürlülük siyaseti, onun tekelci siyasetine uyum içinde olan etno-kültürel kimlik politikalarının hepsiyle cemââtleri, eşcinselleri, lezbiyenleri vs. kapsar. Tekelci siyaset ile uyum içinde olmayan etnisite ve kültürler ise çokkültürlülük veya onun daha anlamlı ifadesi "azınlık haklan" içinde yer almaz.

Siyaset felsefesi genelde Anglo-Amerikan kültürü içinde yer bulmuştu. Sözgelimi gerçekliği işe yararlılığı ve iş bitiriciliği ile ölçülendiren pragmacı siyaset felsefesi ile bir siyasî ahlâk kuramı olarak faydacı siyaset felsefesi, emperyalizmin felsefesi olmuştu. "Faydacı felsefe" Britanya'da toplumun büyük kesiminin, yani sömürgeler dahil kırsal kesim ve işçi sınıfının aleyhine, imtiyazlı tekelci sınıf ve seçkinlerin yararlarını gözeten bir felsefeydi. Bu felsefeye göre biçimlenmiş toplumsal yapı kendini dine, geleneğe ve tarih dışı unsurlara ilişkin ideolojik bir kavrayışla meşrulaştırıyor, kendinden sonraki felsefî ekolleri baltalıyordu. Faydacılık, siyâsî reform, sekülerlik ve faydanın en üst düzeye çıkarılmasına vurgu yaparak gelmişti. Temsil ettiği sınıflar adına ardında başarılı bir grafik bıraksa da bu rolünü yitirdi."[1]

ABD'de pragmacılık, İngiltere'de faydacılığın derinleştirdiği ayrımlara karşı, "siyasal liberalizm" felsefesi, liberal burjuvazinin felsefî dayanağı oldu ve 1960'larda "refah devleti"nin ciddî biçimde genişlemesine yol açtı. 1970'lerde Rawls ve Dworkin'in çalışmaları pragmacı, faydacı devlete karşı refah devleti çevresinde dönen tartışmalara felsefî bir anlamlandırma, entelektüel açıdan doyurucu bir çerçeve sundu. Bu çerçeve "refah" politikalarının (durum gereği) bir karışımıydı: Eşitsizlik üreten bir ekonomik özgürlük kuramı. Serbest piyasayı "eşitlik isteklerinin pratiğe en iyi bir biçimde uygulanmasını sağlamak amacıyla" destekliklerini dile getirirler. Bu yüzden "liberal siyaset ve sosyal eşitçilik" dedikleri siyaset felsefelerini "refah devleti kapitalizmi" olarak adlandırırlar.[2]

Liberal eşitlik felsefesi herkesin hayata toplumun kaynaklarından eşit pay alarak başlamasını öngörür, refah devleti yaklaşımının ötesini amaçlar. Refah devleti temelde piyasa eşitsizliklerinin vergiler ve transfer planlarıyla sonradan düzeltilmesiyle ilgilidir. Adaletsizliği düzeltmek yerine, adaletsiz devletin yolaçtığı sonuçları azar azar ortadan kaldırmaya çalışır.[3]

Rawls, liberal eşitlik felsefesinin refah devletiyle karşılanamayacağını görür ve kendisi "mülk sahipliği demokrasisi" tezini ileri sürer.[4]

Eşdeyişle birbirine karşı çıkan felsefelerden sağ kanattaki liberterler (günümüz emperyalizminin soyut özgürlükçü ve küstahlık politikası savunucuları, eşdeyişle yeni-sağcılık, yeni-muhafazakârlık, neo-liberalizm, yeni-faşizm) piyasayı desteklerken, sosyalistler eşitliğe, özgürlüğe ve planlamaya inanıyorlardı. Liberal-eşitlikçiler ise piyasayı hem serbest bırakan, hem sınırlayan bir ekonomiyi dillendiriyorlardı. Refah devleti kapitalizmi mülkiyet ve yeteneklerin dağılımında başlangıçtaki eşitsizlikleri verili kabul eder ve sonraki (expost) geliri yeniden dağıtma çabasına girer. Eşdeyişle vergilendirme ve transfer gibi sosyal yardım programıyla eşitsizliği gidermeye çalışır. Mülk sahipliği demokrasisi ise mülkiyet ve becerilerin en baştaki (exante) dağılımında daha büyük eşitlik gözeterek expost yeniden dağılıma gerek duymak istemez. Çünkü, mülkiyet dağılımı doyurucu olursa sosyal yardım hizmetlerine gerek olmayacaktır.

Dworkin, adil dağılımın daha çok sosyal yardımların varolan dağılımının yeniden dağıtımını değiştireceğini söylerken, Rawls adil dlağılımın daha az sosyal yardım dağıtılmasını gerektireceğini, "iş bölümünde üst-ast ilişkisini önleyeceğini söyler. Mülkiyet dağılımı doyurucu olursa piyasa gelirinin yeniden dağılımı ve aşamalı gelir vergisine gerek kalmayacaktır.

Eşit dağılım piyasa gelirlerinin farklılık ilkesini doyuracaktır, Dworkin'in isteklere duyarlı, yeteneklere duyarsız dağılım düşüncesini karşılayacaktır. Hatta, hiç kimsenin köle gibi başkalarına bağımlı olması ve insanın düşüncesini ve duyarlılığını öldüren sıradan işler arasında bir tercih yapması gerekmeyecektir. Liberal eşitlikçi felsefe açısından baktığımızda

kadınlar erkek işlerini kadın işlerine üstün tutan bir toplumsal roller sistemine, işçiler de zihinsel kafa emeğiyle bedensel kol emeği arasında abartılı bir farklılık güdülmesine razı olmayacaklardır. Bu görüşe göre kadınlar ve işçiler, erkekler ve kapitalistlerle aynı iktidara sahip olsalardı her iki değişiklik de kökten farklı bir biçim alırdı.

Piyasa gelirlerinde eşitlik, eğitim, kişisel gelişim ve sorumluluk üstlenme fırsatlarında da daha büyük bir eşitlik söz konusu olurdu. İşçilerin, piyasalara eşit koşullarda girmiş olsalardı, daha yüksek maaşlı işleri yeğleyeceklerini, onları köle gibi başkalarına bağımlı kılan ya da insanın düşüncesini ve duyarlılığını öldüren işleri kabul etmeyeceklerini varsayar. Ancak, mülk sahipliği demokrasisi de adaletin özüne giden bir yol değildir. Sınıflı toplumlarda derinlere işlemiş sosyal, kültürel, ekonomik vb. sınıf eşitsizliklerinin nasıl bertaraf edileceğine ilişkin hiçbir fikir vermez. Kurumsal savları, kavramsal savları ile çelişkilidir. Bu da liberal siyasette bir gerileme ve bunalıma yol açar. Zira, petrol bunalımının tetiklediği ekonomik kriz ve gerileme devletlerin bütçe açıklarını şişirdi ve refah devletinin ayakta kalamayacağını gösterdi. Ekonomik küreselleşmenin büyük boyutlara ulaşmasıyla rekabet için hükümet harcamalarında vergilerden kesintiye gidildi. Refah devletinin kamusal emeklilik düzenlemeleri, evrensel sağlık ve eğitim programları 1980'lerde Reagan ve Thatcher'in başını çektiği liberterlik tarafından ortadan kaldırıldı. Siyasal liberalleri açmaza soktu. ABD ve İngiltere'de eşitsizlikler derinleşti. Krizlerini sömürge, yeni sömürge ve bağımlı ülkelere yansıttılar. Piyasada artan eşitsizlikler artık sosyal liberal bir yeniden dağılımla denetlenmiyordu. Mülk sahipliği demokrasisi ya da "hissedar toplum" tartışmaları çöktü ve onlar bile yeni sağın saldırılarına karşı savunmaya geçti. Serbest piyasaya dayalı "araçsal devlet" anlayışı geliştirildi. Liberterler yeniden dağıtıma yönelik vergilendirmeyi ve sosyal yardım programlarını vs. kaldırdılar. Yeni muhafazakâr temelde geleneksel değerlerin yenilenmesi, aile duygularının güçlendirilmesi, güçlü bir milliyetçi ve komünizm karşıtı dış politika izlenmesi ve otoriteye saygının güçlendirilmesi bu sürecin ürünüdür. Bunlar onaylanmayan yaşam biçimlerinin sınırlanmasını gerektirir. Şovenist dış politika, toplumsal kısıtlamalar, dinselleşmiş toplumsal politika ve savaşa hazırlıklı olmak, şiddete özlem duymak önemli liberter bakış açılarındandır.[5]

Liberterlerin piyasa ve adalet kuramlarında ileri sürdükleri sav; herkesin şimdiki durumda sahip bulunduğu mallarda haklı ve bu mülkiyetin meşru olduğudur. Adil bir dağılım ise bu temel üzerinde insanların serbest mal değiş tokuşlan sonucu gerçekleşecek bir dağılımdır. Adilliğin ölçütü, serbest aktarımlar sonucu olan dağılımdır. Hükümetin bu değiş tokuşu birinin isteğine aykırı olarak vergilendirmesi ya da transferi, doğuştan engelli birinin ekstra masraflarını karşılamaya yönelik olsa bile adil olmayacaktır. Tek meşru transfer ve vergilendirme, serbest piyasayı korumayı ve egemenliğini sürdürmeyi amaçlayan kurumları ayakta tutmayı sağlayacak geliri elde etmeye yönelik vergilendirmedir. Bunun başında profesyonel ordu besleme, askerî harcama ve savaşa hazırlık gelir. Eşdeyişle, güvenlik sistemi piyasa için gereklidir. Bunun dışında kalan burjuva sosyal devlet kurumları tasfiye edilmelidir. Bu, yeni sağın neoliberal kuramının felsefi kaynağı; insanların şimdiki durumda sahip oldukları şeylerin adil bir biçimde edinildiği ve adil dağılım formülünün "seçenden seçilene" olması gerektiğidir.[6]

Bu görüş, yeni sağcı kuramcı Nozick'in Yetkilenme Kuramı'nda ifadesini bulur[7] ve üç ilke üzerine oturur: Serbest aktarım, adil kazanım, adalet ilkesi. Ancak, bunun normal bir adalet değil, tekellerin kazanımı ve adaleti olduğu ortadadır. Bu kurama Marksizmin kökten itirazı vardır. Marksizm kan ve ateş içindeki bu mülkiyetlenmeyi gayrimeşru görür, eşitlik ilkesini dağılım sürecinin her aşamasına uygular. Çünkü, liberter bir siyaset felsefesi, sömürüyü, hırsızlığı, yolsuzluğu meşrulaştırır. Kitleleri kan ve ateşin içine iter. Burada gücü yeten gücü yetenedir. Bunun felsefî temeli Kant'ın ahlakî eşitlikçiliğindedir; yani insanlara kendinde amaçlar olarak, eşdeyişle "kendi üzerinde mülkiyet" öncülüğünden türetilen felsefî bir tezdir. Yeni sağ kuramcılara göre, bireylerin hakları hiçbir grubun onlara yapamayacağı şeylerdir. Bunu da ancak kapitalizm sağlar: Sınırsız kapitalizm insana, kendi kendinin sahibi olması hakkını tanır. Eşitlik kişinin kendisi üzerindeki haklarıdır. Dolayısıyla, kaynağı ne olursa olsun, sahip olunan her şey meşru ve adil görülür. Oysa, felsefî liberalizmin babası Locke bu görüşü yadsımıştır. Locke mülkiyeti sınırlar; ancak, başkalarına "yeterli ve bizimki kadar iyi" parçalar bırakmak koşuluyla, dış dünyanın parçalarını kendimizin sayabiliriz, der. Locke devrimcidir, "emeğimi karıştırdığım her şeye sahip olabilmeliyim" diyerek insanlığa kötü yönetimlere karşı "devrim hakkı" tanıyan felsefî tezini geliştirir. Nozick'e göre ise dünya başta sahipsizdi, dünyanın başkalarına kalandan daha büyük bir parçası üzerinde mutlak özel mülkiyet sahibi olabilirsiniz, ahlâk bakımından serbest sermaye ve emek piyasası özel mülkiyete dayanır vs. Böylece, dünyanın ve doğanın eskiden ortak kullanımda olduğu unutturulur; akıl dışı bir adalet kuramı geliştirilir. Siyasal liberaller gibi liberterlerin adalet

ve özgürlük, sivil toplum ve siyasî haklar fenomeni de formel bir eşitlik önerip, maddî eşitsizliği görmezden gelmektedir. İnsanın, kapsamlı, kendi kaderini belirleme hakkından vazgeçip, formel kendi kendinin sahibi olma hakkıdır liberterlik. Aşırı sağ dediğimiz, yeni muhafazakâr liberterlik kısmı (episodu) evveliyatı olmakla birlikte konjoktürün getirdiği soldaki gerilemeyi tekellerin çıkarı için çok iyi kullandı. Bu dönemde sosyalist düşüncenin farklı yollarda ilerleyen kimi kollarının savunduğu telafi edici adalet düşüncesi (yararlar yüklerin eşit dağılımı) ya da üretken mal varlıklarının mülkiyetinin eşitlenmesini savunan "piyasa sosyalizmi" modellerinin bir işlevi olmadı. Roemer'in eşit hisseli "kupon kapitalizmi" de Rawls'ın mülk sahipliği demokrasisinin bir biçimiydi.[8]

1980'ler Sovyet çeperli sosyalizmi çözerken batıda Marksist kuramlaştırmanın rönesansı yaşandı.[9]

Ama, tartışmaları ahlâkî bir düzeye çekti, "ahlâkçı sosyalizm" düzleminde analitik Marksizmi geliştirdi (Cohen, Chomsky vb.).

Bireylerin, toplumların, azınlıkların, ulusların kendi kaderini belirleme hakkını ellerine alamadıkları koşulda, emperyalizm, küreselleşmesine uygun bir liberterliği, cemaatçiliği, çokkültürlülüğü güncelleştirdi. Eşdeyişle, yeni sağcı liberterlik episodu kendine uygun muhafazakâr (demokrat) bir siyaset felsefesi yarattı.

Amerikan siyaset felsefesinde cemaate katılmanın gerekliliği vurgulandı. M. Sandel, Michael Walzer, Alasdair Mcıntyre, Daniel AJBell, Charles Taylor gibi siyaset felsefecileri cemaatçilik kuramını geliştirirlerken yüzleri Hegel'in insanları sistemle uzlaştırma isteğine çevriliydi.[10]

Bu uzlaşma zorunlu olarak çokkültürlülük siyasetini dayattı. Emperyalizm bu politikalarla özündeki şiddet özlemine ve gericiliğine uygun bir kitle tabanı yarattı. Sandel, bunun adına idealizm cephesinden devşirdiği bir kavramla "engellenemeyen benlik" dedi. Benlik, emperyalist amaçlardı ve emperyalizmin küresel, kozmopolit yayılışını meşrulaştırıyordu.

Amerikan Pragmatistleri ve Amerikan Yeni Gerçekçileri "benlik ve amaçları" üzerine çok şey söylediler. Dünya'da Felsefî Materyalizm tasfiye edilirken Amerikan emperyalizmi Amerikan Yeni Gerçekçilik ekolünü geliştiriyordu. Bunlar çamuru şeker, yalanı gerçek göstermede rakipsizdiler. Gerçekçilikleri, öznel algı ve duyumları tek gerçek kabul etmelerinden geliyordu. Cemaatçilerin, "benliğin amaçları ile oluştuğu" (pragmatizm) ve "cemaate yerleşik olduğu" (Amerikan Yeni Gerçekçiliği) yönündeki irrasyonel düşünceleri, liberal rasyonel değişebilirliği saf dışı etmekle kalmadı, bir seçenek olarak bireylerin baskıcı, yakıcı ve yetersiz buldukları gelenekleri ve uygulamaları sorgulayıp, reddetme becerisini kısıtlayan muhafazakârlığın en belli başlı öğretisi halini aldı. Cemaatçiliğin daha geri yüzü ise feminizm ve azınlık hakları gibi farklılıkların cemaat bilincinin altını oyduğu düşüncesiyle çeşitliliği azaltmaya ağırlık verir: Boşanmayı engeller, evrim teorisini sınırlayıp yasaklar, özellikle okullarda ibadeti ve dinî simgeleri destekleyip, giyinişleri ve zevkleri ile metafizik bir varlık göstermek isterler.

Dünyadaki cemaatçilik siyaset felsefesi biçimleri (dinî, kültürel, etnik, vs.) aynı ortak özellikleri yansıtırlar. Emperyalizmin siyaset felsefesi; tarih bilimine karşı 'tarih bitti' tezini, sınıf bilinci yerine kimlikleri ve cemaatleri, modernleşme yerine dinselleştirmeyi, ulusların kaderini tayin etme hakkı yerine, kültürleri, bilimsel belirlenim yerine bilinemezciliği, bilimsel felsefe yerine agnostik bilim felsefesini... geçirdi. Eşdeyişle insanlık, din, etnisite ve kültür eksenli bir yabancılaşmaya mahkûm edildi. Bu siyaset felsefesi, "oluşturucu proje", "oluşturucu siyaset" ve "yurttaşlık" tartışmalarına yol açtı.[11]

Oy merkezli demokrasiden, müzakereci demokrasiye; çoğulcu modelden, konuşma merkezli "iletişimsel" demokrasiye doğru tartışmalar uzadı. Siyaset, özel hayatın aracı haline indirgendi. Yeni sağcı Lavvrence Mead, sivil toplum kuramcısı Walzer, 'Müzakereci demokrasi' kuramcısı John Dryzek, Feminist Jean Bethke Elshtain bireysel hakları öyle bir hale soktular ki, bu haklar kendi kabuğuna çekilmiş, yalıtılmış, göçebe gibi davranan bir insanın özgürlükleri halini aldı. İnsanın özgürlük hakkı bu değildi. Özgürlük hakkı en temelde insanın insandan ayrılık hakkıdır, kendi kaderini tayin etme hakkıdır.

Dipnotlar:

1) Robert Goodin, *Utilitarianism as a Public Policy,* Cambridge University. Press, Cambridge, 1995, s.3.

2) Ronald Dworkin, *Lieralism,* Cambridge University. Press, Cambridge, 1978, s.133.

3) J. S. Mill, *Principles of Political Economy,* in Collected Works, Toronto University, 1965, C III, s. 953.

4) John Rawls, *A Theory of Sus Tice,* Oxford University Press, London, 1971, s. 274, Türk Felsefesi Tarihi F/4.

5) Samuel Brittan, *A Restatement of Economic Liberalisin, Macmillon,* London, 1988, s.213, 240, 242.

6) Robert Nozick, *Anarchy, State and Utopia,* Basic Boks, Newyork, 1974, s.160

7) *A.g.e.,* s. 174.

8) Bardhon and Roemer, *Can theıe be Socialism after Communism,* 1993, s.89-107.

9) Robert Ware, *How Marxism is Analyzed: An Introduction,* Canadion Jurnal of Philosopy, C.15, s.l.

10) Amy Gutman,(Communitarian Critics of Liberalism,|Philosophy and Public Affairs, 14/3: 1985 ; Steven Smith, *"Hegel's Critique of Liberalizm,* Chicago University Press, 1989.

11) T. H. Marshall, *Cilizenship and Social Class,* 1965, s.78; Jurgen Habermans, Citizenshipan National Identity: Some Reflections on the Future of Europe, Paxis International, 12/1, 1992, s.7.

Latin Amerika'da "Sol" Yükseliş

Temel DEMİRER

"Rüyaları gerçekleştirmenin en kısa yolu uyanmaktır."[1]

Eduardo Galeano'nun, *"Burada fazlalık olan insanlardır... İnsanları kusmaktadır sistem..."* [2] diye betimlediği Bolivar'ın, Che'nin yurdunda, hemen hemen her şey bitti demeye denk düşen laflar edilmişti...

"İsyan"dan, "Başkaldırı"dan, "Devrim"den, "Dünyayı değiştirmek"ten ne zaman söz edilse, "tarihin sonu"na denk düşen laflar edilir olmuştu...

Örneğin, "1989'da Berlin Duvarının yıkılmasından, 1990'da Sandinistlerin seçimleri kaybetmesinden ve 1992'de El Salvador'da barış anlaşmasının imzalanmasından sonra, Latin Amerika'daki, hatta dünyadaki silahlı mücadeleler miadını doldurmuş modeller olarak görülmeye başlandı. '80'li yılların en güçlü ve en önemli gerilla hareketlerinden olan FSLN (Nikaragua), FMLN (El Salvador) ve URNG (Guatemala) düşmanlarıyla pazarlığa oturunca, birçok kişi, hatta birçok solcu da, bundan silahlı mücadelenin tamamen bittiği sonucunu çıkardı. Gerilla Kolombiya'da da masaya oturduktan ve Peru'da ağır darbeler yemeğe başladıktan sonra hemen hemen bütün gözlemciler, kurtuluş hareketlerinin artık geleceği olmadığı kanısına vardılar.

Tanınmış Meksikalı aydın Jorge Castenada bu bakış açısını özlü bir biçimde dile getirdi. 1993 yılında *'Silahsız Ütopya/ La Utopia Desarmada'* başlığıyla yayınladığı reformist tartışma yazısı bütün Latin Amerika ve ABD'de büyük yankılar uyandırdı. Ana düşünce şuydu: *Silahlı mücadele hiçbir başarı şansına sahip olmayan yanlış bir yoldur. Koşullar elvermediği için gelecekte Latin Amerika'da devrimci hareketler doğmayacak, sadece reformist hareketler varolacak. Bu aceleci tezlerin yanlışlığını kanıtlama görevini tarihin kendisi üstlendi..."* [3]

Latin Amerika'da bir kez daha ve yeniden anti-emperyalist ve popülist özellikler taşıyan "sol" yükseliş tarih sahnesine çıkıyorken; "Gallup tarafından yapılan bir araştırmaya göre Latin Amerikalıların yüzde 84'ü siyasi liderlerine güvenmiyor"![4]

Tam da bu noktada "tarihin sonu"na denk düşen söylem geriye çekilirken; herşeye "itiraz" edip, hiçbir şeyi "beğenmeyen" ya da "ağaçlardan ormanı görmeyen" bir söylem öne çıkıyor... Örneğin Brezilya'da Lula'ya itiraz, Brezilya'daki emekçi halk hareketinin dönüştürücü gücünü göz ardı ediyor; ya da '90'lı yıllarda El Salvador'da legal siyaset yapma yolunu seçen FMLN'e ateş püskürülüyor; veya Uruguay'daki son deney "çok geniş" ve "belirsiz" olmakla yaftalanıp, "toplumun sıradanlaşmış burjuva siyasal unsurları olmaktan öte bir anlam ifade etmemektedirler" kestirmecesiyle damgalanmaya kalkışılıyor...

Bunlar "doğru" değil; bu tür bir "tarz-ı siyaset(sizlik)" sol pasifizme denk düşen bir çıkmaz sokaktır... Teorisisizm, devrimci praksisin yolunu kesmeye yönelik, demogojiden başka bir şey değildir; ve eskiden de bildiğimiz üzere kıymet-i harbiyesi olmamıştır...

Bu bağlamda, Latin Amerika gerçeğini bir an dahi göz ardı etmeden; ve asla abartmadan; anti-emperyalist ve popülist özellikler taşıyan "sol" yükselişi kavramalı ve gerektiği kadar topraklarımıza tercüme etmeliyiz...

LATİN AMERİKA GERÇEĞİ

Latin Amerika, dünya nüfusunun yüzde 8.52'sini bağrında barındırır. 543 milyonluk nüfusunun, ortalama 212 milyonunu, kentli emekçiler ve topraklarından koparılmış yoksul köylüler oluşturur.[5]

"Latin ve Orta Amerika ülkelerinde kitlesel yoksulluk giderek yükselirken; yoğun ve yaygın işsizlik ve gizli işsizlik sorununu yaşayan bölgede, insanlar açlık sınırında yaşıyorlar. Ekvador, Bolivya, Peru, Venezüella, Arjantin ve Latin Amerika'nın geriye kalan nüfusunun yüzde 70'inden fazlası yoksulluk sınırının altında yaşam mücadelesi veriyor.

Kitlesel yoksulluğun astronomik boyutlarda arttığı bölgenin eski 'en zengin' ülkelerinde bile açlık hüküm sürüyor. 350 milyon kişiyi doyurmaya yetecek kadar et ve buğday üreten Arjantin'de neredeyse 8 milyon insan (nüfusun yüzde 20'den fazlası) yetersiz beslenme sorunuyla karşı karşıya.

Amerikalılar Arası Kalkınma Bankası (BID) resmi verilerine göre, Latin Amerika dünyadaki en büyük sosyal eşitsizliklere sahne: En zengin sınıfların yüzde 10'u en

yoksul yüzde 20'lik bölümün 84 katı gelire sahip. Latin Amerikalı çocukların yüzde elli sekizi yoksulluk içinde yaşıyor, çocukların yüzde 33'ü yetersiz besleniyor.

Orta Amerika'da; Guatemala, El Salvador, Nikaragua, Honduras'ta, kronik açlık hüküm sürüyor: 1992 ile 2002 arasında aç insanların 5 milyondan 6.4 milyona yükselerek yüzde 33 arttı. ABD destekli 'barış görüşmeleri', açların sayısını 1.4 milyon artırdı. Yaşam standartlarında son beş yılda kaydedilen kitlesel düşüş, bir zamanların güçlü Arjantin'inde son derece belirgin. On yıl önce yoksulluk sınırının altında yaşayanların oranı yüzde 15'in altındayken, 2000 yılında bu oran yüzde 30'a, ve 2002 Aralık ayında yüzde 53'e yükseldi. BM'ye göre, 1997'de Arjantin'in kişi başına ulusal geliri 8 bin 950 dolarken, 2003 Ocak'ında 2 bin197 dolara düştü. Böylece Arjantin'de yaşam standartlarında yüzde 67'lik bir düşüş gerçekleşmiş oldu.

Meksika'da nüfusun yüzde 60'a yakını yoksulluk içinde yaşıyor. Kolombiya, Peru, Ekvador, Bolivya ve Paraguay'da da kıyaslanabilir miktarda ya da daha fazla yoksul var. Brezilya'da, 100 milyonun üzerinde insan yoksulluk sınırının altında yaşarken, Uruguay ve Venezüella'da yaşam standartları hızla düşüyor. Şili'de nüfusun üçte birinden fazlası yoksul. Arjantin'de 2001-2002 yıllarında işsizlik yüzde 16.4'ten yüzde 25'e, Brezilya'da yüzde 6'dan yüzde 11'e, Uruguay'da yüzde 15'ten yüzde 20'ye, Venezüella'da yüzde 14'den yüzde 17'ye yükseldi.

Latin Amerika'da 'informal işçiler' denilenler - emeklilik, sağlık, sigorta hakkı ve düzenli iş olanağı olmayıp düşük ücrete çalıştırılanlar işgücünün yüzde 60'ını aşıyor. Meksika'da iktisatçılar, 1994'ten bu yana işçiler tarafından yaşanan gerçek gelir düşüşünün yüzde 60'ı aştığını, 1990'ların başındaki ücret düzeyine ulaşmak için 30 yıl, 1970'lerdeki düzeye ulaşmak içinse 60 yıl gerektiğini tahmin ediyorlar.

Meksika işçileri 20 yıl içinde Latin Amerika tarihindeki en büyük asgari ücret düşüşüne tanık oldular, satın alma gücünde yüzde 81 oranında bir kayıp gerçekleşti. 1982'de, asgari ücret temel gıda ürünlerinin yüzde 93.5'ini satın alabilirken, 2002 Aralık ayında sadece yüzde 19.3'ünü satın alabiliyor. Yaşama maliyeti asgari ücretteki artışı 4 kat geçti. 2000-2002'de Meksikalıların satın alma gücü yüzde 11.7 düştü.

Mülkiyet yoğunlaşması, devlet ve paramiliter gruplardan kaynaklanan terör ve zorunlu göç kırsal yoksulluk ve işsizliğin nedenleri.

Kolombiya'da birbirini izleyen karşı devrimci rejimler ve müttefikleri arasında bulunan paramiliter ölüm mangaları 3 milyon köylüyü topraklarından zorla göç ettirdi. Ekvator'da son 10 yıl içinde kırsal nüfusun üçte bir kadarı kıyı bölgelerine, kent varoşlarına ya da deniz aşırı bölgelere göç ettirildi. Brezilya'da, 1995-2002 yılları arasında 1.5 milyondan fazla küçük köylü ve topraksız emekçi topraklarını, evlerini ve topluluklarını terk etmeye zorlandılar.

ABD'de emeklilik fonlarının kamusal idaresi sadece yüzde 0.5'lik bir maliyet yaratırken, Arjantin'deki özel idare maliyetleri yüzde 23, Şili'dekiler yüzde 15.6, Meksika'dakiler yüzde 22.1 ve Kolombiya'dakiler yüzde 14.1'dir.

Yoksulluğun kitleselleşmesi okula devam oranlarında keskin bir düşüşe neden olmuştur, yoksulların çocuklarının yüzde 40'tan fazlası ilkokulu bitiremiyor. Ortaokula gidenlerinse sadece yüzde 20'si öğrenimlerini tamamlamakta. Hastaneler ve klinikler ya kapanmış ya da sekiz-on saat boyunca içeri girebilmek üzere bekleyen yoksul kuyruklarının ihtiyaçlarını karşılayacak temel tıbbi olanaklardan yoksunlar. Emeği koruma yasaları gevşetildikçe ve iş müfettişlerinin sayısı azaldıkça iş kazaları da artıyor.

Meksika'da 2002 yılında işçiler, işverenler tarafından yapılan 308 bin hak ihlâli ihbarında bulundu. Gümrük duvarlarının indirilmesi, sübvanse edilen ABD ve AB tahıl ve gıdalarının milyonlarca yerel küçük aile işletmesini yıkıma uğrattı. Latin Amerika'da gıda sübvansiyonlarının sona ermesi kitlesel kentsel açlık yarattı. Mali sektörün kuralsızlaştırılması Arjantin, Uruguay, Ekvador ve Bolivya'da tasarrufçuların on milyarlarca dolarlık tasarruflarının kaybolmasına neden olan kitlesel banka sahtekârlıklarına neden oldu. Bugün kayıt dışı, kendi kendine istihdam sayısı kayıtlı istihdamlı işçi sayısını 5 kat geçmiş bulunuyor."[6]

Günde 5 dolarlık getiri gerçekçi bir yoksulluk rakamı olarak ele alırsak, Latin Amerikalıların yüzde 70'den fazlası, yoksulluk içinde yaşamakta ve yaklaşık yüzde 40'ı da günde 2 doların altında bir gelirle yaşamaktadır. Arjantin'de, kişi başına et ve tahıl üretiminde en zengin ülkede, nüfusun yaklaşık yüzde 60'ı yoksulluk içinde yaşıyor...

"Latin Amerika'da kitlesel yoksulluk 1997-2001 kesitindeki beş yıl içinde astronomik boyutlarda arttı. Bütün Latin Amerika ülkeleri kitlesel işsizlik ve gizli işsizlik sorununu yaşıyorlar. Dışlananların yaşadığı çöküntü sadece istatistiksel

bir olgu da değil-görsel olarak deneyimleniyor. 2002 Mayıs'ında, ulusal kongreye bitişik restorantın önündeki kaldırımda, on yaşından daha büyük olmayan üç yoksul çocuk çöpe atılan kemiklerin üzerindeki kırmızı et kalıntılarını dişliyorlardı..."[7]

Latin Amerika'daki bu tablo, küresel(leştiren) neo-liberal saldırının eseridir... Kapitalistler ne kadar görmezden gelmeye çalışsa da, Latin Amerika'da kitleler gerçekten kâbus koşullarında bulunuyorlar. Sonuçta da toplumsal kutuplaşma ve eşitsizlik artıyor, sınıf mücadeleleri kızışıyor. Peru'da, Bolivya'da, Arjantin'de, Ekvator'da, Venezüella'da, Kolombiya'da, Meksika'da, Brezilya'da yaşananlar bu durumun sonucudurlar.

Küresel ekonomik kriz, tüm sektörlere ve ülkelere neredeyse eş zamanlı olarak yayılmaktadır.

Örneğin Latin Amerika'da mutlak yoksulluk sınırı altında yaşayanların sayısı 1980'lerin başında 130 milyondan, 1990'ların başında 180 milyona yükseldi, nüfusun en üst yüzde 20'sinin zenginliği en yoksul yüzde 20'nin 20 katına çıktı. IMF'nin "Yapısal Uyum Programı" nedeniyle 1980'li yıllar boyunca ülke halklarının geliri ortalama yüzde 60 geriledi. Programın rahatça uygulanabilmesi için defalarca olağanüstü hal ilân edildi, binlerce sendikacı ve sosyalist tutuklandı, sürgüne gönderildi veya devlet eliyle katledildi...

(NEO-LİBERAL) "ETKİ"DEN (BAŞKALDIRAN) "TEPKİ"YE

ABD emperyalizminin "arka bahçesi" Latin Amerika, küresel(leştiren) neo-liberal saldırı ile, emperyalizmin "serbest piyasa" yağma ve talan politikalarının boy hedefi oldu. 70'lerde askeri darbelerin, '80 ve '90'larda neo-liberal sömürü politikalarının yıkımını tüm sarsıcılığıyla yaşayan Latin Amerika, XXI. yüzyılın şafağında yüzü "sol" dönük bir yükselişle emperyalizmin karşısına dikiliyor...

Müthiş alt üst oluşlarla içi içe geçecek gel gitlere gebe olan bu süreç soru(n)lu... Ve düz bir hatta gelişmeyecek...

2003'ü Bolivya Ekim Ayaklanması'yla kapatan Latin Amerika ezilenleri, 2004'te Venezüella referandumuyla emperyalistlere ağır bir darbe indirdiler. Kolombiya'da FARC ve ELN gerillalarının namluları özgürlük ve adalet için konuşmaya devam ederken, Şili halkı Kasım'da APEC Zirvesi'ne 70 bin kişilik, -1973 darbesinden bu yana en kitlesel- halk gösterisiyle yanıt verdi.

Küba, doları tedavülden kaldırarak ABD'ye meydan okudu. Uruguay'da neo-liberalizme karşı halk muhalefeti, Lulacı çizgideki Frente Amplio'nun (Geniş Cephe) hükümete gelmesini sağladı. Bolivya'da doğalgaz referandumund. halk, işbirlikçilere darbe indirdi.

ABD emperyalizmi ise Küba'nın komşusu Haiti'de gerici bir yığın hareketi örgütleyerek; adayı işgal etti. Venezüella'da "demokrasi" demagojisiyle gerici bir yığın hareketi örgütledi. Kolombiya'da ABD'ci paramiliter çetelerin katliamları devam etti.

Nikaragua ve El Salvador'da sol hareket yolunu açarak ilerlerken; "Uruguay'da 179 yıllık sağ iktidar tarihe gömülüyor. Böylece Arjantin, Brezilya, Bolivya, Ekvador, Paraguay, Şili ve Venezüella'yla birlikte 'sol kuşak' oluşuyor."[8]

"Latin halklarının çoğu kez kaosla sonuçlanan IMF'nin dayattığı serbest piyasa uygulamalarına yönelik tepkisi, kıtada sol eğilimli başkanların art arda seçimlerden zaferle çıkmalarını sağlıyor."[9] "Latin Amerika'da art arda solcu hükümetler başa geçiyor. On yılların faşist ve ABD yanlısı işbirlikçi çeteleri hükümetlerden kovuluyor."[10]

Bunlarla paralel olarak dört Latin Amerika devletinin 'Güney Amerika Uluslar Topluluğu'nu kurması ve ortak para-ortak pasaport hedefini ilan etmeleri ise, egemen sınıflar cephesinden ABD'yi zorlayan bir diğer gelişme oldu.

"Latin Amerika ülkelerinin liderleri, AB tipinde siyasi ve ekonomik bir blok kurulmasına yeşil ışık yaktı. Yeni projenin adı Güney Amerika Uluslar Topluluğu...

Peru Devlet Başkanı Alejandro Toledo, GAUT'un emelini, 'Bugün 361 milyon sakini olan yeni bir ülkemiz oldu. Bu, küreselleşmenin meydan okumalarıyla başa çıkmamıza, daha adil ve eşitlikçi bir sürece dönüştürmemize yardım edecek' diye duyurdu. Kıtanın 19. yüzyıldaki bağımsızlık mücadelesi lideri olan Simon Bolivar'ın özgür uluslaların aralarında birleşmesi hayaline yaşam, yürek ve ruh verdiklerini belirten Toledo, 'Er geç ortak paramız ve pasaportumuz olacak' dedi.

Ancak proje, henüz 12 Latin ülkesinin aynı düzeyde desteğini kazanabilmiş değil. Arjantin, Uruguay, Paraguay ve Ekvador'un liderleri zirveye temsilcilerini gönderdi. Katılımcılardan Kolombiya ve Bolivya liderleri ise, bloklaşma anlaşmasına imza koymadı. İmzacılar, Brezilya lideri Lula da Silva, Şili lideri Ricardo Lagos, Venezüella lideri Hugo Chavez ve Toledo, ayrıca diğer ülkelerin dışişleri bakanları

ile GAUT'a gelecekte katılacak olan Surinam ile Guyana oldu."[II]

Özetle 1800'lerde burjuva ulusalcı çizgide Latin Amerika'yı birleştirmeye girişen Simon Bolivar'ın ve aynı ideali dünya-devrimci enternasyonal bakış açısıyla yapmaya girişen Che Guavera'nın tarihsel mirası, Latin Amerika ezilenlerinin eyleminde bir kez daha yaşam buldu... İsyan geleneği yeniden canlanmaya başladı...

İSYAN GELENEĞİNDEN SATIR BAŞLARI...

Latin Amerika'daki isyan (ve direniş) geleneği yerlilerle özdeşleşmiş bir gerçektir. Kendilerine conquistadore'ler (fetihçiler) diyen İspanyol sömürgecilere karşı, yaşam ve topraklarını savunma kavgası veren yerliler, aynı zamanda da "Latin İsyan Geleneği"ni de yaratmış oldular...

Söz konusu isyan geleneği öne çıkan "eşitlikçi" ve "hümanist" özellikleri; Latin Amerika piskoposlarının ifadelendirdiği "Kurtuluş Teolojisi"nin önünü açması yanında; Marksizmin başkaldırıyla kısa sürede içselleşmesini de devreye soktu...

Latin Amerika'ya Marksizm iki yorumu ile ulaştı... Birincisi: Rusya'daki "legal marksizm"i (Piotr Struve) andıran görüşleriyle Arjantin Sosyalist Partisi'nin (1895) kurucusu -ve 1898'de Marx'ın Kapital'ini İspanyolca'ya çeviren- Juan B. Justo yorumuyla... İkincisi ise, "evrimci sosyalizm" anlayışını reddeden -ve Peru Komünist Partisi'nin kurucusu olan- José Carlos Mariategui ile...

İsyanın tarihine göz atıldığında işçi hareketleri, kapitalist gelişmenin daha büyük olduğu Arjantin, Brezilya, Şili ve Uruguay gibi ülkelerde, özellikle, güçlü ve köklü işçi hareketlerinin olduğu Avrupa'dan göç eden emekçilerin siyasal fikirlerinden büyük ölçüde etkilenmiştir. Enternasyonal'in İspanyol seksiyonunda hâkim olan anarşizm, kıta emekçilerinin ilgi gösterdiği ilk fikir akımı olmuş ve Latin Amerika'da yayılmaya müsait bir ortam bulmuştur.

Ardından, bir ideoloji merkezi, siyasal hareket ve organik bağ olarak, Marx ve Engels'in kurup yönettiği Birinci Enternasyonal'in sosyalizm fikirleri Amerika'ya gelecektir. Birçok Latin Amerika ülkesinde el altından dolaştırılan "Komünist Manifesto", Marksist düşünceyi benimsemiş bazı aydınlar vasıtasıyla işçilere ulaşır.

1896'da Brezilya'nın ilk sosyalist dergisi "Socialista" yayın hayatına başlar. Başlığın altındaki slogan Manifesto'nun sloganıdır: "Bütün ülkelerin proleterleri, birleşin!" Bir yıl sonra, Şili'de "El Proletario" dergisi Marksizmin savunuculuğunu üstlenir, bunu 1890'da Arjantin'de yayına başlayan "El Obrero/ İşçi" takip eder, bu derginin temsilcileri 1898'de Paris Sosyalist Kongresi'ne katılan ekiptir.

Uruguay'da yaşanan çekişme neticesinde, anarşist akımlar, ilkeleri işçi örgütlerinin çoğunluğu tarafından kabul gören Marksist ideoloji karşısında güç kaybına uğrar. Küba'da ise, bizzat José Marti, 1883 yılında Karl Marx'a olan hayranlığını kamu önünde dile getirir.

Ekvador'da ise, 9 Temmuz 1876'da birtakım aydın, zanaatkâr ve serbest meslek erbabı tarafından kurulan "La Sociedad Republicana/ Cumhuriyetçi Cemiyet", Ekvador'da halkın haklarının savunulması, sosyal hakların tanınması ve Birinci Enternasyonal'de kabul edilen ilkelerin mümkün olduğunca uygulanmasının gerekliğini ilan etmiştir.

Kasım 1922'de Ekvador'da yaşanan işçi ayaklanmasında, ismini "Rosa Luxemburg"dan alan Guadaquil Kadın Merkezi önemli siyasal katkılar sağlamıştır...

Devamla, Meksika deyince; Zapata'yı, Panco Villa'yı ve onlardan bugünlere uzanan EZLN'yi...

Nikaragua deyince; Özgür insanların generali Augusto Cesar Sandino'yu (1893-1934), Carlos Fonseca Amador'u, Silvia Mayorga'yı, Thomas Borge'yi, Carlos Nunez'i, Victor Tirado'yu, Daniel Ortega'yı, Omar Cabezas'ı...

El Salvador deyince; *"Eğer tarih kalemle yazılamıyorsa, silahla yazılmalıdır"* diyen Agustin Farabundo Marti'yi (1893-1932)... Yani 1925'de inşa edilen Orta Amerika Sosyalist Partisi kurucusunu... Cesar Sandino ile Nikaragua'da ABD emperyalizmine karşı omuz omuza savaşan Marti'nin, Komünist Partisi'nin örgütlendiği ayaklanmanın komutanı oluşunu ve üç gün süren ayaklanmada 1 Şubat 1932'de kurşuna dizilerek öldürülmesini... [Aynı ayaklanmada 30.000 (15.000'i yerli) isyancı da yok edildi!]

Guatemala deyince; Jose Arbenz Guzman'ın 1950'lerdeki anti-emperyalist toplumsal reform girişimlerini ve Maya yerlilerinin "Union Revolucionaria Nacional Guatemalteca/ Guatemala Ulusal Devrim Birliği"ni (URNG)...

Che'nin, Fidel'e adadığı *"Canto a Fidel" ("Fidel'in Türküsü")* başlıklı şiirinde "Yeşil bir timsah"a benzettiği Küba deyince; José Marti'yi... Hani ilk eylemini gerçekleştirirken 17 yaşında tutuklanan (1870) şair José Marti'yi, 16 yıl

uzağında (sürgünde) kaldığı ülkesine isyan için döndükten bir ay sonra 19 Mayıs 1895'de bir çatışmada İspanyollar tarafından katledilen Marti'yi...

Yine Küba'nın bağımsızlık mücadelesi önderlerinden (1845-1896) 1896'da İspanyollarla savaşta öldürülen Antonio Maceo'yu...

Ağustos 1924'de Küba Komünist Partisi'ni kuranlar arasındaki tütün işçisi ve José Marti'nin silah arkadaşı Carlos Boldino'yu; genç avukat ve ozan Ruben Martinez Villena ve Lulio Antonio Mella'yı... (KP'nin 1943 yılında -3.000 komünist militanı katleden- Batista hükümetinde iki bakanla yer alması "tarihsel bir hata ve yabancılaşma" göstergesiydi.)

Sonra 26 Temmuz'da Moncada Kışlası Baskınını... Ve Fidel'in, "Tarih beni aklayacaktır" haykırışını...

Ardından da Granma yatıyla Küba'ya tekrar 2 Aralık 1956'da atılan ilk adımı ve 82 kişiden, 12'sinin 9 tüfekle Sierra Maestra Dağları'na ulaşmalarıyla başlayan isyanı: Fran Pais'i, Haydée Santamaria'yı, Melbna Hernandez'i, Celia Sanchez'i, Faustino Perez'i, Vilma Espin'i, Armando Hart'ı, Camilo Cienfuegos'u, Che'yi, Fidel'i...

Venezüella deyince; Douglas Bravo'dan Chavez'le uzanan seyrü seferi...

Kolombiya deyince; Libertador Simon Bolivar'ı... Frente Unido'nun kurucusu rahip ve sosyolog Camillo Torres'i... FARC'ı... ELN'i... M16'yı...

Peru deyince; İspanyollara kan kusturan Tupac Amaru'yu; onun adını taşıyan MRTA'yı ve Guzman'ın Aydınlık Yol'unu...

Uruguay deyince efsanevi Tupamaros lideri Raul Sendic'i (1925-1989)...

Ve Brezilya deyince; Carlos Marighella'yı ve diğerlerini nasıl anımsamayız?

Devamla şunları da belirtmeden geçmeyelim: 1967 Bolivya'da Che'nin öldürülmesine kadar, Latin Amerika çapında kır gerillası yaygındır. Ancak bu kır gerilla savaşları, ya devrimci-milliyetçilerin hareketleri şeklinde (Brezilya'da MNR, Venezüella'da MIR örneği gibi) ya da "geleneksel" KP'lerin de dahil olduğu geniş tabanlı gerilla hareketleri olmuştur. (Venezüella'da FALN, Kolombiya'da FARC gibi). Bunların dışında "geleneksel" KP'lerden ayrılarak bağımsız gerilla kolunun oluşturulduğu ilk örnek Peru'da görülmüştür. (MIR ve ELN gibi)...

Özetle Immanuel Wallerstein'ın, *"Bolivya, Bush ve Latin Amerika"* başlıklı yazısında ifade ettiği üzere, "1960'larda 'devrim' Latin Amerika'da yaygın bir tema idi. Küba sosyalizme yürüyüşte bir sembol olmaya başlamıştı. Che Guevara 'focoismo' ya da (Bolivya'da kendisini ölüme götüren) bir 'devrim içinde devrim' denen şeyin sembolü ve uygulayıcısı idi. Bağımlılık Latin Amerika aydınları için yeni slogandı. Bu kavram merkez-çevre kavramları ve ilk olarak Raul Prebisch ve BM Latin Amerika ekonomik komisyonu tarafından ayrıntılandırılan 'kalkınmacılık'dan doğmuştu. Bu aydınlar Latin Amerika komünist partilerine, onları reformcu, karşı devrimci de facto ABD ve dünya kapitalizm işbirlikçisi olarak değerlendirerek açıkça muhalefet etmeye başlamışlardı. Bir sürü ülkede gerilla hareketleri başlamıştı ve oldukça da güçlü görülüyorlardı. Şili'de Allende bir sosyalizme geçiş programıyla cumhurbaşkanı seçilmişti.

ABD bu dalgaya set çekmek için bazı rejimlerin (Brezilya, Şili, Arjantin, Uruguay) askeri yönetimlerce ele geçirilmesini desteklemeye başladı. Devrim dalgası 1970'lerde, Nikaragua'da Sandinistalar ileriye doğru son bir atılımı temsil etseler de, küçülmeye başladı. 1980'lerde dünya-ekonomi'deki durgunluk Latin Amerika'ya zarar vermeye başladı. Meksika 1982'de 'borç krizi'ni başlatarak Latin Amerika ülkelerine önderlik etti (aslında 1980'de Polonya herkesi geride bırakarak açılışı yapmıştı). 1980'ler kalkınmacılıktan bir geri çekilişe, 'demokrasi'ye (yani serbest seçimlere) doğru bir hamleye ve artık fırtınanın dinişine tanık oldu. Orta Amerika'daki çeşitli gerilla hareketleri seçimlere girme hakkı elde ederek silahlı mücadeleyi bıraktılar. Sovyetler Birliği ve Doğu-Orta Avrupa'daki reel sosyalizmin çözülüşü Latin Amerika solunun yolunu şaşırttı ve silahlarını elinden aldı.

1990'lar ABD'nin Latin Amerika'da rahatça soluk aldığını hissettiği bir dönemdi. Meksika, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'nın (NAFTA) bir parçası olmayı kabul etti. Ve sonunda, yarım yüzyıllık Kurumsal Devrimci Parti'nin (PRI) sürekli tek parti iktidarından sonra Meksika muhafazakâr, serbest-ticaret eğilimli, Kuzey Amerikancı bir partinin liderini, Vincente Fox'u, cumhurbaşkanı seçti. NAFTA'nın imzalanmasından hemen sonra Meksika'nın şaşırtıcı yeni bir çeşit sosyal-politik hareketin, bastırılmış yerli nüfusun çıkarlarını savunan Chiapas'taki Zapatistalar'ın ortaya çıkmasına ve hayatta kalışına tanık olduğu doğrudur. Ve bu tüm dünyada çok fazla ilgi ve destek görüyordu ama ABD, Zapatistalar'a

hiç ilgi göstermedi. Bu bir olasılıkla Zapatistalar devlet iktidarını elde etmekle ilgilenmediklerini açıkladıkları içindi. ABD, Amerikalar Serbest Ticaret Topluluğu (FTAA ya da ALCA) düşüncesinin yolunu yapmaya başladı ve bu çeşit bir ikitaraflı anlaşmayı imzalaması için ilk olarak Şili'yi ikna etti.

Sonra da Latin Amerika'da politik hoşnutsuzluğun yavaş yavaş gürültüleri başladı. Bunun Ekvador, Peru, Venezüella, Brezilya ve Arjantin'de aldığı şekiller ayrıntıda farklıdır. Ama hepsi tek bir özelliği paylaştılar. Hoşnutsuzluk köklerini Yerli (ya da mestizo) nüfusun, örgütlü sendikaların ve köylü katmanlarının arasında buldu. Kafası görece karışık ve çıkarlarının nerede yattığından emin olmayan orta sınıftı. Bu örneklerin hiç birisinde 1960'ların standartlarında 'devrimci' bir iktidar gelmedi. Ama her örnekte de Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) emirlerine ve FTAA'ın kurulmasına karşı az ya da çok açık, bir muhalefet vardı. Her örnekte de ABD mutlu değildi ama durumu 1970'lerde olduğu gibi doğrudan ve hızla etkileyebilecek gibi gözükmedi. Pinochet'ninki gibi sağ darbeler yoktu.

Bu belki de Güney Amerika'daki en yoksul ülke olan Bolivya'nın arka planı. Bolivya aslında Latin Amerika'daki erken 'devrimci' dalganın öncüsü. 1952'deki devrim kalay madenlerinin ulusallaştırılmasına neden olmuştu. Devrimin liderliğini kalay madencilerini örgütleyen ve çoğunluğu yerlilerden oluşan Bolivya İşçi merkezi (COB) yapmıştı. Yerli çoğunluğa devlette rol verilmesi iddialarıyla işçi sendikaları militanlığının birleştiği devrim ABD için büyük bir şok olmuştu. Hareketi kontrol altına almak beş yıl sürdü. Kalay dünya piyasasından kaybolduğunda yerli üreticilerin çoğu kendilerine hem gelir hem de uyuşturucu karşıtı kampanya izleyen ABD'nin öfkesini getiren koka üretimine döndüler.

En son seçimlerde COB ve Yerli Hareketi'nin desteğiyle birlikte, Sosyalizm Hareketi'ne (MAS) liderlik eden cocaleros'un lideri Evo Morales, standard bir muhafazakâr aday, Gonzalo Sanchez de Lozado karşısında, çok az bir oy farkıyla seçimleri kaybetti. Sanchez Bush ile Washington'da buluştuğunda, gelecek sefer Bush kendisini gördüğünde belki de ABD'de sürgünde olacağı şakasını yaptığı söylenir. Ve sonunda bu gerçekleşti. Sanchez, Bolivya doğal gazını düşük fiyatla satmayı ve bunun da üzerine bir zamanlar Bolivya'nın olan ama bir savaşta Şili'ye kaybedilen bir limana boru hattı inşa etmeyi önerdiğinde ülke patladı. İlk önce de başkent etrafındaki Altiplano'nun çok büyük gecekondu semtlerinde. Ve birden sokaklarda yürüyen öğrenciler, işçiler (ve bir resmi belgeye göre COB) Che Guevera'ya övgüler bağırıyorlardı.

ABD Sanchez'e olan desteğini açıkladı ve Amerikan Devletleri örgütü genel sekreterine de aynısını yaptırdı. Ama isyan çok güçlüydü. Tanımsız cumhurbaşkanı yardımcısı kendisine başkanlık kapısını aralayarak hükümetten desteğini çekti. Bundan kısa bir süre sonra, herkesi şaşırtarak, kıtada ABD'nin en güçlü müttefiki Kolombiya'daki muhafazakâr hükümet, Bogota belediye başkanlığı seçimlerini (ikinci büyük şehir Medellin'de olduğu gibi) bir sendika lideri ve eski komünist 'Lucho' Garzon'a kaybetti. Hoşnutsuzluk kabaca aynıydı: Neo-liberalizm'İn verdiği hasar ve kokayı yok etme istekleri ve aynı zamanda hükümetin gerilla hareketi FARC ile olan görüşmelerdeki set çizgisinin yarattığı hoşnutsuzluk.

Sonuçta devrim yok ama muhafazakâr güçlere ve ABD politikalarına düzenli karşı adımlar var. Neler olduğunu bir özetleyelim. Brezilya'da 'Lula' ve İşçi Partisi sonunda seçimleri kazandı. IMF'nin vitrini Arjantin'de ekonomik çöküş ve politik kargaşa, sonunda IMF'ye karşı çıkan, bundan istediğini elde eden ve karşılığında yerel seçimlerde adayları için güçlü bir destek ile ödüllendirilen bir cumhurbaşkanı yarattı. 2003'de BM Güvenlik Konseyi'deki önemli bir oylamada ABD ne Meksika'nın ne de Şili'nin oyunu almayı başardı. Canc'n'da Amerikan önergesine karşı muhalefet, başarıyla ve Brezilya tarafından örgütlendi. Ve her tarafta Latin Amerika ülkelerinin çoğunluğunda çoğunlukta olan yerli nüfusun politik uyanışı var.

Bu başkaldırı bir araya gelen iki fenomen sayesinde olanaklı oldu. Bir taraftan, ABD artık Latin Amerika'daki sonuçları zorlayacak güçte değil, özellikle de şimdi Ortadoğu'da askeri yükümlülüklerle eli kolu bağlanmış durumdayken. Diğer yandan Latin Amerika'da siyasi liderler, özellikle de ortanın solunda olanlar, derslerini aldılar: Büyük ve hızlı adım atacak güce sahip değiller ama orta ölçüde adım atacak güçteler. Ve bu adımlar birikebilir. Latin Amerika ABD'nin zayıflığından yararlanma aşamasında..."

BAŞKALDIRININ BUGÜNÜNDEN NOTLAR...

1990'ların Latin Amerika'sında, sisteme karşı saf tutan üçüncü bir toplumsal ve siyasal güçler dalgası

yükseldi. Bu sırada emek hareketi dağınıktı, güçlerinin ve örgütlenme ve seferberlik kapasitesinin büyük bölümü, kapitalist sınıfın devlet eliyle yürüttüğü bir "operasyon"la paralize edilmişti. 1980'lerde siyaset sahnesine hâkim olan "yeni toplumsal hareketler" de benzer bir akıbete uğramış, seferber ettikleri güçler bir-iki istisnayla dağıtılmıştı. Bununla birlikte bu aynı ortamda, birkaç köylü tabanlı sosyo-politik hareketin başı çektiği yeni bir dalga ya da kırsal eylemcilik ortaya çıktı: Meksika'da Zapatist Ulusal Kurtuluş Ordusu (EZLN); Ekvador'da Yerli Milliyetler Konfederasyonu CONAIE önderliğinde bir yerli ayaklanması ve toplumsal hareketi; Brezilya'da Topraksız Kır İşçileri Hareketi MST; ve Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri (FARC); FARC haricinde hepsi 1980'lerde örgütlenen ve EZLN dışında ulusal çapta faaliyet gösteren bu hareketler, 1990'ların Latin Amerika'sında üçüncü hareket dalgası olarak sahnenin merkezine yerleşip sistem karşıtı toplumsal değişim yolundaki halkçı mücadeleye hâkim oldular.

Bir yanı varoşlara yaslanan ve Slavoj Zizek'in, *"Hakiki bir 'özgür dünya' için yeşerttiğimiz umudumuzun kökleri asıl olarak varoşların harap evreninde yatıyor. Varoşlardaki kolektifleri, yeni toplumsal farkındalık biçimleri yaratabileceği umuduyla takip etmeliyiz: Geleceğin tohumları onlar olacak... Varoşlarda yaşananları yeni bir devrimci sınıf mertebesine yükseltmekten kaçınmalıyız, ancak bu insanların birçok özelliğinin eski Marksist tanım içindeki proleter devrimci sınıfla benzerlik taşıdığını görmek son derece şaşırtıcıdır,"* [12] diye betimlediği bu hareketin öteki yanı da köylü hareketlerine uzanır...

Latin Amerika'da, "yerli sorunu"yla doğrudan ilintili olan köylü hareketi günümüz başkaldırısının başat eksenlerinden birini oluşturur. İşte bu konuda birkaç örnek:

Ekvator'da, köylü ve yerli hareketleri, yolsuzlukları ve halka, bir IMF serbest piyasa programı dayatma çabaları nedeniyle Başkan Bucaram'ı istifaya zorladılar...

Brezilya'da MST, doğrudan eylem-toprak işgali hareketleriyle 150.000'den fazla aileyi işlenmeyen topraklara yerleştirmiştir. Bu, neredeyse bir milyon insan demektir. 21 eyaletteki eylemleri aracılığıyla MST, toprak reformunu siyasal tartışmanın merkezine oturtmayı başarmıştır. Başarılarının göstergelerinden biri de, Brezilya'nın en büyük kenti Sao Paolo'da yapılan son anketlerde nüfusun yüzde 75'ten fazlasının topraksız tarım emekçileri lehine toprak dağıtımını desteklediğini bildirmesi olmuştur...

Bolivya'da köylüler, özellikle de koka yetiştiren eski kalay madencileri, ulusal egemenliğin savunulması mücadelesine önderlik ediyor ve bir süre önce Cochabamba bölgesinde, kendi adaylarıyla katıldıkları seçimleri silme aldılar...

Kolombiya'da, köylü tabanlı gerilla ordusu, Kolombiya Devrimci Silahlı Kuvvetleri/Halk Ordusu, nüfuzunu ülkedeki kırsal belediyelerin yarısına yakınına kadar genişletmiştir. Askerlerinin neredeyse üçte biri, kasaba ve kentlilerden oluştuğu için tamamıyla bir köylü hareketi olmamasına rağmen, programatik taleplerinin birçoğu kır merkezlidir: Toprak reformu, insan haklarının kırsal alanlara genişletilmesi, tarım işçilerinin sendikalaşması vb. Çoğu köylü 15.000'e yakın savaşçısıyla günümüzde Üçüncü Dünya'daki muhtemelen en diri gerilla ordusudur ve güçlenmesini sürdürmektedir. Bunun bir göstergesi de, ABD Savunma Bakanlığı'nın Kolombiya'da yürüttüğü milyonlarca dolarlık askeri yardım programının uyuşturucu tacirlerini hedeflediği masalını artık terk ederek köylü hareketiyle savaşmak için silah gönderilmesini alenen onaylamış olmasıdır...

Paraguay'da gündeme gelen bir askeri darbe, köylülerin ve öğrencilerin kitlesel bir seferberliğiyle önlenebildi. Fırlayan pamuk fiyatları, yüz binlerce köylüyü iflasın eşiğine getirdi. Serbest piyasa ticaret politikaları ve devlet teşvikli ihracatçı tarım tekelleri, yerel gıda üreticilerini baltalayarak, köylülerin toprak işgal ettiği ve ordunun da şiddet yoluyla onları söküp attığı bir döngüye yol açmaktadır...

Meksika'da Zapatista hareketi (EZLN), yerli hakları, toprak reformu ve daha köklü olarak, Clinton ve Zedillo tarafından teşvik edilen bütün NAFTA/serbest piyasa politikaları sorununu tekrar gündeme soktu. 1994'teki Zapatista isyanı olmasaydı, NAFTA'nın imzalanması ve uygulanması egemenlerin bir töreni olarak geçiştirilirdi. NAFTA'nın uygulanmaya başlanmasından beri, 1 milyondan fazla köylü yıkıma uğradı ve on milyonlarca ücretlinin geliri yarı yarıya azaldı. EZLN'nin talepleri ve eleştirisi, ülkenin dört bir köşesinde yankı bulmaktadır...

GENEL GÖRÜNÜM...

"Son iki yılda Arjantin, Brezilya ve Ekvador'un sol kanattan cumhurbaşkanı seçmesinin ardından, Uruguay tarihinde, 174 yıl sonra ilk kez bir sosyalist parti seçimleri kazandı. Çok kısa bir sürede, ardı ardına gelen cumhurbaşkanlığı

seçimlerini sol kanattan liderlerin kazanmasıyla Allende, Che, Fidel ve Zapata gibi devrimcilerin beşiği olan Latin Amerika'da sol rüzgâr yeniden esmeye başladı.

2004'ün Ağustos ayında bir referandumla Venezüellalılar, solcu Cumhurbaşkanı Chavez'in iktidarda kalmasını onaylarken, Şili'de Allende'den bu yana ilk kez, Ricardo Lagos merkez-sol koalisyonuyla cumhurbaşkanlığı titrini taşıyor.

Uruguay'da 31 Ekim tarihinde gerçekleşen 2.487.000 seçmenin katıldığı cumhurbaşkanlığı seçimlerini birinci turda yüzde 50.7 ile kazanan 64 yaşındaki sosyalist Tabare Vazquez, resmi olarak 1 Mart 2005 tarihinde görevine başlayacak, ilk işinin, insani koşullarda yaşayamayan yaklaşık 100 bin Uruguaylı için 'acil bir sosyal plan' olacağını söyleyen Vazquez'in zaferini binlerce Uruguaylı ülkenin her bir köşesinde, özellikle de başkent Montevideo'da büyük sevinç gösterileriyle kutladı. 1985'te ülkenin demokrasiye dönüşünden sonraki dördüncü seçim olan bu son seçimlerde, Uruguay tarihinde ilk kez bir sol parti, diğer gelenekçi Ulusal Parti veya Beyazların Partisi (Partido Nacional veya Partido Blanco) ve Renklilerin Partisi'ni (Partido Colorado) safdışı bıraktı, ilk kez sol rüzgârları Vazquez'in partisi olan Geniş Cephe Partisi'nin (Frente Amplio) 1971'de kurulmasıyla esmeye başlamıştı. Üç ayrı oluşumun, İlerici Buluşma, Geniş Cephe ve Yeni Çoğunluk Partisi bürokratlarının oluşturduğu sol koalisyonu; sosyalistler, komünistler, Hıristiyan Demokratlar, askerler ve diğer gelenekçi partilerden ayrılmış politikacılardan oluşuyor.

Geniş Cephecilerin önünün ilk açılması, Vazquez'in 1989 yılında Montevideo'ya belediye başkanı olmasıyla başlar. Ardından ağır ağır sempati toplamaya başlayan sol eğilim, 1994'de Vazquez'in kıl payı seçimleri kaybetmesiyle gelişir. 1999'daki seçimlerde Renklilerin ve Beyazların seçim sisteminde yaptıkları değişiklikler Geniş Cephecilerin yollarını tıkar ama ülkenin sosyo-ekonomik pozisyonu ve yaşadığı krizler sonuçta solu iktidara taşır.

Onkoloji ve radyoterapi uzmanı bir doktor olan Vazquez, seçim sonuçlarını öğrendikten sonra yaptığı ilk konuşmasında tüm halkına 'ağaçları köklerinden sallayacak bir değişim' vaat ettiği ancak fakirliğin son on yılda iki katına katlandığı Uruguay'da işsizlik, 2002 Mart ayında yüzde 20'lere ulaşmıştı. Yakın ekonomik ilişkide bulunduğu komşusu ve yüzde 30 oranında ihracat yaptığı birinci ülke olan Arjantin'in 2002'de yaşadığı ekonomik krizden çok zarar gören Uruguay, ülkenin ulusal parası olan Uruguay pesosunun devalüasyon görmesi, hatta ülkedeki banka sisteminin çökme eşiğine gelmesi gibi ciddi krizler yaşamıştı. Komşuları Brezilya ve Arjantin arasında 3,3 milyon nüfusu ile küçük bir Güney Amerika ülkesi olan Uruguay'ın, halen 12.500 milyon dolarlık dış borcu bulunuyor.

Son yılların sol eğilimi, onlarca yıl fakirlikle boğuşan Brezilya halkının Luis Inacio 'Lula' da Silva'yı 2002 yılında cumhurbaşkanı seçmesiyle başladı. Arjantin, yaşadığı çok ciddi ekonomik krizden sonra cumhurbaşkanı olarak bir solcuyu, Nestor Kirchner'i seçti. Kirchner ve Lula'nın yakın arkadaş ve müteffik olmaları, ABD ve Latin Amerika arasında bir serbest ticaret anlaşmasına yönelik müzakereler, iki tarım devi olan Arjantin ve Brezilya'nın, Washington'a karşı bir cephe oluşturmasına sebep oldu.

Dış politikasının ağırlık noktası Küba olan Venezüela, ABD ambargosu altında kalan Fidel Castro hükümetine petrol veriyor. ABD ve Venezüela'daki muhafazakârların iktidardan uzaklaştırmak istediği Chavez 2004 Ağustos ayında bir referandumla halkın desteğini gördü. 90'lı yıllarda Latin Amerikalı hükümetler, başta Arjantin olmak üzere, ABD'nin istediği ekonomik reformlar, özelleştirmeler ve serbest piyasaya uygun politikalar uygulamaya çalışmıştı, ancak BM'ye bağlı CEPAL Ekonomik Araştırma Kurumu'nun verilerine göre, Latin Amerika ekonomik açıdan 'kayıp bir on yıl' yaşadı. Gelir dağılımındaki ciddi uçurumlar daha da derinleşirken, sözde 'Washington Consensusu' diye bilinen ekonomik liberal reçete, yüz milyonlarca insanın sorunlarına çözüm getiremedi. Dolayısıyla, sosyal eşitsizliklerin de sebep olduğu sol eğilim, bölgedeki çözüm arayışının bir yansıması olarak ortaya çıkıyor.

Ancak Latin Amerika'da sol asıl sınavını Meksika'da verecek. ABD'nin komşusu, 100 milyon nüfuslu ve Zapatistalarla devrimci sol hareketin bir biçimde içinde bulunmuş ama hiçbir zaman sol kanattan cumhurbaşkanı seçmemiş olan Meksika'da 2006 yılında cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılacak. Meksiko Belediye Başkanı olan Demokratik Devrim Partisi'nden (PRD) Andres Manuel Lopez Obrador seçim araştırmalarında ciddi bir farkla önde gidiyor. Kimbilir belki de, Chavez'in dediği gibi 'artık devrim başladı'... Latin Amerika'nın insanları ayaklanıyor..."[13]

"SONUÇ YERİNE": YOL YOKTUR; YARATILIR!

Bir İspanyol atasözü, *"Ey yolcu unutma; yol yoktur; yollar yürüyerek yaratılır,"* derken geçmiş-bugün güzergâhında yolunu yaratan Latin Amerika'yı anımsatır sanki...

Yolunu yaratan yürüyüş bir yanıyla ve E. Galeano'nun ifadesiyle ütopiktir. Çünkü *"Ütopya ufka benziyor: Ben iki adım atıyorum, o iki adım geriye gidiyor. Ben on adım atıyorum, o on adım geriliyor. Ufuk erişilmezdir. O zaman neden ütopyaya ihtiyacımız var? Şu nedenle: Yürüyüşü sürdürebilmek için..."*

Ve aynı yürüyüş bir süreçtir: Tıpkı James Petras'ın dediği üzere, *"Sosyalizm bir olay değil süreçtir: Değerler ve kültür, yaşam alanlarının çeşitliliği içinde bireyle kolektif arasında sürekli bir karşılıklı etkileşimi gerektirir... Küçük zaferler, büyük hareketleri yaratır ve büyük hareketler, tarihsel alternatifi ortaya atar."*

Latin Amerika ülkelerinin yürüyüşü bu sözleri doğrularcasına ilerliyor. Yerli direnişlerinin anayurdu, gerilla savaşının yatağı, ABD destekli cuntalar yorgunu, neo-liberal politikaların deneme tahtası bu uçsuz bucaksız topraklar, tam da "tükendi" denilen noktada, bir kez daha sürgün vermeye başladı.

Bu sürgün, kitabî devrimcilerin, "sınıf fetişistleri"nin, ya da AB standartlı "sivil toplum" perestlerin "kitabı"na uygun olmayabilir. Kararlı adımlarla iktidara yürüyen bir işçi sınıfı yok ortada örneğin. Dağlarda isyan ateşleri yakan gerillalar da büyük ölçüde gözlerden yitmiş durumda -en azından şimdilik. "Sivil toplum" bürokratlarını ise kimse ciddiye almıyor. Ama her alanda, her düzlemde, köylerde, mahallelerde, meydanlarda, varoşlarda, okullarda, pazar yerlerinde... en beklenmedik anlarda şaşırtıcı biçimde patlayıp, yine beklenmedik bir anda yeniden parlamak üzere sönümlenen halk hareketleri var. Bu hareketlere damgasını vuran, sınıfsal olarak büyük ölçüde köylülük; kültürel olarak ise, yerlilik. Çelişkili, geri dönüşlü, karmaşık bir süreç yaşanıyor oralarda. İnsanlar, halklar denemekten ve yanılmaktan korkmuyorlar. Yanılgılarını açıkça kabul ve tashih etmekten de...

XXI. yüzyıl, Latin Amerika'da ilginç bir biçimde "yerlilerin geri dönüşü"ne sahne oluyor. Sömürgeciliğin, ulus devletlerin, askerî diktatörlüklerin baskılarını ve vahşetini yaşamış yerliler, günümüzün neo-liberal küreselleşmesiyle hesaplaşmayı göze alacak kadar donanımlı olduklarını gösteriyorlar dosta düşmana. Onu yakından tanıyorlar; ama "küresel(-leştirici) Beyaz Adam" tarafından yeterince tanınmıyorlar. Toprak, kimlik ve onur arasında kurdukları tarihsel denklemi, Pentagon "think-tank"lerinin, Çokuluslu şirketlerin muhasebe uzmanlarının çözmesi imkansız... Belki şansları tam da burada yatıyor; efendilerin kendilerine dayattığı piyasa mantığını reddedişleri ve kendi iç-bütünlüklü dünya görüşlerine sahip çıkışlarında... Yapabildikleri, başarabildikleri, kapitalizmin kâr hırsıyla geleceği silah şirketlerinin çıkarlarına ipoteklenen, havası, suyu zehirlenen, toprağının bereketi müsadere edilen, çocukları enerji kaynaklarını elde etme stratejilerine kurban edilen insanlık için de bir umut ışığı olacak.

O halde, Neruda Usta'nın dizelerini yeniden terennüm etmenin zamanıdır, hep birlikte:

"Halkım ben, parmakla sayılmayan/ sesimde pırıl pırıl bir güç var/ karanlıkta boy atmaya/ sessizliği aşmaya yarayan/

Ölü, yiğit, gölge ve buz ne varsa,/ tohuma dururlar yeniden/ Ve halk, toprağa gömülü/ tohuma durur her yerde/ buğday nasıl filizini sürer de/ çıkarsa toprağın üstüne/ güzelim kırmızı elleriyle/ sessizliği burgu gibi deler de/

Biz halkız, yeniden doğarız ölümlerde..."

Dipnotlar:

1) Emerson.

2) Eduardo Galeano, *Latin Amerika'nın Kesik Damarları-Karşı Tarih*, çev: Atilla Tokatlı-Roza Hakmen, Alan Yay., 1983, s.13.

3) Albert Steer, *Che'nin Mirası*, çev: Tuncay Kuloğlu, Belge Yay., 1997, s.14.

4) "Gelecekten Umut Yok", Birgün, 19 Kasım 2004, s.20.

5) Murad Akıncılar, "Latin Amerika'da Kapitalist ve Devrimci Alternatif", Bilinç ve Eylem Dergisi, No:2, Aralık 2004/Ocak-Şubat 2005, s.60.

6) "Latin Amerika Çöküyor", 26 Şubat 2003, yenidenozgurgundem.com.

7) James Petras, "Grito de los Excluidos ya da Dışlananların Çığlığı", www.rebellion.org, 26 Aralık 2002.

8) "Latin Amerika'da Sol Kuşak", Radikal, 1 Kasım 2004, s.11.

9) Hakan Deniz, "Latin Amerika'da Sol Cephe Büyüyor", Toplumsal Özgürlük, No:6, Aralık-Ocak 2005, s.13.

10) Oğuzhan Kayserilioğlu, "ABD'nin İmparatorluk Hamlesi ve Latin Amerika'nın Bölgesel Arayışları", Toplumsal Özgürlük, No:6, Aralık-Ocak 2005, s.16.

11) "Latinler de Birlik Kuruyor", Radikal, 10 Aralık 2004, s.12.

12) Slavoj Zizek, "Varoşların Özgür Dünyası", www.inthesetimes.com, 23 Eylül 2004.

13) Zeynep Uğural Bell, "Latin Amerika'da Sol Rüzgâr", Birgün, 10 Kasım 2004, s.10.

Venezüella'da İyi Şeyler Oluyor![1]

Mıchael PARENTI

Yakın zaman önce bir ziyaret için Venezüella'ya gittiğimde, daha ayağımı toprağa basmadan ülkeyi kuşatan büyük sınıfsal bölünmeyle karşılaştım. Miami'yi Caracas'a bağlayan uçuşta, yanımda çekici, şık giyimli bir Venezüella'lı kadın oturuyordu. Zengin görüntüsüne bakarak, Başkan Chavez'e karşı saldırıya geçmek için önüne çıkan ilk fırsatı kaçırmayacağını kestirmek zor değildi. Ne yazık ki, haklı çıktım.

Söyleşimiz Venezüella'da süregitmekte olan siyasal mücadeleye dek gayet hoş geçecekti. Ama konu açılınca, "Chavez," diye tısladı, "berbat, berbat." O bir "yalancı"ydı, "halkı kandırıyor" ve "ülkeyi mahvediyor"du.

Kadının ABD'deki önde gelen firmalarla bağlantıları olan bir kadın moda şirketi vardı. Chavez'in işini nasıl bozduğunu sorduğumda, "Hayır, beni hiç etkilemedi," dedi. Ama eklemekte gecikmedi: pek çok başka şirket onarılmaz bir şekilde zarar görmüştü, dolayısıyla ekonominin bütünü de. Genel geçer terimlerle Chavez'i eleştirmeyi sürdürdü; bu şeytan bu şekilde devam ederse bir ulusal felaketin kaçınılmaz olduğu konusunda beni uyarmayı da ihmal etmedi.

Venezüella'da karşılaştığım başka eleştirmenler de benzer bir saldırı tarzını paylaşıyordu: toplumsal basmaklarda kendilerinden altta olanlar pastadan artık daha irice bir dilim aldıkları için doğuştan gelen haklarının (sınıf ayrıcalıklarının) kuşatma altında olduğundan korkanların şiddetiyle seslendirilen özgüllüğü düşük, ama zehri yüksek bir dil.

Venezüella'da nüfusun yüzde 80'i yoksulluk sınırının altında yaşıyor. Chavez'den önce yoksulların çoğu hayatlarında hiç doktor ya da dişçi görmemişti. 1980 ve 1990'lı yılların neo-liberal piyasa "uyum" programları, toplumsal harcamaları kısıp tüketici mallarındaki sübvansiyonları kaldırarak durumu yalnızca daha da ağırlaştırdı. Birbirini izleyen yönetimler, tırmanan yolsuzluklar, zenginlerle yoksullar arasında büyüyen uçurum, giderek kötüleşen yetersiz beslenme ve umutsuzluk konusunda hiçbir şey yapmadı.

Ülkeyi mahvetmek bir yana, Chavez hükümetinin başardığı iyi şeylerden bazıları şunlar:

• Küçük çiftçileri ve topraksız yoksulları desteklemeye yönelik bir toprak reformu programı hazırlandı.Mart 2005'te bir Britanya sığır şirketine ait geniş bir mülk çiftçilik amacıyla tarım işçilerince işgal edildi.

• Chavez'den önce dahi Venezüella'da ilkokuldan üniversiteye dek kamusal eğitim vardı; ancak pek çok yoksu aile çocuğu yıllık ücretleri ödeyemedikleri için okula gitmiyordu. Şimdi eğitim (üniversite dahil olmak üzere) tümüyle parasızdır ve bu, okul kayıtlarında dramatik bir artışa yol açmıştır.

• Hükümet bir deniz koruma programı başlattı ve yerli halkların toprak ve balıkçılık haklarını korumak için adımlar atıyor.

• Özel bankalar, küçük işletmelere, işçi kooperatiflerine ve çiftçilere kredi açıyor.

• Yüzde 80'i hâlen kamu mülkiyetinde olan devlet teşebbüsü olan petrol sanayini özelleştirme girişimleri durduruldu ve yabancı sermayeye bir takım kısıtlamalar getirildi.

• Chavez ABD'li askerî danışmanları ülkeden kovup, Kolombiya'daki karşı-ayaklanma faaliyetlerine katılan ABD askerî uçaklarının ülke hava sahasına girmesini yasakladı.

• Tüm ülkede "Bolivarcı halkalar", okur-yazarlık, eğitim, aşı kampanyaları ve diğer kamusal hizmetler konusunda yurttaşları cemaat düzleminde harekete geçirmek üzere mahalle komiteleri örgütlendi.

• Hükümet yoksul mahallelerdeki sokakları, ihmal edilmiş kanalizasyon ve su şebekelerini onarmak üzere işsiz erkekleri geçici işçi statüsüyle işe alıyor.

Ve bir de sağlık programı var. Chavez'in doğduğu eyalet olan Barinas'da bir diş kliniğini ziyaret ettim. Ekip, ikisi genç Venezüellalı kadınlar olmak üzere dört diş hekiminden oluşuyordu. Diğer ikisi ise bir yıllık bir program gereği burada bulunan iki Kübalı erkekti. Venezüellalı diş hekimleri eskiden diş hekimlerinin iş bulamadığını kaydettiler. Tedaviye ihtiyaç duyan milyonlarca insan vardı, ama bakım ve tedavi, özel piyasa tarafından, yani ödeme kapasitesine göre dağıtılıyordu. Diş bakımı herhangi bir meta gibi dağıtılmaktaydı, yani ihtiyacı olana değil de, yalnızca satın alabilene.

Barinas'daki ücretsiz klinik açılır açılmaz, diş bakımı gereksinen insanların akınına uğradı. Kimse geri çevrilmedi. Chavez hükümetinin muhalifleri dahi, siyasal nefretlerini

geçici olarak bir yana bırakıp, ücretsiz hizmetten yararlanıyordu.

Barrio kliniklerinde çalışan pek çok doktor ve diş hekimi (ve klinik gereçleri ve ecza malzemelerinden bazıları) Küba'dan gelmektedir. Chavez Venezüellalı askerî doktor ve diş hekimlerinin de bu ücretsiz kliniklerde görev almasını sağlamıştır. Bu arada, Venezüella tıp kurumlarının büyük bölümü, bu ücretsiz klinik programına karşıdır ve bunu tıbbî standartları ve hekimlerin kazançlarını düşürmeye yönelik Kübalı bir komünist kampanya olarak görmektedir.

Düşük gelirli insanların yaşamlarında ilk kez tıbbî ve diş bakımından yararlanıyor olmaları, bu "profesyonel yönelimli" pratisyenler için pek de önemli bir konuya benzemiyor.

Bütün ülkede, özellikle de düşük gelir bölgelerinde kurulan hükümet destekli mahalle yiyecek dükkanlarından birini ziyaret ettim. Bu mütevazı kuruluşlarda konserve yiyecekler, makarna, fasulye, pirinç, ve bazı başka ürünlerle meyveler piyasa fiyatının bir hayli altında satılıyordu; bu yetersiz beslenmenin yaygın olduğu bir ülkede bir lütuftu...

Bu halk marketleri aracı katmanlarını devreden çıkartarak temel ihtiyaç maddelerini mahalle sakinleri için erişilebilir kılmaktaydı. Bu marketlerin çoğu kadınlar tarafından işletilmektedir. Hükümet ayrıca görevi düşük gelirli kadınları kendi mahallelerinde kooperatif kurmaları konusunda desteklemek olan bir devlet bankası kurdu.

İşçi kooperatiflerinin sayısı da artıyor. Caracas'daki bir tanesi, bir çöplüğün bir ayakkabı ve bir tişört fabrikasına dönüştürülmesiyle kurulmuştu. Petrol Bakanlığı'nın parasıyla finanse edilen kooperatif bin kişiye istihdam sağlamıştı. İşçiler coşkulu ve umutlu gözüküyordu.

Şaşırtıcı biçimde, pek çok Venezüellalı işçi kooperatifleri hakkında pek az şey biliyor. Özel sermayenin basın ve yayın medyası üzerinde neredeyse tekel oluşturduğu düşünüldüğünde, bu belki de pek şaşırtıcı değil. Her biri şiddetli birer Chavez karşıtı olan zengin medya patronları beş televizyon kanalından dördünü ve bütün büyük gazeteleri ellerinde tutuyorlar.

Venezüella'daki devrimci gelişmelerin baş sorumlusu, Hugo Chavez, ABD haber medyasında bildik aşağılayıcı tonla yer bulmaktadır. San Francisco Chronicle'da yer alan bir makale onu "Venezüella'nın kavgacı başkanı" olarak betimliyordu.[2] Daha önceki bir Chronicle haberinde ise Chavez'i "bir psikopat, son derece saldırgan bir herif" olarak tanımlayab bir muhalifin ifadelerine yer verilmişti.[3] Londra'da yayınlanan Financial Times onu "giderek otokratikleşen" bir kişi olarak nitelemekte ve Times'ın "başıbozuk demokrasi" dediği bir sisteme başkanlık ettiğini söylemekteydi.[4]

Günümüzde ABD imparatorluğunun sıkı savunucularından olan Soğuk Savaş liberallerinden biri, Marc Cooper, Nation'da demokratik olarak seçilen Chavez'in sık sık "bir gangster gibi konuştuğunu", "megalomani ile flört ettiğini" yazıyordu. "Chavez'in davranışı", diye ötmeyi sürdürüyordu Cooper, "paranoyanın eşiğinde"dir ve "giderek daha otokratik bir tarzda" hayata geçirilen "kof demogoji"den ibaretti. Pek çok başka eleştirmen gibi Cooper da Chavez'in başarılarını küçümsemekte ve bilgiye dayalı analizlerdense küfrü tercih etmekteydi.[5]

Başka medya borazanları da Chavez'i "günü gününe uymaz", "kuşatılmış", "beceriksiz", "yetersiz", "diktatörce", "kışla popülisti", "delifişek", ve hepsinin üzerinde, "solcu" olarak yaftalamışlardır. "Solcu"nun ne anlama geldiği hiç açıklanmaz. Solcu, toplumsal kaynaklar ve insan hizmetlerinin daha adil dağıtımını savunan ve Chavez hükümetinin yürürlüğe koyduğu türden programları destekleyen kişidir. (Benzer tarzda, sağcı da bu tür programlara karşı çıkarak özel sermaye ve bir avuç zenginin doymak bilmez ayrıcalıklarını ilerletmeye çalışan kişidir.)

"Solcu" terimi ABD medyasında sıkça kullanılmakla birlikte pek az tanımlanır. Yaftanın gücü, siyasal içeriğinin rasyonel incelenmesini olanaksızlaştıran soyut şeytansı bir etki yüklenmesine yol açan bu tanımsızlığında yatar.

Bu arada, Chavez'in, demokratik olarak seçilmiş hükümete karşı, 2002 Nisanı'nda yasadışı ve Anayasa'ya aykırı bir darbe düzenleyen muhalifleri ABD medyasında "demokrasi yanlısı" ve "Batı yanlısı" yönetişimin şampiyonları olarak tariflenmektedir. Ayrıcalıklı toplumsal düzenin, 2002'de iktidarı elde tuttukları 48 saat içerisinde Chavez'in yönetimde olduğu yıllar boyunca zarar verdiğinden çok daha fazla insanı öldüren serbest piyasa plütokratları ve şirket-askerî yöneticilerinden söz ediyoruz.[6]

Bu suçlulardan biri, General Carlos Alfonzo, darbede oynadığı rol nedeniyle yargı önüne çıkartıldığında, New York Times onu hakları Chavez hükümetince çiğnenen bir "muhalif" olarak tanımladı.[7] 2002 darbesini yönetmekle suçlanan dört üst düzey subay daha büyük olasılıkla yargı önüne çıkartılacak.

Kuşkusuz onlar da demokratik bir hükümeti yıkmaya çalışan komplocular ya da hainler olarak değil, "muhalifler", hükümetle aynı fikirde olmama hakları ellerinden alınmış basit, saygın bireyler olarak betimlenecek.

Topluluk önünde konuşmalarını üç kez izlediğim Başkan Hugo Chavez, eğitimli, net, bilgili ve okumuş bir bireydi. Geniş yürekli, derin insanî duygulara ve keskin bir zekaya sahip olan Chavez, halkının büyük çoğunluğu için kurtarıcı değişimleri gerçekleştirme idealine içten bir bağlılık sergilemektedir; her bakımdan sürdürmekte olduğu saygın ve barışçıl demokratik devrime layık bir adamdır.

Milyonlarca yurttaşı onu isabetli bir biçimde ulusun en yoksul bölgelerine dikkat yönelten tek başkan olarak algılıyor. Kendi ülkesinin üst tabakalarının ve Kuzey'deki yönetici çevrelerin kara çalmalarının ve darbelerinin hedefi olmasına şaşırmamalı.

Chavez ABD hükümetini kendisini öldürmeyi planlamakla suçluyor. Buna inanabilirim.

Dipnotlar:

1) Znet... Michael Parenti'nin son kitapları arasında Superpatriotism (City Lights) ve Online Kitap Tanıtımı'ndan 2004 Yılın Kitabı ödülünü kazanan The Assassination of Julius Caesar (New Press) bulunuyor. Son kitabı The Culture Struggle , Seven Stories Press tarafından 2005 sonbaharında yayınlanacak. Daha fazla bilgi için web sitesini ziyaret edebilirsiniz: www.michaelparenti.org. Türkçeleştiren: Sibel Özbudun.

2) San Francisco Chronicle, 12 Eylül 2004.

3) San Francisco Chronicle, 30 Kasım 2001.

4) Financial Times, 12 Ocak 2002.

5) The Nation, 6 Mayıs 2002.

6) Bkz. Gregory Wilpert, (der.)., Coup Against Chavez in Venezuela: The Best International Reports of What Really Happened (Caracas: FundaciÛn por Un Mondo Multipolar, 2003).

7) "Venezuelan Court Rules Against Dissident," New York Times, 16 Nisan 2005.

Kulağında karanfil taşıyan halkımın
oğulları
Atlanın gidiyoruz.
Buğulu bir şafak vakti yeniden düşüyoruz
yollara
Eski zamanlarda olduğu gibi
Dersimiz Tarih: Unutmayın kaldığımız yeri
ve yenilmedik daha
Masal alın koynunuza. Belki dönmeyiz
uzun zaman
masallar hatırlatır size doğduğunuz yeri
ilişkiler ikliminde çocukluk taşınabilir bir
şeydir
alınsa da elinden geçmişi.
Tütün ve tarih koyun torbanıza. Kekik ve
dağ ateşleri
şafağın bin yıllık anlamını,
suların ve çağların sesini ezberleyin,
bilinmez otlarını adını hatırda tutar gibi
Ten rengi aya bakın son defa
yani yaşanmış ve yaşanacak tüm yaz geceleri...
kaçak aşıkları, uçurum bakışlı firarları,
mağrur eşkiyaları saklar gibi
kilitleyin yüreğinizin giz kalelerini
Anka ve Anahtar, ikinci bir emre kadar
Kaf Dağı'nın ardına gitti...

Murathan MUNGAN

"Çokkültürcülük"e Ne(ler) Oluyor?

Sibel ÖZBUDUN

Önce şu haberlere bir göz atalım:

• "Avrupa'da başlayan 'yabancıların uyumu' tartışmasına Almanya'da 1974-1982'de başbakanlık yapan sosyal demokrat Helmut Schmidt de katıldı. 'Türk işçilerin Almanya'ya kabul edilmesi bir hataydı' diyen Schmidt, çokkültürlülüğün demokratik rejimlerde değil sadece otoriter rejimlerde işleyebileceğini savundu"![1]

• "Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi'nce yayımlanan bir raporda, AB içinde çokkültürlü topluma direnişin arttığı belirtildi. En büyük direnişin Yunanistan'da gözlendiğine dikkat çekilen raporda, Yunan halkının yüzde 80'i, çokkültürlü topluma karşı çıkarken bu oranın Türkiye'de yüzde 21.3'te kaldığı yer aldı. Raporda, AB halkının yarısının, göçmenlere yönelik olumsuz bir tutum sergilediği belirtildi..."[2]

• "AB üyesi Almanya, 600 yıldır birlikte yaşadığı, Hitler döneminde soykırımdan geçirdiği Yahudilerle Roman ve Sintileri azınlık olarak kabul etmeye yanaşmıyor"![3]

• "İngiltere'de ırkçı saldırılar giderek artıyor. Yapılan bir araştırmaya göre, azınlıkların nüfusun çok küçük bir bölümünü oluşturduğu kırsal bölgelerde ırkçı saldırılar çok daha yoğun yaşanıyor. Yeni bir seçime doğru geriye sayımın başladığı şu günlerde, İçişleri Bakanlığı verilerinden yola çıkılarak yapılan değerlendirmeler geçen dört yıl içinde ülkede bu açıdan pek bir ilerleme olmadığını, üstelik kimi yerlerde durumun daha da kötüye gittiğini ortaya koyuyor. Britanya'da en güvenli bölgelerin yine de azınlık nüfusunun en yoğun olduğu Londra, Leicestershire gibi yerler olduğu görülüyor. Bu bölgelerde nüfusun yalnızca yüzde 1 kadarı ırkçı eylemlerle karşılaşıyor. Gelgelelim, ırkçılığın çok yoğun yaşandığı kırsal bölgelerde azınlıkların ırkçı saldırılara uğrama olasılıklarının 2001 yılına kıyasla üç-dört kat arttığına tanık olunuyor. Britanya'da 1999'da yaklaşık 48 bin ırkçı saldırı yaşanırken geçen yıl 52 bin olay yaşanması, ülkede ırkçılıkla ilgili olayların o tarihten bu yana tırmanışa geçtiğini gösteriyor."[4]

• "(...) Almanya'da, özellikle gençlerin Nazi dönemine büyük merak sardığı ve bu dönemle ilgili yayınların piyasayı sardığı belirtildi. İngiliz Daily Telegraph gazetesinin haberine göre, Hitler'in hayatıyla ilgili özel ayrıntıların anlatıldığı kitaplar birbiri peşi ıra yayımlanıyor. (...) 'Daily Telegraph', Almanya'da önceki gün açıklanan bir kamuoyu yoklamasının bulgularına da yer verdi. Yoklamaya göre, Almanya'da özellikle başkent Berlin ve çevresindeki Brandenburg'ta aşırı sağcılara büyük bir sempati duyuluyor. Berlinlilerin yüzde 15'i, Nasyonal Sosyalizmin olumlu yanlarının da olduğunu savundu. Brandenburg'ta bu oran yüzde 20 olarak saptandı. Berlinlilerin yüzde 12'si, Brandenburg'ta yaşayanların da yüzde 24'ü, "Führer gibi demir yumruklu bir yönetici isterim" diye konuştu."[5]

• "Fransa İçişleri Bakanı Dominique de Villepin, Fransa'da cemaatçilik duygusunun giderek güçlendiğini belirterek, 'ülkesinde ırkçılığın her türlüsünün maalesef var olduğunu' söyledi. De Villepin, sadece Fransızlardan yabancılara karşı değil, ülkedeki yabancılardan Fransızlara yönelik ırkçı hareketin son 10 yılda arttığını söyledi."[6]

• "Avrupa'nın etkili partileri özellikle son iki yıldır, ulusal seçimler ve Avrupa Parlementosu (AP) seçimleri için 'ırkçı ve yabancı düşmanı' söylemleri kullanıyorlar. Bu söylemlerde düşman olarak işaret edilenler ise göçmenler ve Müslümanlar. Irkçılık Karşıtı Avrupa Komisyonu'nun (ECRI) yaptığı bir araştırma da Avrupalı politikacıların, göçmenleri, Müslüman mültecileri ve İslam'ın kendisini hedef tahtasına oturttuğunu gösteriyor. Araştırmanın yapılmasını sağlayan Fransız politik bilimler uzmanı Jean Yves Camus, Huntigton'ın 'Medeniyetler Çatışması' teorisinin Avrupa'da oldukça prim yaptığını gördüklerini belirtti. Yves, '2004 yılında Avrupa'daki 46 ayrı bölgedeki siyasi partinin Avrupa Konseyi seçimleri çalışmalarında yabancı ve İslam düşmanlığını körükleyen söylemler kullandıklarını tespit ettik' dedi."[7]

Son birkaç ay basından rastgele derlenmiş bu haberler, AB ülkelerinde "çokkültürcülük"ün sorunlar yaşadığına işaret ediyor. Yalnızca AB ülkelerinde mi? Devam edelim...

• "Japonya'da milliyetçi dalga giderek yükselirken, önümüzdeki yıl ortaokullar için hazırlanan tarih kitabı bölgedeki tansiyonu yükseltti. Tokyo'nun 2. Dünya Savaşı'nda

işgal ettiği Asya ülkelerindeki olmadık eziyetlerini görmezden gelen tarih kitabı Çin ve Güney Kore'nin sert tepkisine neden oldu. (...)Asya ülkelerinin işgalini haklı çıkaran ifadelerle dolu olan kitap, 1937'de Çin'in Nanjing kentinde 300 bin insanın öldürülmesini normal bir olaymış gibi anlatıyor. (...) 2. Dünya Savaşı'nda başta Kore olmak üzere Asya ülkelerinde kaçırılarak, Japon askerleri için seks kölesi yapılan binlerce kadın da sekiz kitaptan birinde 'fahişe' olarak gösteriliyor."[8]

• "Avustralyalı milliyetçiler ülkelerindeki gidişattan memnun değil. Memleketlerinin hızla değiştiği, Avustralyalıyı Avustralyalı yapan geleneklerin yitirildiği, bayrakları uğruna canlarını Çanakkale'de feda edenlerin kanlarıyla suladıkları ulusal mirasın yok edildiği düşüncesindeler. Avustralyalı milliyetçiler, tehdit altında gördükleri ulusal değerlerinin korunması için seferber olmuş. Demokrasiye tamam, ama bizi yok etmek için kullanılacaksa, böyle demokrasi olmaz diyorlar. Çokkültürlülük adına, Asyalı göçmenlerle Aborijinlere yönelik liberal yaklaşımın, Hıristiyan kültürünü temelden dinamitlediğini söylüyorlar. Avustralyalı milliyetçiler, 'çağdaş şıklık' icabı benimsenen liberal politikalara karşı. Yahudiler, Müslümanlar, eşcinseller hatta sakatlar üzerine fıkra anlatmanın bile baskısı altında ezildiklerine dikkati çekiyorlar. (...) Avustralyalı milliyetçilerin en büyük korkusu Asyalılaşmak. Şöyle diyorlar: 'Ülkemizdeki egemen güçler ulusumuzu Asyalılaştırmak istiyor. Çokkültürlülük, Asyalı geleceğimizin ilk adımı. Ulusumuzu, Asya'nın ekonomik gücüyle bütünleştirmek isteyen politikacı, işadamı ve bürokratların aleti olmayacağız.'"[9]

* * *

Bu kadarı yeter sanırım. Bu haberler (ve daha yüzlercesi, binlercesi), "ulus-devletlerin baskıcılığının (yalnızca iktisadî değil, kültürel olarak da) sönümlenmekte olduğu, kültürlerarası diyalog, karşılıklı anlayış ve barışın egemen olacağı, kültürel çeşitliliğin, yüksek teknolojinin sunduğu olanakların da katkısıyla kendisini serbest piyasada yeniden üreterek özgürce serpilip gelişeceği küresel köy" düşü büyük bir hızla, tikel(ci) kimliklerin tahkim edilerek artan ölçüde dışlayıcı bir karaktere büründüğü, milliyetçiliğin savunmacılık-saldırganlık sarkacında serbest salınıma geçtiği, boğazlaşmacı bir "Medeniyetler Çatışması" distopyasına dönüşmekte.

Öyle görünüyor ki, postmodernizmin siyaset alanındaki ilk tezahürlerinden biri sayılabilecek "çokkültürcülük" söyleminin iflasına doğru yol alıyoruz.

Aslına bakılırsa, parlak bir vitrin gibi gözükse de, çokkültürcülüğe değgin ilke ve uygulamalar, Kuzey ülkelerinde ücret düzlemini geri çekmenin ve yerli ya da "konuk"/göçmen, emekçilerin hakları alanını daraltmanın, yani sömürüyü yoğunlaştırmanın rafine bir aracı olarak kullanılagelmiştir.

Öncelikle şunu vurgulamak gerek: Çokkültürcü modelin kendisi, asimilasyoncu modele alternatif olarak, ABD, Kanada ve Avustralya gibi, nüfusu (yerli soykırımlarının ardından) esas olarak göçmenlerle oluşmuş ülkelerde biçimlenmiş ve halen yığınsal göçlere sahne olan ülkelerde göçmenlerin kültürel taleplerine çözüm bulmak üzere formüle edilmiştir. Öncelikle ve özellikle göçmenlere yönelik olduğu için de, toprak, siyasal özerklik, hatta siyasal temsil gibi sorunlara müteallik değildir; bir ulus-devlet sınırları içinde birden fazla etnik-dinsel vb. grupların varlığının meşruiyetini kabul ile, farklı kültür mensuplarının hakim/çoğunluk kültürünün yanısıra, kendi kültürleri çerçevesinde de sosyalizasyonunu öngörür. Böylelikle, azınlık grupları, egemen dilin yanısıra kendi dillerini öğrenip özgürce kullanabilme, bu dilde yayın yapma hakkını, ulusal, etnik, dinsel törenlerini gerçekleştirebilmelerini, ibadetlerini özgürce uygulayabilmelerini, kültürel geleneklerini sürdürebilmelerini vb. içerir.

Şu halde, egemen ulusla yüzlerce yıldır aynı toprakları paylaşmalarına karşın, iktidar ve servet gibi kritik kaynaklara erişimi egemen ulusal siyaset tarafından sınırlandırılan "milliyet" gruplarını (örneğin Basklılar, Korsikalılar, İrlandalı Katolikler, Kürtler vb.) da kapsayacak tarzda yaygınlaştırılmış olsalar da, "çokkültürcü" politikalar, esas olarak, doğaları gereği "bağımsızlık, özerklik, özyönetim, federatif yönetim" gibi teritoryal ve siyasal talepleri öne sürmeleri olanaksız olan göçmenlere yönelik, siyasal iması bulunmayan politikalardır.[10]

Öte yandan, "Üçüncü Kuşak İnsan Hakları", "Yeni bir Uygarlık Projesi" vb. iddialar bir yana, çokkültürcülüğün, en azından ABD ve AB'nin neoliberal kapitalizmi açısından bir dinamik olarak kurgulanıp uygulandığını görmek, zor değildir.

Kendi "azgelişmiş" ülkelerindeki işsizlik, yoksulluk, doğal afetler ya da çatışmalardan kaçarak Kuzey'e akan göçmen gruplar arasında cemaatçi bağların, akrabalık ilişkilerinin, dayanışmacılığın genellikle güçlü olduğu bilinir.

Göçmenler, en azından birinci kuşakta, genellikle "ev sahibi" ülkenin emekçilerinden daha kötü çalışma koşullarını, daha düşük ücretleri, daha uzun iş saatlerini, daha kısıtlı sosyal destekleri göze almaktadırlar. Daha az tüketerek ülkelerinde geride bıraktıklarını desteklemeyi -en azından belirli bir süre- sürdürürler. "Ev sahibi" ülkede karşılaştıkları sıkıntıları, akrabalar arasındaki ya da cemaat içi dayanışmayla gidermeye çabalarlar. Bu nedenle göçmen işgücü, daha az talepkâr, daha kanaatkâr bir işgücüdür. "Yerli" emekçilerle rekabete girmeleri, "ev sahibi" ülkedeki genel ücret düzeyi ve toplumsal refah üzerinde sınırlandırıcı bir etki yapar. Yedek (göçmen) işgücü ordusu, kapitalist sistem tarafından yerli emekçiler karşısında böylelikle bir tehdit olarak kullanılmaktadır.

Çokkültürcülük adına bu grupların kültürel cemaatler olarak kendi içlerine kapanmaları, bir başka deyişle gettolaşmaları, bir yandan ev sahibi ülkelerin emekçilerinin mücadele alanlarını ve deneyimlerini paylaşmalarını, bir yandan da yerli emekçilerin göçmenlerle kardeşleşmesini engelleyen, dahası, bu durumu yeni kuşaklara da aktararak kronikleştiren bir durumu ortaya çıkartmaktadır.11 Böylelikle, sınıf dayanışması yerine sınıf-içi rekabet, hatta düşmanlık güçlenmektedir. AB ülkelerinde dazlakların, neo-nazi ve neo-faşistlerin en fazla desteği, iktisadî durumu kırılganlaşan alt ve alt-orta sınıflardan devşirmelerinin nedeni, budur.[12] Öte yandan, "çokkültürcü" uygulamaların, etnik/kültürel göçmen gruplarla "ev sahibi" toplum arasındaki toplumsal-iktisadî eşitsizliklere bir deva olmadığı, olamayacağı herkesin malûmudur.[13]

Sınaî üretimin işgücü ve kaynakların ucuz ve bol, sosyal masrafların düşük olduğu Güney ülkelerine kayması ve "post-endüstriyel" toplumların "sanayisizleşmesi" (yatırımların üretken sektörlerden 'hizmet' -finans, sigortacılık, pazarlama, ticaret, bilişim vb.- sektörlerine kayması) sonrasında açığa çıkan az ya da orta vasıflı emekçilerin toplumsal-iktisadî-kültürel "dışlanma" hali, güvensizlik duygularını katmerlendirerek, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı (xenophobi) yangınına benzin döküyor. Ve "taban"daki hoşnutsuzluk, 11 Eylül vesilesiyle biçimlen(diril)en ortamda, AB politikacıları ve bürokratlarınca manipüle edilerek "polis devlet(ler)i"ne geçişin gerekçesi kılınıyor.[14]

Ancak, "polis devleti" yönelişi, işin yalnızca bir yönü. Bir başka önemli gelişme de, geçtiğimiz günlerde gündeme gelen ve AB'nin çekirdek ülkelerindeki şirketlerin, taşeron firmalar aracılığıyla, Doğu Avrupalı yeni üye ülkelerden saati 3-5 Euro'ya çalıştırabilecekleri ucuz işgücü getirmelerinin önünü açan AB Hizmet İşleri Yönetmeliği ya da "Bolkenstein Yönetmeliği"yle ilgili.[15] Öyle ya, AB patronları, ucuz işgücünü eğer AB içerisinden (daha kalifye emek sunan Doğu Avrupa ülkeleri) sağlayabileceklerse, sosyal güvenlik sistemleri için ağır bir yük haline gelmiş, ihtiyaç fazlasına dönüşmüş, üstelik de dinleri ve "Batı uygarlığı"na bir türlü uyum sağlayamayan giysileri, yaşam tarzları vb. ile "görüntü kirliliği"ne yol açan AB-dışı göçmenlere neden ihtiyaç duysunlar ki?

AB'nin "çokkültürcülük" serüveni, öyle görülüyor ki, yaşlı kıtada fazla uzun sürmeyecek. Irkçı yönleri ağır basan, Avrupa-merkezci yeni Papa'nın, sınırları Greko-Roma, Yahudi-Hıristiyan geleneğiyle çizilen "Batı Uygarlığı" ökümenesi fikrine dönüşte bir katalizör rolü oynayacağını kestirmek için kâhin olmak gerekmiyor. Avrupa-merkezci bir ırkçılığa yaslanan saldırganlığın önünün pek kolay alınamayacağını öngörmek için de öyle...

Hem, iktisadî-toplumsal eşitsizliklerin yoğunlaştığı, sınıflar, etnik gruplar, cinsiyetler arası gelir uçurumlarının daha da genişleyip derinleştiği "neo-liberal" dünyada, kültürler nasıl "eşit" olabilir ki?

* * *

Mersin'de iki çocuğun bayrağı yere atması üzerine galeyana gelen "Metal Fırtına" milliyetçiliği, adım başı gözümüze sokulan bayraklar, "Kavgam"ın satış patlaması yapması... benzeri güncel gelişmeler, Türk özgücülüğü ve tikelciliğinin de dünya "trendi"ni yakalamada gecikmediğini gösteriyor.

AB'nin kendi sınırlarına kapanması ve Avrupa-merkezci söylemin resmen ağırlık kazanması, bir süredir kapıda oyalanmakta olan Türklerin "euphoria"sını, çok kısa sürede kesif bir düşkırıklığı ve (toplumca çok yatkın olduğumuz) "mağduriyet" duygusuna dönüştürecektir; dönüştürmektedir de. Bu mağduriyetin, giderek bozulan gelir dengelerinin bunaltıcı etkisine eklemlendiğinde (bazılarımızı fazla umutlandıran) bir "ABD-karşıtlığı"ndan, hele bir "anti-emperyalizm"dense, muğlak bir Batı, yaygın bir entellektüel, ama ille de kırıcı-dökücü bir Kürt düşmanlığı yönüne patlayacağına değgin emareler, şimdiden ortaya dökülmektedir. Hepimize çok iş düşüyor.

Çok geç olmadan...

Dipnotlar:

1) "Schmidt: Türk İşçi Gelmemeliydi", Radikal, 26 Kasım 2004.

2) Çokkültürlülüğe Tepki", Cumhuriyet, 17 Mart 2005, s.11.

3) Ahmet Arpad, "Nazilerin Çingene Soykırımına Anıt", Cumhuriyet, 6 Mart 2005, s.10.

4) "İngiltere Tedirgin...", Cumhuriyet Dergi, No:993, 3 Nisan 2005, s.7.

5) "Almanlar Yeni Hitler Arıyor!", Milliyet, 26 Mart 2005, s.15.

6) "Fransa'dan ırkçılık itirafı", Cumhuriyet, 19 Nisan 2005, s. 11.

7) "Avrupa'da Medeniyetler Savaşı", Evrensel, 2 Nisan 2005, s.11.

8) "Asya'da Kriz Çıkaran Tarih Kitabı", Radikal, 6 Nisan 2005, s.13.

9) Gündüz Vassaf, "Avustralyalı Milliyetçiler", Radikal, 27 Mart 2005, s.23. İşin vahim yanı, Avustralya'da "uygarlıklar çatışması" zihniyetinin resmî kurumlara da nüfuz etmesidir: "Avustralya'da göçmenlik başvuruları reddedilen 30 kadar Irak ve İranlının durumunun, Hıristiyanlığı kabul etmelerinin ardından yeniden gözden geçirilmesine karar verildi. Göçmen Bakanlığı kaçakların ülkelerindeki durum da göz önünde bulundurularak, dosyalarının yeniden inceleneceğini açıkladı." ("Din Değiştiren Kaçağa Fırsat", Radikal, 22 Mart 2005, s.12.)

10) Konuya ilişkin olarak bkz. Sibel Özbudun, *Kültür Halleri* (Ütopya Yayınları, Ankara, 2002, özellikle ss. 315-326; 370-389).

11) "(...) Çokkültürlülük adına yapılanlarsa, gayrıihtiyarî de olsa, gettolaşmaya neden oldu. Farklı cemaatlerin içiçe yaşamasını desteklemek yerine, zamanında Güney Afrika'da siyahlarla beyazların ayrı ayrı gelişmesini öngören 'apartheid' türü bir politika uygulandı. (...) Göçmenler, kapalı cemaatler içinde gündelik yaşamlarını yürütmenin kolayına kaçtılar, tutuculuğuna sığındılar. Aralarında köktenci ve şöven akımlar güçlendi. Anavatanlarıyla bağlarının sürekliliğini sağlayan yeni ulaşım ve iletişim kolaylıkları bu eğilimleri güçlendirdi. Aradan kaç kuşak geçmesine rağmen, göçmenlerin nispeten vasıfsız ve ikinci sınıf vatandaşlar olarak kalması, sürekli ucuz emek gücü sağladığından egemen düzenin çıkarlarını karşıladı." (Gündüz Vassaf, "Çokkültürlülük çıkmazları", Radikal, 28 Kasım 2004, s. 23).

12) Bkz. H. Gülseven, "Herkesin 'faşo'su kendine mi?", Radikal Cumartesi. 2 Nisanı 2005, s. 4. Faşizm karşıtı Alman gazeteci Nikolaus Brauns, bu söyleşide şu dikkate değer saptamaları yapıyor: "Avrupa Birliği'nde son yıllarda uygulanan iktisadi politikalar mutlak yoksullaşmaya, işsizliğin artmasına yol açtı. Artık Almanya gençlere bir gelecek vaat edemiyor. Eskiden Naziler daha ziyade törensel ve nostaljik bir durum arzediyordu; eylemleri Rudolph Hess anmaları gibi toplantılar düzenlemekten ibaretti. Oysa artık gençliğin sisteme olan tepkisini bir sokak hareketi biçiminde örgütlemeye başladılar. İşsizliğe, sosyal kesintilere karşı sokağa çıkıyorlar. Nazilerin gösterilerinde Che tişörtü giyen, Yahudi karşıtlığı icabı Filistin bayrağı taşıyan gençlere rastlanabiliyor. Ama ertesi gün bir dazlak çetesi pekâlâ Filistinlilere saldırabiliyor. (...) Faşist söylemi kullanan partiler de yoksullar ve işsizlerden önemli miktarda oy alıyor. (...) Üstelik bu durum sadece Almanya ile sınırlı değil; Avusturya'da Heider'e, Fransa'da Le Pen'e oy veren aynı kitle (...) AB süreci toplumsal eşitsizliği artıran, işsizliği ve yoksullaşmayı genelleştiren bir süreç. Ve Naziler sosyal demokratların yarattığı yanılsamayı kullanarak kendilerini bir alternatif olarak gösteriyor. Dazlak çeteleri 'normal' vatandaşlar arasında da epey sempati kazanmaya başladı; tedirginlik içindeki küçük esnafın, işlerini veya işletmelerini yitirmekten korkanların ve yabancıları krizin sorumlusu gibi görenlerin oluşturduğu 'orta sınıf' içinde de giderek güç kazanıyorlar."

13) Örneğin: "Almanya'da yapılan bir araştırma, ülkede her 3 Türk'ten birinin fakirlik sınırı altında yaşadığını ortaya koydu. Merkezi Essen kentinde bulunan TAM tarafından yapılan araştırmaya göre, Türklerin yaklaşık yüzde 30'u fakirlik sınırı altında, yüzde 35'i de zor şartlarda yaşıyor. Türkler arasında fakirlik sınırının altına düşeceklerin sayısının gelecekte de artması olasılığının yüksek olduğuna dikkat çekilen araştırmada, Türklerin çoğunun özellikle kömür ve çelik sanayiinin kaybolmaya yüz tutmasından dolayı işsiz kaldıkları, eğitim düzeylerinden dolayı diğer sanayi dallarında iş bulmakta zorlandıkları belirtildi. (...)TAM Direktörü Prof. Dr. Faruk Şen, Alman hükümetinin hazırladığı raporda yabancılar arasında işsizlik oranının yüzde 24, Türk toplumu içindeki işsizlik oranının ise yüzde 30'ları geçtiğine dikkat çekerek şu değerlendirmeyi yaptı: 'Ekonomideki yapısal dönüşüm önce bizim insanlarımızı vuruyor. İşsizlikte yabancılar arasında ilk sırayı alıyoruz. Kişi başına düşen ortalama gelir Alman hanelerinde 1207 Euro'yken bu rakam Türkler için kişi başına 491 Euro'dur. Liseye giden Türk gençlerinin oranı bütün öğrencilerin içinde sadece yüzde 1 düzeyinde.' Araştırmada, Almanlar arasındaki işsizliğin bu yılın şubat ayında yüzde 12.6, yabancılar arasındaysa yüzde 26.2 olduğuna işaret edildi." (Osman Çutsay, "Almanya'daki Türkler Yoksul", Cumhuriyet, 7 Nisan 2005, s. 8).

14) Nitekim, "elemanları yargıya karşı dokunulmazlık hakkı"yla, "AB'ye üye ülkelerden herhangi birinde yaşayan bir kişi hakkında tutuklama emri çıkartabilme ve suçlanan kişi hakkında hiçbir kanıt göstermeden başka bir ülkeye geri verilme", "kişilerin elektronik postalarını, mahkeme kararı olmaksızın ele geçirme, yelefonlarını dinleme" yetkileriyle donatılan Avrupa Polis Örgütü Europol'ün yanısıra, hükümetlerin, milletvekillerinin, Avrupa parlamenterlerinin "Avrupa Merkez Bankası'nı eleştirmelerinin suç sayılması", Brüksel'in "İnsan haklarından herhangi birinin kullanılmasını AB 'genel çıkarlarına' ters düşüyor gerekçesiyle geçici bir süre yasaklayabilmesi" gibi düzenlemeler, AB'nin 11 Eylül sonrasında polis devletine dönüşmekte oluşunu gösteren gelişmelerdir. (Bkz. Yılmaz Dikbaş, "AB Polis Devleti mi?" Cumhuriyet, 24 Mart 2005, s. 2).

15) Bkz. Yücel Özdemir, "AB'de amele pazarı", Evrensel, 23 Mart 2005, s. 10.

(Sayfa 31'in devamıdır.)

Terimler:

Cemaat/Topluluk (Communauté): Fransa'da "ulusal", "Avrupa" topluluklarından söz edilir, ama Meksika köyünün İspanyolcasına denk düşen bir yorumuna rastlamadım (bu ülke dışında hiçbir yerde, aldea, pueblo, poblado, congregaciÓn, colonia vb.'den söz ederken *comunidad* terimi kullanılmaz; Andlar'da kullanılan bir karşılık, *parcialidad* olabilir; ancak bu demografik olmaktan çok tarımsal ve siyasaldır.)

İdarî merkez (Chef-lieu): Bu terim komüne değil de kantona göndermede bulunduğundan, kullanılmamaktadır. Fransa Fransızcasında bir komün köyün yanısıra mezralara da sahipse, belediye merkezi ya da kaymakamlıktan (mairie) söz edilir.

Komün yönetimi, hükümeti ya da idaresi (Gestion ou gouvernement ou administration communale): Fransa'da komünal, Komüncüler (Paris Komünü'nde olduğu gibi) ya da şeylere ilişkin olarak kullanılır: komünal yol, komünal okul vb. Belçika'dakinin tersine, komünün vekilleri komün değil, belediye danışmanlarıdır, kaymakamlık belediye idaresinin merkezidir; çünkü siyasal bir kendilik, bir hükümet mercii olarak komün bir belediyedir.

(Özerkliklerin) ***yaratılması:*** Hayır, bu konuda çok sayıda bildiri mevcuttur ve San Andrés diyalogları sırasında bitmez tükenmez tartışmalar yürütülmüştür. Bir *municipio autÓnomo* yaratılmaz, inşa edilir (bu yaratma gibi bir eylem değildir; tüm inşalar gibi tabandan, desde abajo hareket eden bir işlemdir); Zapatistalara göre iktidar ele geçirilmez, yaratılmaz ya da ilan edilmez; inşa edilir.

Latin Amerika'nın İktisadi Serüveni

Cahide SARI

1913 ve 1929 arası dönem, Birinci Dünya Savaşı'nın yol açtığı yıkım ve pek çok Batı ülkesinde bile kişi başı üretimin savaş öncesi döneme nazaran düşmesiyle anılır. Altın standardına geri dönüşün gerçekleştiği bu dönemde kaynakların büyük bir bölümü tüketim ve yatırım harcamalarından ziyade silah üretimine ve savaş harcamalarına ayrılmıştı. Bu dönemin sonlarına doğru ortaya çıkan "normalleşme"nin ise bir yanılsamadan ibaret olduğu 1929 ekonomik buhranıyla ortaya çıktı. Bu buhranın merkezleri Almanya ve ABD idi. Bozulan uluslararası ekonomik düzen hükümetleri iç politikada o güne dek kullandıkları araçları değiştirme zorunluluğu ile yüz yüze bıraktı. Altın standardına son verilmesiyle uluslararası sermaye piyasasının çöküşü hızlandı ve varolan liberal ticaret düzeni bundan son derece kötü etkilendiğinden dünya ticaret hacminde büyük bir düşüş yaşandı. Yeni küresel ekonomik ilişkiler çerçevesinde de Avrupa'dan ABD'ye sermaye akışı arttı. Bu dönemde hükümetler ekonomik durumu düzeltebilmek için oldukça müdahaleci bir tavır izlemek zorunda kaldılar. Latin Amerika ülkelerinin pek çoğu ithal ikameci sanayileşme modelini benimsediler.

Bu dönemin ardından İkinci Dünya Savaşı patlak verdi. Bu savaş ülkeler bazında daha eşitsiz bir küresel düzenin kurulması ile sonuçlandı. Almanya bu savaştan net bir biçimde kazançla çıktı. 1930'dan itibaren süre giden küresel ekonomik bunalım petro-dolar fazlasının küresel finans piyasasında çevrimi yoluyla hafifletilmeye çalışılmıştı. Özel uluslararası bankalar Latin Amerika ülkelerinin özellikle de petrol açısından zengin olanlarının borç talebine yeterli yanıt üretebiliyorlardı. Ancak bu bankalarla olan borç ilişkisi ister istemez bu ülkelerin politik baskılanmasının yolunu açıyordu. Hükümetler borç aldıkları parayı genelde verimli olmayan projelerde çarçur ederek bağımlılık ilişkisinin yerleşmesine neden oldular.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Latin Amerika ülkeleri genel olarak üç ayrı model ile kalkınma stratejisi izlemişlerdir. İlk model, bilindik eşitsiz değişim ilkesi ile örgütlenen ihracata dayalı modeldir. Ham madde ve temel zirai ürünlerin ihracıyla gelişmiş ülkelerden imalat tekniklerinin ithaline dayanır. Ticari bağımlılığın geleneksel formu olan bu modeli işleten pek çok Latin Amerika ülkesi, 1960'tan itibaren dünya ticareti ve üretiminin yapısal dönüşümü ile birlikte ham madde ihracına olan bağımlılıkları üzerinden yeni dünya ekonomik düzeninde dezavantajlı bir konuma sürüklenmişlerdir. Bu durumu ortaya çıkaran diğer nedenler de hammadde ihracı ve imalat ürünlerinin ithalinde varolan eşitsiz değişimin söz konusu ülkelerde sermaye birikim sürecini kötü etkilemesi ve gelişmiş ülkelerin çoğunda da zirai üretimde verimliliğin elde edilmesi ile düşen fiyatların bu ülkelerin ekonomik dengelerini kötü etkilemesidir. Toplumsal düzende varolan dengenin bozulması ve tansiyonun giderek yükselmesi ile beraber bölgenin nerdeyse tümünde askeri rejimler uygulamaya konmuştur. Bu gelişmelerin ardından devlet destekli ithal ikameci sanayileşme modeline geçilmiştir.

1950 ve 1973 arası dönem dünya ekonomisinin toparlanma sürecidir. GSMH büyüme hızlarında genel olarak büyük bir artış kaydedilen bu dönemde, en hızlı toparlanma Avrupa ve Asya ülkelerinde gerçekleşmiştir. Batıda devletler küresel işbirliği için işlevsel kurumlar yaratarak bu süreçte işleyen bir küresel piyasa kurmayı becerebilmişlerdir. ABD dünya ekonomisinde liderlik konumuna yükselmiş ve Avrupa ülkelerine ekonomik yardım amaçlı sermaye akışını hızlandırmıştır. Küresel ticaret hacmi artmış ve hükümetler yükselen istihdam oranı tutturabilmişlerdir. Ancak yine de 1960'lara kadar kalkınmanın temel dinamiğini resmi yardımlar oluşturmaktaydı. Bu dönemde Latin Amerika ülkeleri izledikleri kalkınma modeli sayesinde dünya ekonomisinin diğer parçalarına göre çok daha iyi bir ritim tutturabilmişlerdi. Bu model Birleşmiş Milletler-ECLA ekonomistleri olan Raul Prebisch ile Anibal Pinto'nun teorik katkılarıyla ortaya çıkan ve ithal

ikameci sanayileşme modeliyle beslenen bir modeldir. İyi korunan bir iç pazarın ortaya çıkışı ve büyümesiyle sonuçlanmıştır. İthal ikameci sanayileşme stratejisine ek olarak, özellikle Meksika, Brezilya ve Arjantin'de 1960 ve 1970'lerde hammadde yoğun sektör bazında ihracat büyümesi ortaya çıkmıştır. 1970'lere dek bu politikalar sayesinde görece ekonomik bir başarı elde edilse de hiper enflasyon yüzünden bu kazanımlar erimiştir.

BÖLGENİN TÜMÜNDE GSMH BÜYÜME HIZI	
YILLAR	YÜZDE
1950-1965	5.3
1965-1974	6.2

İthal ikameci sanayileşme stratejisinin iflası teknolojik altyapı yetersizliğiyle birlikte 1970'lerde küresel yeniden yapılanmanın bu ülkelerde yarattığı tahribatın sonucudur. 1970'lerde iyice ısınan dünya ekonomisi, hükümetleri enflasyonist politikalarla mücadele noktasında güçsüz kılmıştır. 1973 petrol krizi sabit kur rejimine dayalı sistemin iflası ile sonuçlanırken dünya ekonomisinin büyüme hızında dramatik bir düşüş meydana gelmiştir.

1974-1994 arası dönem dünya ekonomisini oluşturan parçaların pek çoğunun ekonomik olarak potansiyellerinin altında işlediği bir dönemdir. Latin Amerika ülkelerinin pek çoğunda 1973'ten itibaren ekonomik performans bakımından ciddi düşüş kaydedilmiştir. Hükümetler büyüyen dış borçları için hızlı bir borçlanma sürecine girmişlerdir. 1982'de Meksika'nın moratoryum ilanının ardından özel dış borç kaynakları kurumuş ve yükselen faiz hadleri yüzünden varolan borçlar da büyümüştür.

Son model ise, Asya'nın yeni endüstrileşen ülkeleri baz alınarak hazırlanan ve küresel piyasada maliyet avantajına dayanarak pazar payı kapmaya çalışma stratejisi üzerine kurulu dışa doğru büyüme modelidir.

Bu dönemde, semiperiferideki ülkelere merkezden sermaye ihracı hızlandı. Bu durum, merkezdeki ülkelere nazaran ücretlerin daha düşük tutulduğu, işçi sınıfının yeterince örgütlü olmadığı ve ekonomik yatırımlara devlet desteğinin yüksek olduğu Latin Amerika ülkelerine yapılan dış yatırımların artmasıyla sonuçlandı. OECD verilerine göre, 1982-90 yılları arasında, bu ülkelere toplam 927 milyar dolar sermaye ihracı gerçekleşti. Bu rakamın önemli bir bölümü "borç" olarak verilmişti. Aynı yıllarda bu ülkelerce 1 trilyon 345 milyar dolarlık geri ödeme yapıldıysa da borçlar yüzde 61 oranında arttı. 1992'de 1 trilyon 300 milyar dolara ulaşmış olan borç tutarı, 2000 yılı sonunda 2 trilyon 100 milyar dolara ulaştı ve faiz ödemelerinin tutarı ise 343 milyar dolardı.

İMALAT ÜRÜNLERİ İHRACINDA ORTALAMA YILLIK BÜYÜME		
BÖLGE	YÜZDE	YILLAR
LATİN AMERİKA ÜLKELERİ	11.9	1970-1980
ASYA KAPLANI 4 ÜLKE	15.95	1970-1980

1982'de Meksika krizi ile patlayan ve yıllarca devam eden ağır ekonomik bunalımı hazırlayan koşullar yukarıda anılan kalkınma modelleri ve bu modellerin başarısızlığından türemiştir.

80'li yılların başına dek devam eden küresel ekonomik durgunluğun ardından, 1987-88 yıllarında bir toparlanma yaşandıysa da, 1990'larda başlayan ekonomik krizler çok daha şiddetli ve eşzamanlı meydana geldi. Bu dönemde özellikle Almanya ve Japonya'nın yüzyüze kaldığı şiddetli bir ekonomik durgunluk dönemi SSCB'nin çöküşüyle yaygınlık kazandığından dünya ekonomik sisteminde yeni bir düzenleme kaçınılmaz hale geldi.

Bu düzenlemenin en büyük ayağını, 90'lı yıllardan itibaren tüm Latin Amerika ülkelerinde IMF tavsiyesi olarak uygulanmaya başlayan "Yapısal Uyum Programı" oluşturmaktadır. Bu program sayesinde, periferideki ülkelerin dünya piyasasınca daha fazla içerilmesi ve uluslararası sermayenin bu ülkelere girişinin önündeki ekonomik ve siyasi engellerin aşılması sağlandı.

1982'de IMF'nin Yapısal Uyum Programı'nı uygulamaya başlayan Meksika'da özelleştirme süreci başladı.

Yapısal uyum politikaları pek çok ülkede devreye girdi. İçerik olarak bu programlar her yerde birbirinin aynı özellikler sergiliyordu; kamu sektörünün küçültülmesi, sosyal harcamaların kısılması, ücretlerin düşürülmesi, tarım ve sanayide sübvansiyonların kaldırılarak iç fiyatların uluslararası düzeye getirilmesi, iç pazarın dış rekabete açılması, sermaye dolaşımının önündeki siyasal ve hukuksal engellerin kaldırılması, tüm ekonomik

kaynakların borç ödemeleri için döviz kazanmaya yönlendirilmesi, emperyalist ülkelere yeni ticaret ve yatırım olanaklarının sunulması.

1988'de Salinas hükümeti kamu harcamalarını kısarak 20 milyar dolardan fazla tasarruf elde etmeyi başardı. Bu tasarruf, on binlerce kamu emekçisinin işten atılması, sosyal güvenlik harcamalarında kesintiler ve reel olarak ücretlerin düşürülmesi ile gerçekleşti. İşsizlik resmi rakamlara göre yüzde 20'ye, gerçekte ise yüzde 40'a vardı.

Bu süreç Latin Amerika'da 1980'lerin başında 130 milyon olarak kaydedilen mutlak yoksulluk sınırı altında yaşayan sayısının, 1990'ların başında 180 milyona yükselmesiyle sonuçlandı. Toplumun ekonomik olarak en üst yüzde 20'lik diliminin zenginliği en yoksul yüzde 20'lik diliminin 20 katına çıktı.

IMF'nin "Yapısal Uyum Programı" yüzünden 1980'li yıllarda bölgede yaşayanların geliri ortalama yüzde 60 eridi. Ortaya çıkan tablonun yarattığı toplumsal gerginlik olağanüstü hal ilânıyla, binlerce sendikacı ve sosyalistin tutuklanmasıyla, sürgüne gönderilmesiyle veya devlet eliyle katledilmesiyle bastırılmaya çalışıldı.

Brezilya'da da halk 90'ların başından itibaren uygulamaya konan yapısal uyum programının zorunlu bir parçası olan iç talebin düşürülme gerekliliği yüzünden görülmemiş bir sefalet ve işsizlikle yüz yüze kaldı.

29 Eylül 1992'de 44 milyar dolar borç karşılığında IMF'nin dayattığı ikinci bir yapısal uyum programının kabul edilmesinin ardından faizler yükseltildi ve iç borçlanma hızlandı. Bu durumdan 300 kadar "milli" sermaye grubu büyük kârlar elde etti.

1990'da başlatılan "Collor planı" ile IMF, bütçe açığının kapatılmasının tek yolunun 360 bin kamu çalışanının işine son verilmesi olduğunu ilan etti. Ancak muhalefetin tırmanması ile bu rakam 14 bin ile sınırlı kaldı.

Fakat özel sektörde 200 bin kişi işinden oldu. Aynı dönemde Peru'da baş gösteren ekonomik kriz sonucunda benzin fiyatları yüzde 2968 oranında ve ekmek fiyatları yüzde 1150 oranında arttı ve hiperenflasyon yüzde 2172 seviyesinde gerçekleşti.

Latin Amerika'daki bugünkü tüm toplumsal göstergeler olumsuzdur.

Günde 5 dolar harcamayı baz alırsak, Latin Amerika'da nüfusun yüzde 70'inden fazlası, yoksulluk içinde yaşamakta ve yaklaşık yüzde 40'ı da günde 2 dolarla geçinmeye çalışmaktadır. Kişi başına et ve tahıl üretim seviyesi oldukça yüksek olan Arjantin'de, nüfusun yaklaşık yüzde 60'ı yoksulluk içinde yaşamaktadır. Meksika, Uruguay, Bolivya, Kolombiya ve Venezüella'da, ihracata dayalı yeni liberal model ihracat gelirlerini erittiğinden ciddi bir ekonomik kriz mevcuttur. Eşitsizlikler son beş yıl içinde tüm Latin Amerika'da yaygınlaştı.

Bu gelişmeler enformel (kayıtdışı) sektörün inanılmaz büyümesi ve marjinalleştirilmiş nüfusun artışı ile sonuçlandı. Dolayısıyla yeni toplumsal hareketler ve yeni sendikal modeller bir zorunluluk hâlini aldı.

SONSUZLUĞA YİĞİTLER

17'lerin anısına
saygıyla...

şafak sökerken
geceye türkü söyleyerek
savurdu bedenini
onyedi barikat çiçeği
kimi yalım gibi yürüyen
puslu kentlere
kimi kar gibi tozan
eflatun dağların
doruklarında

dizelere değdi yanık kanatları
unutmayacak onları tarih
toprağın yağmur tadını
unutmadığı gibi
her sabah bir zambak
açacak Munzur'da

Kenan ilinde Yusuf
Nil'in hırçın kollarında Musa
ve bir demet gerilla
Nepal'de, Dersim'de
Nijerya'da

elma çiçeklerini
talan ettiğinde paletler
haykıracaklar hep bir ağızdan:
yüzünüz güneşten bir damla
şimdi
sesiniz kayalara çarpan sıcak
rüzgarda
yaşasın acıların kardeşliği,
yiğitler
yaşasın yamaçlardan bize el
sallayan sonsuzluk

kan tadında bir ülkesiniz
şimdi damarlarımızda...

Ruhan Mavruk

EZLN'nin Örgütlenişinde *Caracoles*

André AUBRY ve EVA

I) EZLN'NİN YAPISI

1. Zapatistalar:

- İsyancılar *(insurgentes)* : sürekli kadın ve erkek gönüllüler; Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu (EZLN)'nun askerî kadroları onlar arasından seçilmektedir;

- Köyler tarafından seçilip gönderilen, dolayısıyla da geçici hizmette bulunan milisler *(milicianos)*: (ilke olarak kabul edilmelerine karşın, aralarında kadınlar bulunduğundan emin değilim);

- Silahsız ve EZLN'nin büyük siyasal eylemleri ve silahlı çatışma durumunda lojistik destek sağlamakla yükümlü köy destek üsleri *(comunida des bases de apoyo)* olarak örgütlenmişlerdir.

Örneğin:

- *İsyancılar* ve *milisler,* 1-12 Ocak 1994'de savaşanlardır.

- *Milisler,* özerk San Juan de la Libertad komününün (eski El Bosque) vali Albores tarafından tahrip edilmesi sırasında Chavajeval'de orduya karşı direnip bir ölü veren güçlerdir.

- *Destek üsleri* (yaşlılar, kadınlar, erkekler, çocuklar), isyancı ve milislerin artçı desteğiyle Oventik ordusunu püskürtüp *Aguascalientes* 'in inşanın hemen ertesinde, 1 Ocak 1996'da büyük bir zırhlı devriyeyi geri çekilmeye zorlayan, bir kez de 31 Aralık 2000'de, Fox ile EZLN arasında anlaşmaya varılmasına karşın çekilmeyi reddeden JolnachÓj'daki askerî karakolu kaldırtan, bunlar olmuştur (1999 ve 2000'de Amador Hernandez Selva'sında benzer eylemler gerçekleşmişti.)

- Aynı üsler sivil toplum ile birlikte, yalnız başlarına (isyancı ve milislerin desteği olmaksızın), *Birinci Ulusal ve Uluslararası Danışma*'yı (bu danışma, kamuoyunun EZLN'nin -parti-olmayan- özerk bir "siyasal güç"e dönüşmesini kabul edip etmediğini anlamak üzere Ağustos 1995'de düzenlenmiş ve 1.300.000 olumlu yanıt almıştı); Eylül 1997'deki *1111'lerin Mexico City Yürüyüşü* 'nü; ve San Andrés Anlaşmaları'nın ülke nüfusunca onaylanmasını sağlamak amacıyla 20 Kasım 1998'de çağrısı yapılan ve Mart 1999'da 5000 destek üssü üyesi, 2 Cumhuriyet komünü (2500 erkek ve 2500 kadın) ile gerçekleştirilen *Yerli Halkların Haklarına Saygı ve İtlaf Savaşı'nın Sona Ermesi İçin İkinci Ulusal Danışma* 'nın düzenleyicileri oldular.

2. Bu üç aidiyet düzlemi EZLN tarafından yönetilmektedir:

- *CCRI* (Tekabül eden beş Caracoles'in her birinde konuşulan yerli dillerinin beş temsilcisi tarafından oluşturulan Gizli Devrimci Yerli Komitesi): *comandantes ve comandantas* 'ın (bu, örneğin, Cumhurbaşkanı Silahlı Kuvvetler'in komutanı olduğuna göre, salt askerî bir terim değildir) siyasal merciidir.

Rolü, örneğin:

Hükümetle diyaloglar (Katedral Şubat 1994, Selva Ocak 1995; her ikisinde de Marcos bulunmuştur); Ocak 1995-Şubat 1996 San Andrés müzakereleri; ya da 28 Mart 2001'de, Marcos'un katılmadığı, Kamaralarla görüşmeler; Şubat-Mart 2001'de Toprağın Rengi Yürüyüşü'nün düzenlenmesi; yukarıda anılan Danışma toplantılarının ve yürüyüşlerin, Aguascalientes'in ve Ağustos 1994'te Guadalupe Tepeyac'da Ulusal Demokratik Konvansiyon'un örgütlenişi ve Aguascalientes'in Caracoles'e dönüşmesi.

- EZLN'nin *Comandancia General* 'i (Genel Komuta: *CG-CCRI*): (Yukarıda anılan siyasal merciye tabiyeti nedeniyle) İsyancı komutan-yardımcısı Marcos'u yöneten askerî mercii.

Bu mercii, isyancı ve milisleri yönetmenin yanısıra, kültürlerarası iletişimden de (bildiriler: Zapata'nınki de dahil olmak üzere, Meksika'da 18. ve 19. yüzyıla dayanan bir gelenek) sorumludur. *Caracoles*'in yaratılması EZLN'nin bu örgütlenmesinde hiçbir şey değiştirmedi.

II) ÖZERKLİKLER NASIL ÖRGÜTLENİYOR?

1) Özerklik, 1994 Katedral diyalogundan bu yana EZLN'nin başlıca taleplerinden biridir. Bunun başarısızlığa uğramasının ardından, Aralık 1994'te 38 gizli özerk komün ilan edildi.

COCOPA ve CONAI'nin kefaleti altında hükümet ile EZLN arasında, 16 Şubat 1996'da imzalanan San Andrés Anlaşmaları'na göre, bu özerklik şöyle tanımlanmaktadır:

- "Geleneksel habitat"ları olan "topraklar"da "halkların (Yerliler. OIT'nin 169. Konvansiyonu'na göre ülkenin " ilk halkları"dır) kendi kaderlerini tayin hakkının *(derecho de libre determinaciÓn)* uygulanması";

- Yerel planda *comunidades* (köy ya da mezralar) veya *municipio* (komünler) biçimini alabilen, ancak her zaman birbirleri ya da başkalarıyla bir araya gelme hakkını elinde tutan, ve böylelikle de özerk yerel toprakları pratikte bölgesele dönüştüren, (hükümet ve -(mbitos- istenen yetki 'düzlemleri'ne göre) "farklılaşmış bir özerklik" anlamına gelmektedir. *Bu bölgesel gruplaşmalar 8, 9 ve 10 Ağustos 2003'de Oventik'de yaklaşık otuz özerk komünü kapsayan Caracoles'de ortaya çıkmaktadır.*

2) Ne ki bu değişim, temeldeki yapıyı, *özerk* komünlere dokunmamıştır. Merkezleri genellikle eski komünün

adının değiştirilmesidir (örneğin San Andrés Larrainzer artık Oventik değil, San Andrés Sakamch'en de los Pobres olarak anılmaktadır). Şimdilik sayıları otuz kadardır. İşleri, belediye yönetimidir.

3) Hükümet (örneğin belediye) düzlemlerinden başka San Andrés Anlaşmaları'nın özerkliği, eğitim, sağlık, adalet (metinlerde *sistemas normativos internos* - iç normatif sistemler olarak geçmektedir), vb. konularında alternatif programların üslenilmesine olanak sağlayan (yürütme, yasama ve yargı) yetkilerini de belirlemektedir. Anlaşmalar'da açıkça belirtilenlere EZLN (GMO'ları kapsamayan, biyoçeşitliliğe saygı gösteren ve biyokorsanlıkla mücadele eden) tarımsal-ekolojik üretim programlarını ve genellikle kooperatifler biçimini alan alternatif ticareti de eklemiştir.

Aguascalientes'de alternatif okul ve klinikler bulunmaktaydı; ancak bunların tümü iyi yapılanmış değildi. CCRI, bu faaliyetleri daha etkin kılmak üzere tümünü koordine etme kararı aldı.

4) Bu koordinasyon, CCRI'nin, bu yeni işlevler için 14 Oventik danışmanına ve dört diğer *Juntas de buen gobierno* 'ya onay veren (ve mevcut beş caracoles'den gelen) 70 kadar komutanı tarafından simgesel olarak Oventic'de açılan İyi Yönetişim Konseyleri merkezinin *(Casa de la Junta de buen gobierno)* işidir. (Danışmanların hal-i hazırda bu *Caracol* 'da temsil edilen özerk komünlerden her biri için iki tane oluşu, özerk komünün temel kurum olarak kaldığının kanıtıdır.)

5) Özerk komünlerin (deneme-yanılma-başarı yoluyla) inşası sırasında EZLN'nin müttefiklerini rahatsız eden pek çok hata (örneğin bağımsız ARIC), ya da üyeleri ya da getirdikleri fonların yönetiminde başarısız kalan, hatta insan hakları ihlâllerinde bulunan Meksikalı ya da uluslararası örgüt oldu. Dolayısıyla, özyönetimli bir iç gelişmeyi koordine etmenin yanısıra, İyi Yönetişim Konseyleri, hakemlik ve uzlaştırma, dış finansmanın bağışçıların kriterleri uyarınca değil de, özyönetimlerinin uygulanmasında, örneğin gereksinimleri henüz hesaba katılmamış bir köy kolektifini desteklemeye yönelik yüzde 10'luk bir payı alıkoyan Zapatistalarınkine uygun olarak paylaştırılma meclisleri olarak da işlemektedir.

III) CARACOLES'İN YARATILMASINDAN BERİ NE DEĞİŞTİ?

1) Özerk komünler*(municipios autÓnomes)* , görelileşmek bir yana, zor başlangıçlarında kendilerini hatalardan koruyan Caracoles'in bölgesel destek ve hizmetlerinden yararlanmaktadır.

2) *Özerklikler,* özerk komünlerden İyi Yönetişim Konseylerine ve *Caracoles* 'e büyük ölçüde tahkim ve saygı görmektedir, çünkü:

• EZLN'nin askerî CG'si (Genel Komuta) özerk organizmaları halen tehdit eden paramiliterlerin düşmanca manevralarını askerî olarak karşılama görevini -yalnız başına- üstlenmiştir;

• EZLN'nin CCRI'si ve CG'si vekalet rolüne son vermişlerdir ve özerkliklerin iç işleyişlerine artık müdahale etmemektedirler.

3) Gerçekten de CCRI'nin *Commandante'* leri aralarından birinin özerk hükümetlere katılma gibi bir niyeti varsa, hükümet düzlemleri arasında geçişme olmaması gerektiğinden, EZLN *Comandancia* 'sı bünyesindeki örgütlenme görevlerinden vazgeçmesi gerektiğini açıkça ifade etti (bu biraz da, Meksika Anayasası'nda benimsenmekle birlikte pek resmî saygı görmeyen federal pakt tarzı bir kuvvet ayırımıdır).

4) İsyancı Komutan Yardımcısı Marcos, özerklikler adına konuşan bildirilerin yazılması görevinden bağışlanmıştır, ama kendi merciine ilişkin bu sorumluluğu sürmektedir; özerkliklerin, kararlarına saygı gösterilmesi hususunda milislerin müdahalesine başvurma hakkı yoktur; çünkü bunlar, bundan böyle sadece askerî CG'nin uhdesinde bulunan kuvvetten değil, akıldan esinlenen salt siyasal kendilikler olacaktır.

5) Bu arada, CCRI'nın üç *commandanta* sı ve birkaç *commandante* si, kendi özgül uzmanlıklarından hareketle, 9 Ağustos'ta Oventik'te EZLN'nin küresel düzlemde konjonktür içerisindeki ana eylem hatlarını ilan etti, özerklikler bunların yerel ya da bölgesel uygulama biçimlerini bulacaklardı: kadının marjinalleşmesi sorunu, işsiz gençler ya da Meksika'nın sunamadığını ABD'de aramak zorunda kalan göçmenler sorunu; EZLN'nin siyasal sınıf üzerine eleştirel bakış açısı, uluslararası dayanışma düzlemindeki seçimleri (Bask ülkesi, Filistin, Irak, Arjantin vb.), ve resmen ilan edilmiş başlıca neo-liberal eksenlere karşı büyük direniş programı: ALCA (Amerika Serbest Ticaret Anlaşması) ve PPP (Puebla-Panama Planı); bu çağrı, EZLN'nin ulusal görevini vurgulamak üzere, ironik bir biçimde "Tijuana-La Realidad Planı" (Meksika'nın kuzey ve güney sınırları) olarak adlandırılmaktadır.

Büyük yenilik, sessizliğin bozulmasıdır. Özerklik gizlilikten çıkmış, direniş açık ve kamusal bir hal almıştır. EZLN adeta hükümete, eğer bu önlemler kendisini rahatsız ediyorsa, en basit ve en az rahatsızlık verici çözümün, ortak imzalarında içerilen yasallığa dönüşü olanaklı kılacak San Andrés Anlaşmaları'nın uygulanması olacağını söylemektedir.

(Devamı sayfa 29'dadır.)

Eğitim Sorunu ve Felsefe-Teoriyle İlişkisi Üzerine-3

Hüseyin MUTLU

Türkiye'deki devrimci hareketin toplumsal tabanım esas olarak sosyalizmden etkilenmiş kent ve kır küçük burjuvazisi oluşturmaktadır. İşçi sınıfı kökenlilerin sayısı ayak denecek kadar azdır. Kökeni işçi olanda önemli oranda burjuva, küçük burjuva ideolojik kültürel etkilenim içindedir. Sosyalizmden etkilenmiş bu toplumsal taban, sosyalist-komünist dönüşüme uğramıştır. İdeolojik plandada proleterleşememiştir. Sınıfın, emekçi kitlelerin Marksizmin devrimci teorisiyle buluşturulması sınıfın ve emekçi kitlelerin burjuvazinin ideolojik hegemonyası altında kalmasına kaynaklık etmektedir. Sosyalizmden, devrimci düşünceden etkilenen işçi ve emekçi kitlelerin büyük ezici çoğunluğu reformist, konformist sendikalizmin etkisi altındadır. Devrimci teorinin sınıf ve kitlelerle buluşturulması, devrimci dönüşümün pratik yaşam içinde hayat kazanmasında, Marksist toplumsal pratik ve eğitimin belirleyiciliği öne çıkmaktadır.

Sosyalizmden-Marksizmden etkilenmiş küçük burjuva aydın karakterini taşıyan devrimci hareketin kendisi dönüşüme uğramadan kitleleri Marksist anlamda devrimci dönüşüme uğratması olası değildir. Marksist devrimci sınıfın hareketinin toplumsal maddi bir gücü dönüşme zeminini bulmaması-yaratılmaması küçük burjuva aydın kesimin dönüşüme uğramamasında olumsuz bir rol oynamaktadır.

Sosyalizmden etkilenmiş küçük burjuva karakterli Türkiye devrimci hareketi sosyalist teoriyi küçük burjuva hayalciliğiyle-öznelciliğide harmanlayarak sosyalizminin küçük burjuva teorisini oluşturmaktadır. Dolayısıyla kendi dinamiklerini ve kitleleri hayalcilik ve öznelcilik üzerinde eğitip şekillendirme ön plana çıkmakta, pratiğe geçmektedir. Lenin'in Rusya'daki küçük burjuva sosyalist aydınlar için söyledikleri, bugün ülkemiz küçük burjuva sosyalistleri için söylenmiş gibidir. "Sosyalist aydınlar ancak, hayallere son vererek dayanaklarını Rusya'nın (siz bunu Anadolu ve Mezopotamya olarak düşünebilirsiniz bn.) istenilen gelişmesinde değil, gerçek gelişmesinde, olanaklı değil gerçek toplumsal ekonomik koşullarda aramaya başlarsa, o zaman verimli iş yaptıkları"(Lenin) kabul edilebilir dedikten sonra teorik çalışmanın nasıl yapılacağını şöyle ortaya koyuyordu: "Teorik çalışma, Rusya'da ekonomik uyuşmazlığın bütün biçimlerinin somut biçimde araştırılması, bunların birbiriyle ilişkisinin ve varacakları gelişmenin araştırılması olmalıdır, bu uyuşmazlığı siyasal tarihle, hukuksal ilişkilerin özellikleriyle ve kökleşmiş teorik önyargılarla örülü her yerde çıpkaklığı ile ortaya koymalıdırlar. Üretim ilişkilerinin belli bir sistemi olarak sahip olduğumuz gerçeğin tam bir görünümünün ortaya koymalı bu sistem içinde emekçilerimizin sömürülmesinin ve mülksüzleştirilmesinin zorunluluğunu göstermeli, bu durumdan kurtuluşa götüren ve ekonomik gelişmenin gösterdiği yolu aydınlatmalıdırlar.

Bu teori, Rus tarihinin ve bugünkü durumu ayrıntılı ve geniş incelemesine dayanarak, proletaryanın sorduğu soruları yanıtlamalıdır ve bu teori bilimsel gereklere uygun düşüyorsa, proletaryadan gelecek her protesto, kaçınılmaz olarak düşünceleri sosyal demokrasi yoluna koyacaktır... Bu teorinin işlenmesi için yapılacak başka ne kadar çok şey olursa olsun, sosyalistlerin bu işi tamamlayacaklarına ilişkin bir güvence, materyalizmin, bu tek bilimsel yöntemin, her gerçek programın gerçek süreci tam olarak tamamlanmasını gerektiren yöntemin onların (kast edilen işçi sınıfı ve emekçilerdir) arasına yayılmasıdır. (Lenin, halkın dostaları kimlerdir) "Tüm teorik konular üzerinde durmadan daha çok aydınlanmak, geleneksel, eski dünya görüşüne ilişkin sözlerin etkisinden daha çok kurtulmak ve bir bilim oluşumumdan bu yana sosyalizmin aynı zamanda bir bilim gibi yürütülmesi, yani incelenmesi gerektiğini her zaman gözünde bulundurmak (Engels, köylüler savaşı) sosyalistlerin önecelikli görevidir. Engel'in deyimiyle "öncülük rolünü ancak ilirici bir teorinin yönettiği bir parti yerine getirebilir."

Burada öncelikle dikkat etmemiz gereken yön gerek Lenin, gerekse de Engels'in soruna nasıl bütünlüklü ve çok yönlü yaklaşımıdır. Teorik çalışma akademik bir çalışma olarak görülmemekte aynı zamanda bu çalışmanın eğitsel öğesine dikkat çekilmektedir. Sadece partinin yapacağı teorik çalışmayla kendisini eğitmesi, aydınlatması değil, aynı zamanda sınıfı ve emekçi yığınları devrimci teoriyle eğitilip aydınlatmasının zorunluluğuda

ortaya koymaktadırlar. Lenin'in deyimiyle her çalışma eğitim bilim öğesi taşır. Marksist felsefede teorik çalışmanın kendisi eğitim bilimsel temel de rol oynar. Dikkat edilmesi gereken diğer temel yanda bu çalışmanın yöntemidir. Materyalist felsefede sorunların diyalektik yöntemle nasıl ele alınıp incelendiğini oldukça açık bir şekilde ortaya koyup sergilenmektedir. Burada gözler önüne serilen, ortaya konan yöntem (Türkiye devrimci hareketide olduğu gibi) hayallerimizi öznel düşüncelerimizi esas almak değil, tersine öznel düşünce ve hayallerimizi bunları bir kenara bırakarakson vererek, istenilen, mümkün olabilen diye düşündüklerimizendne değil, toplumun somut nesnel gerçekliğini bu gerçekliğin gelişim seyrini bilimsel olarak araştırmak, incelemek, analiz ederek teoriye ulaşmak yöntemidir. Bu gerçekleştiğinde toplumun gelişim yasalarının izlediği seyir sergilenerek buna dayanan teori oluşturulup, partinin ve yığınların eğitilmesinde, aydınlatılmasında işlevli hale getirilmiş olur. Böylesi bir yönelim ve pratik olmaksızın sınıfın ve emekçi yığınların aydınlatılması kurtuluşa giden yolların sergilenmesi olanaklı olmayacaktır. Dikkat edilmesi gereken diğer yönde diyalektik yöntemin teoriyle birlikte kitlelere götürülmesi ve eğitilmesidir. Lenin'in değimiyle, diyalektik yöntemin kitleler arasına yayılmasıyla tarihsel materyalist felfefeyle kitleler zorunluklar dünyasının gerçek bilgisine varır, dünyayı değiştirme pratiğinde öncü rolünü oynamaları gerçekliğe kavuşur. Diyalektik tarihsel materyalizmin kitlelerin etine-kanına işlemesi gerekiyor.

Diyalektik tarihsel materyalizm; toplumun küçük bir aydın zümresinin, ya da devrimci hareketin kadrolarınnı etkinliği, akademik çalışması olmaktan çıkartılıp işçi sınıfı ve emekçi yığınlarının içine yayılmalı ellerinde yaşamı dönüştüren silaha dönüşmelidir. İşçi sınıfı ve emekçi kitleler kendi felsefesi, teorisiyle buluşmadıklarında tarihteki yaratıcı ve öncü rollerini oynamaları olanaklı olmayacaktır. Yüzyıllardan bu yana yarattığı köklü alışkanlıklardan, toplumun üretim araçlarını, ideolojik aygıtlarını ellerinde bulundurmaktan güç alan, sömürücü sınıfların burjuvazinin işçi sınıfı ve emekçi yığınlar üzerindeki sürdüregeldikleri ideolojik ve kültürel hegomonyayı sürdürmelerini kırıp etkisiz hale getirmenin yolu ancak tarihsel materyalist felsefeyi diyalektiği kitlelerin eline verip üzerine hükmeden ideolojik-kültürel hegomanyayı sarsmaktan geçiyor. Burjuvazi-sömürücü sınıflar; kendilerine karşı ekonomik savaşa giren, bu savaşım içinde sendikalarda, demokratik kitle örgütlerinde örgütlenmeye başlayan sınıf ve kitleleri; sendikalarda; sarı sendikacılıkla bürokratik reformist sendikacılıkla, kitle örgütlerinde, kendi güdümündeki STE felsefesiyle devrimci bilincin ve devrimci sınıf savaşımının gelişmesinin önüne geçerek, etkisizleştirerek sistemle uyumlu hale getirmekte ya da ehlileştirmeyi gerçekleştirebilmektedir. Bugün sendikaların başına çöreklenen sendika ağalığı, bürokrat reformizm, demokratik kitle örgütlerinde egemen olan sistemle uyumlu STÖ'cülük bu gerçekliğin yansımasıdır. Kitlelerin ekonomik ve demokratik sınıf örgütlerinin kendi asıl işlevselliğine kavuşması, rol oynaması bu alanlarda egemen kültürel ve ideolojik hegomanyaya karşı ciddi savaşım yürütmeyi kaçınılmaz hale getiriyor. Bunun içinde sınıf savaşımının siyasal, ekonomik biçimini teorik savaşımla bütünleştirmek gerekiyor. Sınıf savaşımının, teorik-felsefi yönü bugün her zamankinden daha büyük önem kazanıyor. Egemen ideoloji-kültürün işçi sınıfı ve kitleler üzerindeki hegomanyasını sarsmak, gereksede reformizme ve bürokratizme ve küçükte olsa belli bir etki alanı olan öznelciliğe-sekterizme (sol doktirinciliğe) karşı etkili bir savaşım yürüterek kitleleri eğitip aydınlatmak teorik savaşımı öncel hale getirip titizlikle yürütmek dünün göreviydi. Bugünün de, yarının da görevi olarak her zaman öncelikli önemini koruyacaktır.

Anadolu ve Mezopotamya halklarının-sınıfın teorik-felsefi temeline oldukça zayıf olması dün olduğu gibi bugünde önemli dezavantaj olarak orta yerde duruyor. oysa, tarihi incelediğimizde Mezopatamya ve Anadolu kültürün, bilimin, felsefenin gelişmesinde yayılmasına kaynaklık ettiğini görürüz. Bu topraklar oldukça önemli tarihsel gelişmelerin, uygarlıkların merkezi olmuş çoğrafyadır. Yarın yanağından gayrı herşeyin paylaşıldığı; din, dil, kadın-erkek yapılmaksızın bütün halkların eşitliği felsefesi bu topraklarda yeşermiştir. Mezopotamya, Anadolu coğrafyası birçok hallklara kucak açarak dünyanın kültürel hazinesi olmuştur. Ancak, sömürgeci impratorluklar bu hazineyi yağmalamış, talan etmiş. Burada yeşeren bilimin, felsefenin, kültürün sonraki kuşaklara aktarılması halkların bu zengin hazineden-birikimden beslenmesinin-beslenerek gelişmesinin önüne geçmiştir. Osmanlı imparatorluğu adeta karanlığı egemen kılarak, bilimin, felsefenin, kültürün gelişmesinin önüne geçmekle kalmamış yüzyılları aşan kesinti yaratmıştır. Bu da yüzyıllardan bu yana toplumun bilim ve felsefi temelinin oldukça

zayıflamasına, önemli bir gelişme göstermemesine kaynaklık etmiştir. Bilimsel-felsefi teorik temelin, aydınlanma birikiminin zayıf olmasında yüzyıllara yayılan kesinti, tarihi belirleyicilikde rol oynamıştır.

Avrupa'da Rönensans yaşanırken, bilimde ve sanayide devrimler gerçekleşirken, bu topraklarda ortaçağın karanlığı hüküm sürmüştür. Dolaysıyla bilim ve sanayide devrimsel gelişmelerin bu coğrafyaya gelmesi, yayılması engellenmiştir. 17 Ekim Devrimi dünyayı sarstığında yanıbaşındaki Anadolu ve Mezopotamya kültürlerine sarsarak sosyalizmin tarihsel materyalist felsefesinin toplumda yayılmasının yolunu açmıştır. Ancak Kemalist diktatörlük koşullarında toplumsal aydınlanma ve sosyalist kültür ve siyasanın gelişimi her türlü zor kullanılarak önüne geçilmiştir. 60'lı-70'li yıllara gelindiğinde dünyadaki devrimci dalga kültür devrimi vs. gelişmeler yeniden sosyalizmin ve tarihsel materyalist felsefenin gelişmesinde önemli rol oynamış. Gerek işçi sınıfı gerek köylülük ve gereksede gençlik hareketinde önemli bir ivme kazandırmıştır. Devrimci sınıf hareketinde yaşanan bu gelişme teorinin tartışılıp gelişmesindede önemli bir rol oynamıştır. Bu süreç içerisinde proletaryanın devrimci partisininde tohumu atılmıştır. (Ancak devrimci sınıf hareketi kısa sürede yenilgiyle yüzleşmiştir. Yeniden toparlanmaya başladığı bir süreçte ikinci büyük yenilgisini almıştır. Bu ikinci büyük yenilgi süreci uzun yıllara yayılmış devrimci sınıf hareketinin zayıf olan teorinin-felsefi temeli giderek daha bir zayıflamaya başlamıştır. Devrimci sınıf hareketi neredeyse teorik temeli görmemezden gelmiştir. Bu gerçeklik çok önemli bir dezavantaj olarak ortada dururken dünyadaki sınıf mücadelesinin tarininin ve reel sosyalizmin muazzam birikimide bir avantaj olarak durmaktadır.

Marksizmin 150 yıllık birikimi, sosyalist prtaktikerin deneyimleri doğru bir şekilde incelenip analiz edilmesi devrimci teorinin oluşturmasında, felsefi derinlik kazanılıp kavrayış düzeyinin yüksetilmesinde öncel önemli bir gerekliliktir. Bu temel üzerinden sosyalizmin yeni toplumsal projesini oluşturularak sınıfa ve emekçi yığınlara gitmek, sosyalist teoriyle buluşmasını sağlayarak eğitici, aydınlatıcı olmak günün en önemli sorunudur... Devrimci harekette ancak böylesi pratik bir zeminde kendi eğitinin gelişmesinin önünü açacaktır. Proletaryanın eğitim felsefesi; yaşamın tüm olanaklarında pratık siyasi ve ideolojik-felsefi alanda devrimci hareketin kendisini, sınıf ve kitleleri toplumun sürekli kendini aşıp yöneltip geliştirmeye dayanan sürecin bütünün kapsar.

Doğanın kendiliğinden diyalektiği sürekli hareket ve gelişmenin evrimsel-devrimsel yasaları olarak bilginin diyalektiği; tarihsel, toplumsal gelişme pratiğinde sınıf savaşımına ortaya çıkarken (karşıtların birliği ve savaşımına) bağlı, toplumsal maddi üretim faaliyetlerine ve gelişmenin yasalarına bağlı olarak gerçekleşir. Sarmal bir gelşime eğrsi çizen toplumun, insan bilgisinin diyalektiği, çelişkilerle, çatışmalarla dolu sürecin gelişme yasası olarak ortaya çıkar. Bu yasaların gelişim diyalektiğine uyumlu ve yönlendirici bireyin, toplumun yaşamın diyalektiğine dönüştürülüp geliştirilmesi yeni bir toplumsal kültürün bilincinin yaratılması, yeni bir kimliğin yaratılması proletaryanın eğitim felsefesinin temelini oluşturur. Daha önceden altını çizdiğimiz gibi eğitimde kitleler, insan etkin öznedir. Öğreten aynı zamanda öğrenci aynı zamanda öğretmendir. Karşılıklı etkileşim ve empati kurularak öğrenme-eğitme sürecine girilir. Bilginin diyalektiği; nasıl öğrenebileceği üzerine oluşturulur. Ne bilgi, ne de öğrenme sürecinin kendisi statık değildir, canlıdır. Öğrenme sürecinde sorularla yüzleşip sorun çözücü sorunu çözmenin yöntemini geriştircici bir yol izlenir. Diyalektik eğitimsel süreç sınıf mücadelesi pratiğinde insanın teorik-felsefi (analitik-akademik), pratik, duygusal (politik) olarak geliştirilmesi, dönüştürülmesi ilerletilmesini kapsar. Analitik-Akademik zeka; teori ve felsefe sorunlarında araştırma-inceleme, analiz etme temelini ve kavrayışını oluşturmayı, politik zekada; sınıfa bağlılığa, (duygusal) sınıfsal perspektifi, politik taktiklerini kavrayıştaki zekayı, pratik zekada, ekonomik ve diğer toplumun pratiklerde burjuvaziye karşı savaşımda hareket kabiliyetini ve duruşunun zekasını kazandırmaya dayanan bir eğitim sürecini kapsar. Bu eğitim süreci aynı zamanda her yönüyle komünist insan kişiliğinin iyi, olumlu, güzel niteliklerini kazandırma ve kişiliğini oluşturmayı kapsar.

Genel olarak soruna yaklaştığımızda Türkiye devrimci hareketinin bu bütünlük içindeki eğitim siyasasından uzak olduğunu görürüz. Her yapılanma Marksist eğitim siyasında kopuk olarak, örgüte yararlılık esası üzerinde politik eğitimi esas alır. Politik eğitimde temel olan örgütünün politika ve taktiklerini veya doğma formülasyonlarınıilkelerini bilinçlere giydirme-empoze etme esası üzerinde gerçeklik kazanır.. Bu da, benmerkezcilik felsefesi yapılmaktadır. Analatik-bilimsel bir kavrayış ve zekanın yaratılması ya da bu yönlü bir çalışma yok denecek kadar azdır. Örgütü ve

bireyi dünyadaki ve toplumdaki gelişmeleri araştırma ve incelemeye yönelten Marksizmin, sosyalizmin sorunlarını ineleyen bir eğitim süreciyle asgari bir kavrayış oluşturulmadığı için, teori ve felsefede bir temel oluşturulmamakta, yönelim kazandırılmamaktadır. Türkiye devrimci hareketinin saflarında teorik-felsefe düzeyinin düşüklüğünün temel etkenler başta gelmektedir.

Politik eğitimde, proletaryanın politik ufkunun, sınıf bilincini geliştirme, proletaryaya bağlılık, inanç kazandırma, politik yönelimiyle eğitme siyasası güdülmemektedir. Bunun yerine örgüte duygusal bağımlılık, örgütün dar çıkarları üzerinde kavrayış oluşturma ön plana çıkarmaktadır. Bu şekilde yetişen birey sınıfın genel perspektifiyle değil, örgüte yararlılık çerçevesinde sorunları ele alma yönelimi içine sokulmaktadır. Pratik eğitimde ise; sınıf mücadelesinin pratik seyrinde ortaya çıkan her gelişme, sınıfın birliğini ortak çıkarlarını gözeten bir pratik duruş ve beceri-bilinç oluşturma yerine örgütün pratik ihtiyaçlarına nasıl yanıt verebilen bir pratik içinde olacağının eğitimi verilmektedir. Böylece, sınıf mücadelesinin üç alandada izlenen eğitim, proletaryanın eğitim felsefesine dayanmamaktadır. Tek yanlı bir eğitim felsefesinde ısrar edilmektedir.

Egemen ideolojiyle, kültür ve eğitimle tek yanlı olarak biçimlendirilen kitleler ve bireyi etkin toplumsal özneler olarak görmek, toplumsal pratik içinde eğitilir özgür bilinçsel gelişmelerinin önünün açılması sosyalist devrimci güçlerin görevidir.Ancak Türkiye devrimci hareketi gelişmelerinin önünü açacağı yerde tek yanlı biçimlendirme-eğitimle kendine tabi hale getirme siyasasını izlemektedir.

Burjuva-feodal ideolojik, kültürel şekillenmeyle aile ortamında başlayan, içine giridiği toplumsal çevreyle, okullardaki eğitim süreciyle, sonrasındaki süreçte toplumsal ilişkiler içinde bilinci kalıplara sokulan, tabilik-bağımlılık kişiliği kazandırılan birey; toplumsal yaşamın pratiği içinde diyalektiğin kendiliğinden işleyen yasalarından öğrenerek belli bir bilinç oluşumu sürecine girerek egemen ideolojik kültürel şekillenişten kopmanın sürecine girmektedir. Ve toplumsal pratik içinde burjuvaziye-egemen sınıflara karşı sınıf savaşımının içinde daha ileri boyutta yerini almak için devrimci saflara katılmaktadır. Devrimci sınıf haretinin saflarına bu biçimde katılanlar hem esası oluşturmakta, hem de kediliğ-niden bir bilinç taşımaktadır. En büyük ve yüksek akıl, bilgi birikimi olan parti-örgütün saflarına katılana bireylerin, kitlelerin kendiliginden bilincini diyalektik tarihsel materyalist felsefe-teoriyle aydınlatılıp dönüştürülerek proleter bilince çıkartılması ancak sınıf mücadelesi pratiği içinde proletaryanın eğitim felsefesiyle mümkündür.

Birey, ne kadar safını proletaryadan-devrimci sınıf haretinden yana belirlemiş olsada, egemen ideolojinin bilinci üzerinde oluştuğu hegemonyayı, kişiliğini oluşturan, yön veren kültürel biçimlenişi önemli oranda taşımaya devam etmektedir. Hala idealist metafizik tek yanlı düşünme yönteminden kurtulamamıştır. Bilimsel-teorik, politik ve pratik bilinci oldukça yüzeyseldir. Hala bilinçsel olarak tabilikten-bağımlılıktan sıyrılıp etkin bir özne olarak özgür düşünme kabiliyetini geliştermemiştir. Teori-felsedeki yüzeysellik, asgari bir temelin zayıflığı gerçekliği nasıl öğrenip değiştireceğinin önünde önemli bir engel olarak durmaya devam etmektedir. Egemen düşünme tarzı ideoloji ve kültürü yaşamın pratiğinde oluturduğu alışkanlıklar zinciriyle kendiliğinden egemen çarpık kültür ve ideolojinin, düşünüş tarzının sürmesine, üretmesine kaynaklık etmektedir. Çünkü, egemen sömürücü sınıfların ideolojisi-felsefesi, düşünme yöntemi yüzyılların, binyılların alışkanlıklarından aldığı güçle bu alışkanlıkların uzun sürece yayılmasına, kökleşmesine etken olmaktadır. Einstain'in deyimiyle kökleşmiş alışkanlıklar zincirini parçalamak, atomu parçalamaktan daha bir zordur. Köklü alışkanlıkları yerine yeni alışkanlıklarıda geçirmekte bir o kadar zordur. Bu köklü alışkanlıklar zinciri toplumun yaşamına derinden nüfuz etmesiyle düşünme tarzını, ortak hareket etme vs. meydana getirir. Bir diğer anlamıyla da düşünme yönteminde oluşturmaktadır. Birey her ne kadar yeni düşüncelerle, diyalektik tarihsel materyalist felsefeyle yüzleşmiş olsada, belli oranda bilincede çıkarsa her gün içine girdiği ilişkiler bütününde bu alışkanlıklar zincirinin kendini varetmesini ve üretmesini ortadan kaldırmamaktadır. Bunu gerçekleştirebilmek her gün her saat her dakika bunlarla bilinçli bir savaşımı, eğitimi zorunlu ve gerekli hale getirmektedir. Bu savaşım ve eğitim süreci içinde yeni düşence sistemiyle uyumlu, geliştirici yeni alışkanlıklar yaratılmadığında eski köhnemiş alışkanlıklar zinciri kaçınılmaz olarak düşünme yöntemimize, yaşamımıza yön vermeye devam edecektir. Bu bilinçle hareket etmeyen devrimci bir hareket eğitim felsefesindede doğru bir siyasa izleyecektir.

(DEVAM EDECEK)

Ermeni Konferansı ya da Gerçek Korkusu

Ragıp ZARAKOLU

Mayıs ayı sonunda, Boğaziçi Üniversitesi'nde toplanacak olan, "Ermeni Sorunu"na ilişkin, Türkiye'deki ilk resmi mühürü olmayan akademik konferans ne yazık ki, estirilen linç havası nedeniyle iptal edildi. Bu olay, YÖK sisteminin hâlâ 12 Eylül normlarının ana taşıyıcısı olduğunu, Türkiye'de "akademik özgürlüğün" A'sından bile bahsilemeyeceğini kanıtladı. Bağnaz, totaliter zihniyet bir kez daha Galileo'ya, "Dünya dönmüyor" demeyi başarttı.

Resmi ve sözde gayri resmi çevreler, Konferansı, hemen "Soykırım" temalı ilan ettiler. Adalet Bakanı Çiçek, "Ah, keşke Bakan olarak dava açtırma yetkim son düzenlemelerle kaldırılmasaydı" diye hayıflandı. Sanki Adalet Bakanlığı, resmi görüşü zorlayan birçok kitap ve yazıya, "devletin, cumhuriyetin, ulu kurucunun anısına hakaret" suçlaması ile, militarist çevrelerin ihbarı ile dava açtırmıyormuş gibi...

Oysa, Konferans, resmi ideologların pek istekli olduğu, "soykırım oldu mu, olmadı mı" saçma tartışmasının batağına saplanmadan, dönemin ve yaşanan olayların mahiyetini ve arka planını anlamaya ve anlatmaya çalışan, geniş kapsamlı bir konu başlıkları sıralamasına sahipti.

"İmparatorluğun Çöküş Döneminde Osmanlı Ermenileri", Konferansının alt başlığı ise, "Bilimsel Sorumluluk ve Demokrasi Sorunları" idi.

Yasaklama kararı, resmi çevrelerin "bilimsel sorumluluk" yerine, "devlete ve onun resmi ideolojisine ve resmi tarihine bağlılık ilkesini" dayatmak anlamına geliyordu.

"Resmi tarih ve ideolojiye" bağlı olmadan, akademik çalışma yapamazsınız, tartışamazsınız.

Hele hele, Ermeni sorununu "demokrasi" sorununa asla bağlıyamazsınız. Bu da örtülü olarak, Demokrasi sorunu ile Ermeni Sorunu arasındaki hayati bağın ortaya çıkmasının resmi çevreleri ne kadar korkuttuğunun kanıtıdır.

Deniz Baykal'la birlikte, İttihatçı ruhun yeniden hortladığı CHP sözcüsü, emekli diplomat Şükrü Elekdağ'ın soru önergesi, Adalet Bakanı Çiçek'in içini dökmesine olanak sağladı.

Oysa, bu konferansın yapılabilmesi, sadece Türkiye'ye yarardı, dış dünyaya karşı sözde demokratik makyajlarını tazelemiş olurdu. Ama akan boyalarla, suratları, makyajsız halinden çok daha çirkin ve korkutucu bir görünüm aldı.

Resmi çevreler, hep Ermenilerin arşivlerini açmadıklarından şikayet ederler. Özellikle de Taşnak Partisi'nin arşivlerini açmalarını isterler.

Bunun gerekçesi aslında, bu arşivlerden, Taşnakların , "bölücü ve terörist" eylemlerinin kendi kaynaklarından sergilenerek, 1915 yılındaki "zorunlu göç" olayının haklılığını kanıtlanacağı yönündeki safça bir beklentidir.

Bir yandan "Biz arşivlerimizi açtık" propagandası yapılırken, öte yandan "Ermeniler de arşivlerini açsınlar" söylemi yürütülmektedir.

Sanki, bunları değerlendirecek, Ermeni diline vakıf uzmanlar varmış gibi. Kaldı ki, Ermenistan, gerçekten bilimsel araştırma yapmak isteyenlere, arşivlerinin açık olduğunu, bugüne kadar tek bir Türkiyeli bilim adamının bu arşivlerden yararlanmak için başvurmadığını açıklamıştır.

Oysa o kadar meraklısı oldukları, Taşnak belgeleri ile ilgili olarak, sözkonusu konferans yapılabilseydi, ilk defa çok ilginç bir konu tartışmaya açılmış olacaktı. Ama ben inanıyorum ki, bu konunun ayrıntılarının ortaya çıkması da, resmi tarihçileri pek rahatlatmayacak.

O zaman ortaya çıkacak ki, 1905 Rus Devrimi'nden etkilenen ve 1907 İran Meşruti Devrimi'ni izleyen çeşitli devrimci örgütlerin, Abdülhamit'in despotik rejimini devirmek için, silahlı mücadele de dahil eylem birliği kararı almışlardı. Taşnak Partisi ile İttihat Terakki Partisi, bu eylem birliği kararına birlikte imza atmışlardı.

1905 Devrimi'nin yenilgiye uğramasından sonra, Rusya'da Taşnak Partisi yasaklanmış, üyeleri hapsedilmişti. Oysa Osmanlı Türkiye'sinde Taşnak Partisi her yanda şubesi olan legal bir partiydi. İttihat Terakki Partisi, Fransız jakobenlerinden etkilenirken, Taşnaklar, Rusya'daki popülistlerden etkilenmişti. 1908-1914 yılları arasındaki seçimlere iki parti ortak liste ile katıldılar. Osmanlı Parlamentosu'nda 14 Ermeni milletvekili yer almaktaydı.

Fransız Devrimi'nin ilkelerinden etkilendiğini belirten İttihat Terakki kısa sürede, milliyetçi bir partiye dönüştü. Bu, aslında Taşnak Partisi bakımından da geçerli oldu. Özellikle, Bolşevikler karşısında yenilgiye uğramaları, onları Sovyet Ermenistan'ı karşısında düşmanca bir tavra sürükledi. Ermeni partizan haretetinin önderi konumundaki

Antranik Paşa, sovyet Ermenistan'ı karışısına daha yurtseverce duygular beslerken, yardımcılarından Dro, Sovyet karşıtı tavrını bir çeşit fanatizme döndürdü. Hatta 2. Dünya Savaşı sırasında Nazi yanlısı gruplar bile oluştu.

İttihat Terakki ise, özellikle 1913 hükümet darbesinden sonra, adeta proto-faşist bir partiye dönüştü. Yani daha faşist hareket ve faşizm kavramı doğmadan oluşmuş ön-faşist bir parti... Tıpkı 1944 yılında "soykırım/jenosit" kavramı doğmadan önce yaşanmış, bir çeşit proto-jenosit örneği olan 1915 trajedisi gibi...

Milli Burjuvazi yaratma politikası, farklı kökenlileri aynı potada eriterek yeni bir millet inşa etme siyaseti, bir şekilde kendilerinden sonraki yönetimlerce de sürdürüldü. Bu her sınıftan azınlıkların, tamamen sıfırlanması anlamına geliyordu ki, azınlıkların haklarını sözde güvence altına alan uluslararası Lozan Barış antlaşması hükümlerine karşın istikrarlı biçimde sürdürüldü.

Bu ise, 1915 yılı politikalarının, başka bir biçimde sürdürülmesi anlamına geliyordu.

Taşnak Partisi, 1917 Devrimi'nden sonra, kısa bir süre bağımsız Ermenistan Cumhuriyeti'nin yönetiminde kaldı. Daha sonra Sovyet Ermenistan'ın kurulması ile birlikte Taşnaklar sürgüne gittiler. Birçok Ermeni aydını, Taşnakları iki nedenle eleştirmiştir. 1) İttihat Terakki Partisi ile nasıl ittifak kurmuşlardır? 2) Anadolu'da yaşayan Ermeni halkının kaderini riske atarak, Rus Ermenileri'nin oluşturduğu sınırlı sayıda tutulan gönüllü birliklerine, 1914 yılında Osmanlı Parlamentosu'nda milletvekili olan Karekin Pastırmacıyan'ın katılmasına izin vermişlerdir. Bu katılım, İttihatçıların, Doğu Anadolu'yu "Ermenisizleştirme" politikalarını hızlandırmasına neden olmuştur. Metropolit Balakyan, Pastırmacıyan'ın gönüllü birliklerinde resimleyen fotoğrafını gördüğünde, "bu adam delirdi mi, insanlarımızı hiç mi düşünmüyor" diye soracaktı.

Bu bakımdan, Konferansa sunulacağı belirtilen, "Krikor Zohrab, Vahan Papazyan ve Karakin Pastırmacıyan'ın Kaleminden 1914 Ermeni Reformu İle İlgili İttihatçı, Taşnak Müzakereleri" başlıklı tebliği özellikle dinlemek istiyordum.

Eğer, olanak verselerdi, pek meraklıs: oldukları "Taşnak Belgeleri" ile ilgili bir şeyler öğrenirlerdi.

Öte yandan romancı Elif Şafak'ın, *"Zabel Yesayan ve Sakıncalı Ermeni Entelektüelleri Listesi"* başlıklı tebliğ de, sadece Ermeniler açısından değil, daha sonra aydınların yaşadıkları sorunlar bakımından da bugüne ışık tutacaktı. ("Uzun Yürüyüş" dergisinde daha önce çıkan bir yazımızda, Yesayan hakkında ayrıntılı bilgi edinebilirsiniz.) 24 Nisan 1915 tarihinde bu listeye göre toplanan Ermeni aydınlarından çok azı sağ kaldı. Bu listeyi İttihatçılar için hazırlayan bir Ermeni muhbir, savaşın bitmesinden sonra, Nemesis (İntikam) adlı özel bir örgüt tarafından öldürülecekti.

Balkan yenilgisinden sonra Osmanlı Hükümeti Avrupalı devletlerin baskısı üzerine, Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı 6 vilayette "reform" yapılmasını gönülsüz olarak kabul etti. İttihatçılara göre, bu bağımsız Ermeni devletinin ilk adımı idi. Reform, tartışmalar sırasında, şimdi Kürt sorununda da yaşandığı gibi, hava gerginleşti.

Öte yandan, Ermeni siyasetçiler, Balkan yenilgisinden çıkan Osmanlı Devleti'nin Almanların yanında 1. Dünya Savaşı'na katılmayıp, tarafsız kalmasını istediler. Çünkü, iki despotik çok uluslu imparatorluk arasındaki savaş özellikle Ermenilerin yoğun olduğu bölgede yaşanacaktı. Ermeniler sınırın iki tarafında da yaşıyorlardı.

İki parti arasındaki ilişkiler gerildikçe gerildi. Van'da Teşkilatı Mahsusa'nın bazı karanlık suikast eylemlerinden sonra, hiç bir güven kalmadı, tamamen koptu.

Pastırmacıyan, Talat ile olan son görüşmesinde, *"gözünüz kararmış, yine kıyım yapacaksınız anlaşılıyor, ama tavsiye ederim, birimizi bile sağ bırakmayın, intikamımız acı olacak"* diyecekti. Elbette, bu da şanssız bir ifade idi.

Pastırmacıyan, bir başka görüşmede, *"niyetiniz bizi tasfiye, Kürtleri asimile etmek, ama bu plan tutmaz, Roman'ın, Persler'in, Bizans'ın, Araplar'ın asimile edemediğini siz mi edeceksiniz, ham hayal"* diyecekti. (Bk. Pastırmacıyan'ın, "Osmanlı Bankası" adlı anıları).

İttihatçılar, Dünya savaşının çıkmasını, Reformdan kurtulma fırsatı olarak gördüler. Savaş ilan edilir edilmez, bölgede müfettiş olarak bulunan Norveçli ve Hollandalı uzmanı sınır dışı ettiler.

Enver Paşa, aklı sıra Almanlardan özendiği bir çeşit, ön, yıldırım savaşı denemesine girişti ve bütün bir ordunun Allahuekber dağlarında donmasına neden oldu. Tam 70 bin askerin katline neden oldu. Ve fiilen Doğu Cephesini kendi göçertmiş oldu. Bunun yarattığı panik ile, sivil/milis, genç/yaşlı, çoluk/çocuk, kadın/erkek ayrımı yapmadan tüm Ermeni halkını, etnik arındırmaya dönüşen bir zorunlu göçe tabi tuttu. Ama bu operasyondan bir kaç ay önce, İstanbul'dan başlayarak tüm Ermeni toplum liderlerini ve

aydınlarını gözaltına aldırdı. Başsız kalan bir halkın işini görmek daha kolay olur diye.

Sonuçta, Reform uygulanacak, hakları güvence altına alınacak bir halk kalmadığı için bir reforma da gerek kalmamıştı. Alman emperyalizminin kıçına girilerek katılınan bu savaş kaybedilse bile, artık bağımsız bir Ermeni devletinin oluşması ihtimalinin de önü alınmıştı. Olmayan bir halkın devleti de olamazdı ki. Böylece, kağıt üstünde Ermenistan oluşturan Sevr anlaşması da hiç bir zaman hayata geçmedi. Baştan kadük kaldı.

Ama, böylesi bir ihtimal, Anadolu'daki ulusal direnişin önemli tetikleyicilerinden biri oldu. Özellikle, Ermeniler tarafından cezalandırılma korkusu, Kürt egemenlerini, bağımsız bir Kürt devleti arayışı yerine, Sivas ve Erzurum Kongreleri ile birlikte ev inşa etme projesine yöneltti.

Ermeni halkı, ilk emperyalist bölüşüm savaşında, iki kampın askeri güçleri arasında sıkışıp kaldı. En ağır savaşlar onların yaşandığı coğrafyada yaşandı. İngiliz ve Fransız emperyalistleri bakımından Ermeni halkının yaşadığı trajedi sadece bir propaganda malzemesi olarak görüldü. Zaten Orta Doğu coğrafyası, Sıkes-Picot Anlaşması diye bilinen gizli sözleşme ile İngiliz ve Fransızlar arasında bu trajedinin yaşandığı sıralarda bölüşüldü. Ruslar bu anlaşmaya 1916 senesinde dahil oldular. Buna göre; bütün Doğu Anadolu ve İstanbul, Rus bölgesi oluyordu.

1916 yılında, Rus hükümeti, İttihatcıların Ermenilerden boşaltılan Doğu Anadolu'ya Don Kazaklarını iskan etme ve sınırlı sayıda tuttuğu Ermeni gönüllüleri birliklerini dağıtma kararı aldı.

Bu gizli anlaşmalar, 1917 Ekim Devrimi'nden sonra, Bolşevikler tarafından dünya kamuoyuna açıklandı. Savaş sonrasında İngilizler, anlaşmada Fransızların olması öngörülen Musul'a, petrol kokusu aldıktan sonra, el çabukluğu ile el koydular.

Fransızlar, sağ kalan Ermeni göçmenlere güvence vererek, işgal ettikleri Adana ve Maraş yöresine yerleşmeye teşvik ettiler. Ama 1920 yılında Ankara hükümeti ile anlaşınca, onları kendi kaderleri ile başbaşa bıraktılar. İkinci bir kıyımın önünü soğukkanlılıkla açtılar.

Bütün bu örnekler, ezilen halkların acılarının nasıl kullanılabildiği ve daha sonra da eğer gerektirirse, Emperyalist çıkarlar için nasıl satılabileceğini ibret verici bir biçimde sergiledi.

Osmanlı Ermenileri Konferansı'nın iptale zorlanması, hem bu konuda politikacılar arasındaki büyük cehaleti, hem de "gerçek korkusunu" apaçık ortaya serdi.

Bir anlamda tarih kendini tekrarlıyor, sanki başlama noktasına döndü. Çözülmeyen sorunları, tarih tekrar gelip önünüze koyuyor, farklı içeriklerle de olsa.

Aslında, şu anda tırmanan bütün sorunların, toplumda gerçek maddi temelleri yok. Artık ne bir Ermenistan kurulabilir, ne de bir Pontos Rum devleti. Ne de, Fener Rum Ortodoks Kilisesi'nin Ekümenik olması, ya da Heybeli'de, 1971 yılında militarist cunta tarafından kapatılan Ortodoks Ruhani Yüksek Okulu'nun açılması Bizansı ihya edebilir.

Bütün bunların yeniden gündeme gelip, sorun yapılması, bir anlamda kendi tarihinden kaçış demek. Çünkü kendi tarihini bir başka gözle, karşıt ilan ettiklerinle empati duygusu ile birlikte okumak, pencerenin öteki yanına bakmak, sadece bölge barışına katkıda bulunur. Aynı coğrafyalarda yaşayan ve yaşamış insanlar, halklar arasında insani köprüler kurulur.

Bu aynı zamanda, bugün yüzyüze kaldığımız benzeri sorunların aşılmasını kolaylaştırır. Kürt sorununun demokratik çözümünden ne kadar kaçarsanız, 1915'te ne olduğunu o kadar mesele haline getirirsiniz.

Ya da 1915'i, Kürt sorunundan kaçmanın bir çeşit örtüsü haline getirirsiniz.

Veysi Sarısözen, 7 Haziran'da Özgür Gündem'de yayınlanan yazısında, Hürriyet gazetesinde **Talat Paşa'nın Gizli Not Defteri**'ni açıklayan Murat Bardakcı ile Radikal gazetesi adına görüşme yapan Neşe Düzel'in sorularına yanıt verirken, Bardakcı'nın, 1915 ile günümüz Kürt sorunu arasında kurduğu ilginç bağıntıya işaret ediyor:

"Sürgüne gönderilenlerin ne kadarı Osmanlı ordusu ile savaşmış? Yanıt, tarihle yaşanılan arasındaki kopmaz bağın itirafı: 'Bilemezsiniz. Ama potansiyel tehlike gözüküyor. Çünkü Ermeniler devlet kurmayı düşünüyor... Bugün nasıl Diyarbakır'da PKK devletine izin verilmemesi için, her türlü tedbir alınırsa, o zamanın şartları ile de, bu tedbir alınmıştır...' Tarihçi bir bakıma 'Ermeni'ye yapılan Kürde de yapılıyor' demekte. Bardakcı, 'Ermeni devleti' tehlikesine karşı yüzbinlerin sürülüp, öldürülmesini, 'halkın saldırısında ölenleri makûl karşılayacaksınız' diyerek savunduktan sonra, bugün 'Kürt devleti' tehlikesine karşı 'halk' diye silahlandırılan korucularla birlikte yürütülen katliamı da savunuyor. Zurnanın zırt dediği yerdir burası...

Yazımızı bir tez ve sonuçla bitirelim: Ermeni Tehciri ile ilgili tarihi gerçeklerin gizlenmesi, bugün Kürt sorunuyla doğrudan doğruya bağlantılıdır. Sonuç: Tarihte işlenen suç mahkûm edilmedikce, günümüzde işlenen suçlar önlenemez!"

Oysa, 1915'in analiz edilmesi, bir özür tavrına girilmesi, Ermenilerden çok, Türk tarafına yarar, Kürtlerin de güvenliğini sağlar.

1915'i mesele haline getirmek, yeniden 1919 koşulları yaşanıyormuş gibi bir ruh hali yaratmaya çalışmak, aslında, yeni bir faşizan kalkışmanın koşullarını oluşturmaya yönelik. Bugün Ankara'da öylesine bir hava estiriliyor ki, geçmişin nice "demokrat", "sol" kimlikli insanları, sanki, yeniden "Kuvayi Milliye" başlatılmış, memleketin dört yanı işgal edilmiş havalarda... 2.5 milyonluk yoksul Ermenistan'la, 10 milyonluk Yunanistan, 1 milyon askere sahip 70 milyon nüfuslu Türkiye'yi yutacakmış... Rumlar, Pontos devletini yeniden ihya edecekmiş...

Ama zaten faşizmin özü, irrasyonal korkuları topluma enjekte etme anlayışı değil mi?Faşizmden rasyonellik beklemek zaten abes.

Ama tehlikei olan, "sol" düşünce ile, "liberallik" ile, faşizm arasındaki sınırın belirsizleşmesi... Milliyetçilik kılıfı altında, özbe öz bir faşizmin dayatılması...

Sistemin özünde her zaman içkin olan faşizan özellik, gittikçe daha belirgin, açık bir hal alıyor. Eğitim sistemi ile, medya iletişim araçları ile kitlelere bir zehir olarak enjekte ediliyor. Artık hiç kimse saf, değil.

Ve bugün Türkiye toplumu bakımından faşizm, geçmişe oranla çok daha büyük bir tehdittir. Çünkü daha önce resmiyette, devlet kurumsallığında, resmi ideolojide içkindi. Şimdi ise bu zehir kitlesel boyut alıyor.

Ve bu süreçte sosyalistlere büyük bir sorumluluk düşüyor.

* * *

En son Dersim'de yaşanan kıyım ise, 1915'de başlatılan kıyım politikalarının devamlılığının bir kanıtı. 1915'te başlatılan, öncelikle bir halkın, bir hareketin önderlerini, aydınları hedef alan, daha sonra kitlesel boyuta ulaşan operasyon, kıyım politikaları bakımından bir önmodel oluşturmuştur. Her kriz anında, toplumsal hareketlilik içinde bulnan bir kesimin önderliği hedef alınmıştır, daha sonra ise kitlelerin pasifize edilmesine sıra gelmiştir..

1915 yılı 24 Nisan'ında Ermeni aydınlarına ve yasal örgüt yöneticilerine yönelik toplu tevkifat ve sonu meçhul (yani ölüm) olan sürgüne yollama operasyonu asitçe tasarlanmış bir operasyon değildi. Daha sonra bu tarz operasyon, daha tam oluşmamış, potansiyel olarak tahdit sayılan hareketleri bile hedef aldı. 1921 yılında Türkiye Komünist Partisinin kurucu önderleri, hem de Karadeniz'de onbinlerce Ermeniyi denizde "kaybeden" ekip tarafından gerçekleştirildi. 1925 ve 1938 başkaldırısının önderleri toplu olarak, bu kez olağanüstü mahkeme kararı ile infaz edildi. Bu çizgi, 1971 ve 1973 yılı arasında devrimci hareketlerin önderlerinin yargılı ya da yargısız infazı devam ettirildi. Bütün bu olaylar daha sonra bir süreyle de olsa kitlelere unutturuldu. Sadece az sayıda bilinçli insan, sistemin bu yoketmeci yüzünü unutmadı.

Onlar insanlık karşısındaki 90 yıl önceki suçlarını bile itiraf etmekten kaçınıyorlar. Çünkü son Dersim kıyımının da gösterdiği gibi, "gerekirse bunu yine yaparız" measajını vermek istiyorlar.

DUYUMSAMALAR-I

gün batımından sonraydı
zakkum karası geceler
ve duyumsamalar
bir sıkımlık
ölüm kokuyordu

biz alınlarımızı
rüzgara tutup
zencefil kokulu bahar
düşledik
yetinmelerimiz arsızdı
toprağın memelerinden
öpülene dek
yürünecekti

şehirler
sevgililer
ve özlenecek ne varsa
hepsini bırakıp
ardımız sıra
ekmeğe
özgürlüğe
ve aşka muhtaçların
senfonileri yazılacaktı

bilirsin sevdiğim
her gidişin bir dönüşü
yoktur bizde
bizim gitmelerimizde
hüzün vardır bu nedenle
şarkılarımızda buruk tat
gözlerde kahır
hasadında yeni ayrılıklar
vardır aşkımızın

Ozan VELİ

Hedefteki Anadil ve "Ulusallık!"

Dursun YILDIZ & M. ALİ VARIŞ

Anadile yönelik çeşitli saldırılar var. Bunların en güncel olanı Eğitim-Sen davasında görülmüş olanıdır!

Anadolu'nun çok kültürlü, çok kimlikli ve çok dilli mozaiksel yapısına karşı son dönemlerde büyük saldırılar var. Sözkonusu yönelimlerin ideolojik adı milliyetçiliktir. Newroz'da ayağa kalkan milyonlar, devletin derinliklerinde büyük bir telaşa neden oldu. Hemen ardından geliştirilen bayrak provakasyonu ile karşı atağa geçen statükocu oligarşik güçler, saldırılarını her yerde yaygınlaştırmaya çalıştılar. Trabzon'da geliştirilen linç girişimi, Sakarya'da da devam etti. Milliyetçi-ırkçı saldırıların ardından, her bir tarafa bayraklar asıldı. Diğer bir halk ise topyekün bayrak düşmanı olarak ilan edildi. Özde ve sözde vatandaş ayrımını en etkili ve yetkili ağızlardan hayretle dinledik!

Milliyetçi saldırıların ayyuka çıktığı dönem Newroz'la kendini göstermeye başladı. Linç girişimleriyle de devam etti. Şoven saldırılar sonucunda, Boğaziçi Üniversitesi'nde yapılmak istenilen Ermeni Konferansı yasaklandı ve Eğitim-Sen'i kapatmaya kalktılar. Bu dava şu aralar devam etmekte. Sonucu herkesçe merak da ediliyor doğrusu. Eğitim-Sen'in tüzüğünde bulunan "Anadilde Öğrenim" maddesi bahane edilerek kapatma davası açıldı.

Oysa, Anadil; öncelikle pedagojik bir sorundur. Evrensel bir olgudur. Eğitim hakkı kapsamına girer. Anadilde ulusal öğeler gizlidir. Elbette bir halkın tarihi, etnisite özelliklerini taşır. Anadilde Öğrenim'in hedefte olmasının en önemli nedeni bizce burasıdır.

Statükocu oligarşik güçler, 'Anadil'i Kürt sorununu çağrıştırdığı için karşılar. Sözde hukuk adına açtıkları davayı siyasi olarak sonuçlandırmaya çalışmaktadırlar. Örneğin Ankara 2. İş Mahkemesi; "Anadil bölmez, bütünleştirir!" kararını vermesine rağmen, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, bu kararı tanımayarak kapatma yönünde karar verdi. Sözkonusu kararın siyasi olduğu gün gibi açıktır.

Eğer karar hukuki olsaydı 45 Hakim emredenin karşısında hazırola geçerek bu sonuca varabilirler miydi?

* * *

Bulgaristan, Yunanistan vb. ülkelerdeki Türkler için anadilde eğitim hakkı için çırpınan, diğer bir yandan devletin olanaklarıyla yüzlerce milyarı çeşitli ülkelerdeki Türkî dilleri araştırmaya ayıran çevreler, yaptıklarıyla derin bir çelişki içerisindedirler. Hakim-egemen ulus milliyetçiliğiyle devlet, evrensel etik kuralları ihlal etmekle tarih önünde suçlu durumundadır.

Devlet, halklar üzerinde yukardan aşağıya doğru oynadığı bu ayrımcı rolü ile amacına ulaşmaktadır. Ne yazık ki tabanda da ciddi gayri insani tutumlarla karşılaşmaktayız. Son zamanlarda antiAmerikancı kisve altında Kürtlere yönelik estirilen saldırılar, birçok sol kurumları da etkisi altına alarak Kürtlere yönelik ciddi bir tahamülsüzlük yaratılmaktadır. Kürt halkı ve örgütleri iki halkın bir arada yaşamasına yönelik onca mesajlarına ve mücadelesine rağmen -ki, bunu taviz gibi görüp de bu durumdan cesaret alan- bazı çevreler, her şart altında Kürtlerin değerlerine, simgelerine yönelik aşağılamalara da devam etmektedirler.

Devleti arkasına alan aslan parçası kesiliyor. Oysa bu kişilerin devletin olanaklarıyla nasılda soysuzlaşıp kan üzerinden nice servetler yarattıklarını herkes biliyor. Tabii bilmek yetmiyor... Eğer bir olguda doğru bir tavır takınmak istiyorsanız, evrensel ölçekte, genel bir pedagojik birikiminiz olmalıdır. Tabiki de ait olduğunuz sınıf bilincine de sahip olmanız gerekir. Aksi takdirde suçsuz bir insan, sizin de kararınızla darağacına götürülebilinir... Dün Ermenilere, bugün Kürtlere yapılan budur.

Kürt halkının haklarına yönelik gösterilen saygısızlık, Newroz Bayramı'yla boyutlandı. Sonuçtan hareket ederek ciddi bir bayrak kampanyası yürütenlere sormakda yarar var: Biriki kişinin -ki, bunun bir pravakosyon olabileceği büyük bir olasılık- Türk bayrağına yapılan saldırıyla kendi haklarına yapılmış bir saygısızlık olarak görenler, nasıl oluyor da olayın olduğu eylemdeki yüzbinlerce kişinin haklarını, taleplerini neden görme samimiyetini göstermiyorlar? Milyonlara varan kitle, eğer sizin bayrağınızı değilde sarı-kırmızı-yeşil renklerini kendine simge olarak alıyorsa bu durumdan muzdarip değilsinizdir! Bayrağı yakmak isteyen çocuğun arkasında milyonlarca kişi, kendini başka renklerle ifade ediyorsa, bu sizin için bir anlama gelmiyor mu? Gelmesi gerekir. Sözümüz akıl irfan sahiplerinedir!

Dönemin başbakanı İ. İnönü, *"bu ülkede sadece Türk ulusu etnik ve irksal hakları talep etme hakkına sahiptir. Başka, hiç kimsenin böyle bir hakkı yoktur"*. (Milliyet 31Ağustos 1930). Dönemin Adalet bakanı, Mahmut Esat Bozkurt ise, *"...Türk bu ülkenin yegane efendisi, yegane sahibidir. Saf Türk soyundan olmayanların bu memlekette bir tek hakları vardır. Türklere hizmetçi olma hakkı, köle olma hakkı! Dost ve düşman ve hatta dağlar bu hakikati böyle bilsinler."* (Milliyet 19 Eylül 1930). Yine, 19 Eylül 1930 tarihli Milliyet gazetesinde yayınlanan bir karikatürde, Ağrı dağına gömülü bir mezar

taşında şöyle yazıyordu: *"Muhayyel Kürdistan burada medfundur."*

Görünen o ki, bu devlet, safkanlaştırılmak istenen bir Türk devletidir. Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde koca koca tabelalar görmüşsünüzdür; *"Ne Mutlu Türk'üm Diyene!"* Egemenlerin tüm halklara dayattığı bu barbarca anlayışlara başta Türk halkı tepki vermelidir. Geleceğimizin Türk-Kürt çatışması ekseninde karartılmasına izin vermemeliyiz. Ulusların, halkların kendilerini kendi rekleriyle ve dilleriyle temsil etmesinin zararlı değil yararlı bir şey olduğunu görmek gerekir. Ordu, siyasetçiler ve onların savaş medyacılığını yapanlar karşılarındaki devrimci güçleri sürekli terörize etmeye çalışmaktalar. Karşılarındaki muhatap güce sürekli bebek katili yakıştırmalarıyla Kürt sorunu 'çözmeye' çalışıyorlar. Karşısındaki gücü bu kadar terörize etmeye çalışanların terörize eylemlerle karşılaşmaları şaşırtıcı olmaz. Bundan herkes zararlı çıkar. Geçmişte Sovyetlere karşı terörize edilen grupların bugün kendilerini nasıl vurduğunu görebilmekteyiz.

Bugün bu tabelaları indirip tüm insanları kucaklayan çalışmalar yapılabilinir. Bunun için tavizler verilecekse de bu tavizler Türk cephesinden verilmelidir. Oysa bugün tavizleri Kürtler vermekte. Barış adına ne idüğü belirsiz tavır gösteren 'aydınlar' yaşamı devletin yasallık alanına sıkıştırmak yerine bir aydın tavrı olarak devletin dışında da bir meşruluk sağlanabileceğini önce öğrenmeliler!

Ermeni vatandaşlarımızın, kendi topraklarından yok edilişlerini bugün tartışma konusu yapanlar, tartışmalarına en azından bir özürle başlamaları gerekir. Soykırımdan sonra, -birileri isterse varsın sadece tehcir desinler- umutlarını belgelere bağlayanlar, basit aldatmacalarla bu sürecin üstesinden gelmeye çalışıyorlar. Tabii ki bu gayreti en iyi şekilde yerine getirenler, üniformalılardan beslenen siyasetçi ve medyalardır. TV. haberlerinde, devletin açtığı arşivlerden, "bakın ordunun içinde görevli 100 Ermeni'nin listesi" diye habercilik süksesi yapmaya çalışanlar ne yazık ki dürüst bir habercinin rahatlıkla sorabileceği 5N sorularını sorma dürüstlüğünü gösteremiyorlar. Bu belgelere ümit bağlayarak gerçeğin üzerinde tahrifat yaratanlar, daha dün, Kürt köylüsünün köylerini yakarken TV. ekranlarından bunu PKK'ya yüklemiyorlar mıydı? Hem de utanmadan, yüzleri kızarmadan!.. Dönemin başbakanı ise durumu daha da abartarak, o esnada olay bölgesindeki helikopteri de PKK'nındır dememiş miydi!? O günden bugüne ne değişti! O gün devletin sahasında düşünce üretiminde bulunan 'fukaraların' hezeyanları aynen devam etmektedir.

Bugün bilinen o ki Ermenilerin bir zamanlar tıpkı Türkler ve Kürtler gibi bu coğrafyada yaşadıkları ve bu toprakların sahipleri olduklarıydı. Fakat sistematik bir şekilde toprakları elinden alındı. Yüzbinlercesi öldürülerek katledilen Ermenilerden canlı kalanını çöllere, dağlara sürdüler. Bu soykırım mı, değil mi diye tartışmanın bugün insanlık için abes olduğunu düşünüyoruz. Egemenlerin yaptığı katliamlar, soykırımlar bugün bilinmekte. Ve bu katliamlar insanlara kanıksatılmış durumda, sonrada sözde aydınlar arasında şu mu bu mu tartışması yapılır. Kanıksama gittikçe artar! Şu mu bu mu yerine egemen zihniyeti mahkum etmediğiniz sürece tartışmalar bir anlam ifade etmez.

Kürt hareketi, bugüne kadar mesajlarını genelde hep devlete yönelik yaptı. Oysa Türk halkına yönelik çalışmalar ve mesajlar cılız. Eğer bir barış ortamı yaratmak istiyorsanız bu ancak Türk halkının size yönelik önyargılarının ortadan kaldırılması ile olur. Bu önyargıları da devletin aracılığıyla yapamayacağınız kesin. Devletin etrafında meşrulaştırılmak istenilen mücadeleden vazgeçip yönelimini halkların içine taşımakta yarar vardır.

* * *

Eğitim-Sen 15 yıllık fiili ve meşru mücadelesinin sonucunda Türkiye'nin en büyük sendikası oldu. KESK'in de belkemiğini oluşturan bir örgütlülüğe ulaştı. Egemenleri rahatsız eden bir konuma yükseldiler.

Kürt sorunun Türkiyelilik kimliği üzerinden çözümlenmesine yardımcı olan tüm kurumlardan Kürtlere ait olan tüm değerleri tasfiye etmek için geniş çaplı girişimler başlamış durumundadır. Bu nedenle;

Anadil Tüzüğü rast gele seçilmiş bir hedef değildirler. Eğitim-Sen ve benzeri kurumlardan Kürtleri, sosyalistleri ve demokratları tasfiye etmek. Sonuçta sivil toplum örgütlerini mecalsiz bırakarak mevcut rejimi uyumlu hale getirmek istemektedirler. Ardından kendine yandaş sendikaları yetkinlendirecek emek gaspını birlikte gerçekleştirmeye çalışmak istiyorlar.

Anadil, ikili kıskaç altındadır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi dışarıdan gelen milliyetçi saldırılar ve içerden görülen yansımaları, -iç ve dış saldırılar sistemden kaynaklanan bir bütünün parçalarıdır. Sistemin genel saldırılarını göremeden bu konuda değerlendirmelere gitmek sonuç vermez.

Sendikaların içinden de benzeri çevrelerin olumsuz değerlendirmeleri sistemin değirmenine su taşımaktan başka bir işe yaramayacaktır. Örneğin sendikamız, Kürtler yüzünden kapatılıyor. Ya da Anadili tüzüğe koyduranlar, Kürtler oldu, vb. vb. söylemlerde bulunanlar da yok değildirler.

Eğitim-Sen nasıl kurtulur? sorusuna verilen yanıtlar, ortalığı kasıp kavurmaktadır. Bazı çevreler, 'Anadilde Öğrenim' maddesini tüzükten çıkarırsak, Eğitim-Sen kurtulur' diyorlar. Aynı çevrelere küçük bir hatırlatmada bulunmayı oldukça yararlı görüyoruz:

TÖS ve TÖB-DER, "Bölücülük ve Yıkıcılık" suçlaması ile kapatılmadı mı? Kapatmalar siyasi değil miydi..? Aynı sendikaları kapatan 12 Eylül hukuku altında yaşamıyor muyuz? O günden bu yana neler değişti acaba?.. Üstelik, Eğitim-Sen hakkında verilen kararın hukukî olmayıp siyasi olduğunu söyleyen sizler değil misiniz? Ve yine aynı çevreler derler ki; 'Anadil'den kurtulursak Ankara 2. İş Mahkemesi konusuz kalır ve böylece sendikamızı kapattırmamış oluruz. Emir "büyük" yerden geldi ve siyasi bir emirle sonuçlanacağı kesin olan böylesi bir devrede fazlaca hayalperest olmuyur muyuz? Anadilde Öğrenim mücadelesini tüzükten çıkardığınızda sonuç değişmediğinde geriye dönüp üyelerine ve onurlu geçmişinizle nasıl hesaplaşacaksınız? TÖS ve TÖB-DER'in onurlu sürecini lekelemek tehlikesiyle karşı karşıya değil miyiz.

Demokratik emek hareketi açısından düşünecek olursak onların iki önemli amacı bulunmaktadır. Birincisi; kendi kimlik, kültür ve dilsel özlerinden taviz vermemek, ikincisi; Türkiyelilik bağlamından ortak örgütlenme statüsünden vazgeçmemek. Eğitim-Sen, bu nedenle önemli bir mevzidir. Demokrasi mücadelesinin önemli bir potansiyelini barındıran bir demokratik kitle örgütüdür.

Gelinen aşamada belirlenen iki hedeften birisinden vazgeçmek büyük kırılmalara yol açacaktır. Hem içte hem dışta büyük düş kırımına uğrayacaktır.

Başarılı duruşun, gerçekçi direnişin söz konusu iki ayağı vardır. Anadilden ve birlikte olmaktan vazgeçmemek. Kimliğiyle, kültürüyle, diğer kültür ve etnik yapılarla eşit ve özgür ölçeklerde birlikte olmak en büyük idealimizdir.

Etnisiteyi savunmak her aşamada anadil savunusunu bağrında taşır. Bölünme ise milliyetçilik eğilimlerini içinde barındırır. Demokratik emek hareketi, emeğin özgürleşmesini ve halkların sınırlara ayrılmadan bir arada yaşabilmesini olanaklı kılan perspektiflere sahiptir.

Karşı karşıya kalınan koşullarda ikisinden birini tercih etmek örgütle büyük sıkıntılar yaratacaktır. *"Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olmak"* tehlikesi de mevcut desek abartmış olur muyuz acaba?

Tüzükteki 'Anadilde Öğrenim'den vazgeçmek bir taktik mi yoksa stratejik bir tercih mi? Burası iyi irdelenmeli... Dil bir özne niteliğindedir. Bizleri en iyi belirleyen bir unsurdur. Stratejik öneme sahiptir. Örgütlenme biçimleri, çalışma biçimleri vb. pratikler ise sendikal taktiklerdir. Taktiksel de değişimler normal karşılanır. Ancak staratijik önemi bulunan konularda daha dikkatli davranılmalıdır. Kendini, tarihini, kültür ve dilini yok saymalara fırsat vermek ya da böylesi talepleri onaylamak bedelleri oldukça ağır olan sonuçlara yol açar.

Kendi anadiliniz üzerinde politikalar yapılıyor. Anadilimizi kurumsallaştırmak, kuramsal düzeyde savunmak bilimsel bir politikanın gereğidir. Duygusallıkla hiçbir ilişkisi yoktur. Gelen saldırılar karşısında taviz vermek geri adım atmak ise her zaman akıllılık değildir.

Geleceği kavramak geçmişimizle hesaplaşa bildiğimiz oranda gerçekci olur. Kendimize temiz bir gelecek bırakmadan önce derin bir geçmiş bırakmanın dönüm noktasındayız. Öyle bir onurlu sentez kurabilmeliyiz ki ne kendini inkar ne de ayrılık olsun.

Her verilen tavize rağmen, Eğitim-Sen kapatıldığında ya da anadil tavizi temelinde Eğitim-Sen kapatılmadığında, kitlelere verilecek yanıtlarımız hazır mıdır? Hazırsa bu yanıtları çok merak ediyoruz..?

Anadili kafada savunmak oldukça kolaycı bir yaklaşımdır... Bu duruş bilimsellikten ve ciddiyetten yoksundur. Yazılı tüzük halinde savunmak ise, tarihsel bağlamda eksik olan bir süreci tamamlamak ve ileri bir aşamaya yükseltmek demektir.

Milliyetçi saldırıların boy hedefi halkların anadilidir. Anadil sadece Kürtlerin değil herkesin sorunudur. Türk, Kürt, Laz, Çerkez vd.lerinin bu evrensel-bilimsel gerceğe sahip çıkmaları bir zorunluluktur.

Eğitim-Sen, anadil ilkesinden taviz verirse sırada grev ve toplu sözleşme yok mu? Yine de herşeye rağmen onurlu bir şekilde direnmelidir. Atılacak her hamle geçmişimizle ters düşmeyecek ve onurumuzu zedelemeyecek şekilde olmalıdır. Sentezler akıllıca ve bilimsel temelde olmalıdır.

Eğitim-Sen, bu alandaki mücadelesini kararlı bir biçimde yürütme cesaretini sürdürmelidir. Bugünkü devlet, TRT'de Kürtçe yayın yapmaktadır. Birde devletin tam yasakçı olduğu dönemleri bir düşünün. Bugün bu koşullarda tavizlerle kaybedeceğimiz mevzilerimizin telafisi zor olacaktır.

Bugün 'anadil' eylemliğindeki anlayış, açık çalışma ile yasalara tabi olma mücadelesinden birini tercih edecek. Bugüne kadar Türkiye'de hak arama mücadelesi genelde yasalara tabi olma mantığıyla yapılır. Bu da baştan kaybetmiş olman demektir.

* * *

"...Bugün Türkiye'de devlet kurma hakkı, hakim Türk ulusunun bir imtiyazıdır. Kürt ulusunun ayrı bir devlet kurma hakkı zorla elinden alınmıştır..." (İ.Kaypakkaya)

Bölünme paronayasını yaşayan devletimiz ve onun 'fukaralarının' kendine malzeme yaptığı antiamerikancılığının sebebinin Kürtler olduğunu hepimiz bilmekteyiz. Tabii Amerikan'ın derdi bizi aynı zamanda bölmekmiş! Kürtler, gelin bu sevdadan vazgeçin!.. Yoksa!!! Yetmiyormuş gibi birileri de çıkıp yurtsever-

ulusal cepheler ilan ediyorlar. Bunu da komünistler adına yapıyorlar.

Bu hezayanlara ne yazık ki birçok sol çevrede dahil olmuş durumundadır. Amerika emperyalist bir güç olup sosyalistlerin emperyalizme karşı mücadelesini burda tekrar özetlememizin anlamı yok. Şu anlık derdimiz bu hezeyanlara bir kulak vermektir. Diyeceksiniz ki bu hezeyanlar nasıl oluyor da solu da etkisi altına alıyor?..

Bu soruya cevap Amerikan'ın son yıllarda birçok yerdeki işgal ve diğer tür müdahalelerin artık iyice gözümüze batması ve de en önemlisi Irak'ın yani sınırlarımızın dibindeki işgal. Bu işgal, devletin Kürtlere karşı antiamerikancı manevra yapmasına vesile oldu. Görünürde Kürtler, Amerika'ya açık destek verdiler. Türk devleti ise güya ABD'ye destek anlamına gelecek teskereye 'hayır' oyu vermesiydi. Bu gözleri boyamak için yeterliydi. Peki gerçek böyle mi? Amerika Türkiye'yi bölmek istiyor mu? Tabii ki bunların doğruluğunu mutlak bir şekilde vermek zor. Göreceğiz... Ama biz, bu konuda bazı karşı fikirler yürütmek istiyoruz... Amerika'ya karşı anticilik bu devletin kafasıyla olmayacağı açık. Sosyalistlerin emperyalizme karşı mücadelesini kavramak mümkün. Bu devletin tek derdi Kürtlerdir. Yani onları yok saymak. Ve bugüne kadar PKK'ye karşı başta Amerikan'ın desteğini de alarak savaş verdi. Bu destek yetmiyormuş gibi Amerikan'ın insiyatifi ile gerçekleştirilen Güneyli Kürtlerin de desteğini aldı. Yani kuzeyli Kürtlere karşı Türkiye-Amerika ve Güneyli Kürtlerin birliği yaratılarak savaştılar. Bu üçlüye daha başka devletleri de ekleyebiliriz.

Son olarak; ABD, Türkiye'yi bölmek isteseydi eğer, Apo'yu Türkiye'ye teslim etmezdi. Veya teslim ettirip astırabilirdi. Türkiye'de bu idama destek verecek yeterince 'vicdan fukarası' vardı. Kısacası, Amerika, PKK'ya karşı operasyonlarda çok ciddi rol oynadı bugüne kadar. Fakat, ABD şu gerçeği bizim 'vicdan fukaraları'ndan daha iyi biliyor. Bugün PKK'yı bitirseniz bile Kürtlerin bu örgütle bütünleşmiş taleplerinden vazgeçirtemezsiniz. O halde Kürtlerin bazı kırıntı sayılabilecek haklarını kabul etmek gerekiyordu... ABD, bunu Türkiye'den istiyor. Avrupa Birliği de istiyor. Ama Türkiye bu kırıntıları dahi vermeye niyetli değil. Türkiye bu süreci milliyetçiler üzerinden tekrar çatışmaya dönüştürecektir. Kürt hareketi bu sürece karşılık her zamanki gibi tavizler vererek bazı uzlaşmalara gitmek istiyor...

Örgütlenme sorununa, iktidarı almayı değilde iktidar olmaya-yaratmaya birazda bakmak gerekir. Dünya konjektöründe güçler dengesi egemenler lehine bu kadar güçlü iken, alternatif iktidarlar-örgütlenmeler yaratmak gerekir. Komünizm mücadelesinin bugün tek başına yoksulluk üzerinden başarı kazanamayacağını da görebilmekteyiz. Özel mülkiyetle birlikte yaşana gelen yabancılaşma bugün sol-sosyalist kurumlarıda işlevsizleştirmektedir.

Her şart altında egemenlerin devletini işlevsiz kılmak gerekir. Bu yönlü çalışmalar devrimci hareketi güçlendirir. Bugün Kürt hareketinin en büyük sıkıntısı veya hatası bu tip meşru örgütlenmelere gitmek yerine sürekli devletin kendisiyle barışmak istemesidir. Burdan da birşeyin çıkmayacağını herkes gibi kendileri de bilmektedir.

Türkiye'de faşizan karakter yoksulluk koşullarıyla doğru orantılıdır. Bu devrimcilerin işini zorlaştırıyor. Kürt hareketi de bu süreci aşamıyor. Karşısında büyük bir 'fukaralar' topluluğu var. Bu toplum hem bilgiden hem ekmekten mahrum bırakılmış bir 'fukaralar' diyarıdır. Egemenler, bu durumdan doğan faşizan karekteri, ilerici çevrelere karşı sürekli kullanmaktalar. Kürt hareketinin güçlü devrimci bir dinamiği var. Bu yüzden emperyalistler ve devlet sürekli olarak hareketi ezmeye çalıştılar.

Son zamanlarda 'ordu'nun borazanı durumunda olan medya tekrar vatan-millet-sakarya çığırtkanlıklarıyla vicdan fukaralarını şova hazırlamaktadır. Medyanın iki yüzlülüğüne tavır alıp güçlü özgür-dürüst medyacılığı ön plana çıkarmak gerekir.

Memleket meselelerinde Avrupa ve Amerika'nın önerileri doğrultusunda siyaset yapan AKP ve bakanları, Kürt sorununa yaklaşımları geçmiş dönemlerden farksız değildir. Bu olumsuz tutumda başbakanın büyük bir payı var. Adam, sanki Kasımpaşa'nın sokak dayısı, başbakan olduğunu unutmuşa benziyor... Görünen o ki, iktidar olgusunun yarattığı çıkarlar diğerleri gibi AKP'nin de gözünü köreltmiş. Onlar için, çıkarları uğruna yüzsüzleşmek artık çok basit!

Merkezi devletin birliğini savunanlar; egemen ulusun yurtsever-ulusal cephesini kuranlar, bilmeliler ki bugün bu merkezileşmeyi sağlayan Amerika'dır.

Bugün devletin faşizan karekteriyle hesaplaşamayanlar ve eşitlik-özgürlük-farklılık üzerine gelecek yaratamayanlar gerçekte sürece vakıf olmaları beklenilemez.

(Bu yazı Eğitim-Sen 2. olağan kongresinden önce yazılmasına rağmen dergimizin çıkışı geciktiğinden dolayı sizlere geç ulaşmıştır.)

NOT:

1) 3 Temmuz 2005 tarihinde Eğitim-Sen 2. Olağan Kongresi yapıldı. Açık oylamanın yapıldığı kongrede, 'Anadil' 285 Evet-115 Red oylarıyla tüzükten çıkarıldı.

2) Ağrı şube başkanı protesto amaçlı olarak şube başkanlığından istifa etti.

3) 300 kişi 'Anadil' kalsın diye bir deklarasyon yayınladı.

4) Ağrı, Hakkari, Van üyeleri oylamaya katılmadı.

5) Yurtseverler, ÖDP, Sendikal Birlik'in bir kanadı 'Anadil'in çıkması yönünde oy kullandı. EMEP ise bu yöndeki yönelimini son anda değiştirerek hayır oyu kullandı.

Ölümsüz Kahramanlar-3

Haşmet ZEYBEK

Bu dünya bir sınav meydanıdır. İnsanoğlunun bu dünyaya gelişiyle birlikte sınavıda başlar. Yaşadığı sürecede sınanır. Köroğlu, Manas Destanı, Dedekorkut öyküleri vb. Bütün halklarda ortak kültürden başlıcasıdır.

HERAKLES.....
KODMOS ve OİDİPUS...
SİSYPHUS, GLAUKOS, BELLEROPHON..
PERSEUS..
ORPHEUS...
ARGONAUT'LAR...
DAİDALOS..
İKAROS....

Zeus: (Kendi kendine düşündü.) Sayısız kederlerle, acılarla inliyen, ıstırap çeken, bahtsız insanlar!..

- İnsanların ve dolaysıyla Tanrıların rahat etmeleri, ıstıraptan kurtulmaları için eşsiz kahramanlar yaratmalıyım; (Birden bire sevindi.) Bu kahramanlar, insanları bütün tehlikelerden, kederlerden uzaklaştırmalı, onları selâmete eriştirmeli, kuvveti ve fazileti ile dünyayı kötülüklerden temizlemeli... Gece karanlık basınca Olympos'dan aşağı ineyim, Thebai şehrine gideyim...

Alkmene: (Güzel ve muhteşem sarayında dolaşıyordu. Boyu bosu endamı, göğsünün dolgunluğu, vücudunun ve yüzünün güzelliğiyle bütün kadınları geride bırakan bir Kraliçeydi.. Zeus, ürkütmeden hiçbir şüphe uyandırmadan elde edebilmek için, kocası Amphitryon şekline girerek, sarayın kapısını çaldı.)

Muhafızlar: (Krallarını görerek sevindiler. Etrafında toplandılar. Karısının yanına götürdüler.)

Akmene: (Kendisini kocası sandığı Zeus'un kollarına attı.) Hoş geldin! Şehrin üzerine altın yağmurlar yağsın! (Zeus'tan ünlü kahraman, Herakles'e gebe kaldı.)

Hera: Demek çocuk gürbüz doğmuş ha! Ben şimdi onlara gösteririm. En karanlık gecede iki yılan göndereceğim. Bunlar herkes derin uykuya dalmışken saraya kolayca girerler. (Gözleri kıvılcım saçan korkunç yaratıklar, aralık kapıdan kayarak, kalkandan beşik içinde uyuyan, yavrunun yanına geldiler. Her ikiside ıslık çalarak ağızlarını açtı. Zehirli dişlerini çocuğun taze yanağına geçirmeye çalıştılar. Ve onu boğmaya hazırlanırken.)

Herakles: (Birden uyandı. Yılanlardan birini sağ eliyle, diğerini sol eliyle yakaladı. Mini mini elleriyle yılanların boğazını sıktı. Bu sıkış o kadar kuvvetli oldu ki; Zehirle şişen boğazları boğuldu. Her ikiside öldü.)

- Yenilmez kuvvete malikim. İlk zaferim...

Alkmene: Onu güzel ve neşeli büyüteceğim, bahçemde yetişen bir fidan ihtimamı ile besliyeceğim.

Zeus: Oğlum bir Tanrıça tarafından emzirilsin!.. Ölmezler arasına karışsın, Tanrıların yenilmez kuvvet vermesini istiyorum. Hermes!.. Henüz süt çocuğu olan oğlumu Olympos'a getir.

Hermes: (Herakles'le beraber geldi.)

Zeus: (Oğlunu aldı.)

Hera: (Uyuyordu. Herakles'i göğsüne yaklaştırdı. Çocuk, Tanrıçanın emderini aldı, bolca emdi.) Karnı doyunca memeyi bıraktı, babasına döndü, gülümsedi. Memeyi o kadar kuvvetli emmişti ki; ağzını memeden çektiği halde, Hera'nın sütü memeden aşağı akmaya devam etti.)

- Gökyüzüne dökülen bu beyaz damlacıklar, "Saman yolunu" "Süt yolunu" yıldızlar sergintisi, gökyüzünden yere düşen süt damlaları beyaz zambakları meydana getirdi.

Alkmene: Onu terbiyesine, yetişmesine, okumasına çok dikkat edeceğim. Güzel Apollon'un oğlu Linos'u hoca olarak tutacağım. Edebiyat dersleri aldıracağım. Eurytos'dan, ahenkli sesler çıkaran Lirin tellerin üzerinde parmaklarını gezdirmesini sesini çalgının sesine uydurmasını öğrenmesini istiyeceğim...

Zeus: Eurytos'da yay çekmeyi, oku hedefine ulaştırmayı öğrensin.

Herakles: (Öğrenme devresinde, asabi ve hırçındı.)

Linos: Bugün okuma zevkini ve manevi ilerleyişinin derecesini öğreneceğim, onun için seni bir yığın kitabın başına götüreceğim...

Herakles: Ne gerek var.

Linos: Bunlar arasından hoşuna giden kitabı seç!..

Herakles: (Doğuştan oburdu.) Bir oturuşta hiç zorluk çekmeden bir öküzü yerim...

Linos: Bak ne güzel şiir, felsefe kitapları var.

Herakles: Ben karakterime uygun, mideyle ilgili kitap arıyorum. İşte buldum. "Mükemmel Aşçı".

Linos: (Çok zoruna gitti, üzüldü ve acı acı çıkıştı.) Midenden başka şey düşünmez misin?.. Fazileti kuvvetlendirecek, insanlık duygularını besliyecek kitapları okuyup, kafanı aydınlatacağın yerde, sen mideni düşünüyorsun... (Onu tekrar tekrar azarladı, hatta korkuttu.) Böyle giderse karışmam!..

Herakles: (Müthiş kızdı, kendini kaybetti, ne yapacağını bilmeden, eline geçen ilk şeyi, orada bulunan gitarı yakaladığı gibi hocasının kafasına indirdi. Bu aleti Linos'un kafasında parçalıyarak onu öldürdü.)

Amphitron: Sen yüksek dağlarda besili sürüler güden çobanların yanına git. Bu hayat tarzı, senin gibi azılı çocukların vücuduna iyi gelir. Dağda-kırda dolaş, av peşinde koş. Yumuşak adelelerin sertleşsin.

Alkmene: Bu daha bu yaşında bölgeyi rahatsız eden aslanı öldürdü. Bu parlak av, kendisine ün kazandırdı.

Herakles: Ey Thebaililer!.. Nereden geliyorsunuz?

Thebailer: Orkhomenos'tan.

Herakles: Eski hatalarınızdan ötürü ceza vergisi olarak yüz öküz istiyeceğim. (Tereddüt etmeden üzerlerine saldırdı. Burunlarını, kulaklarını kesti. Ellerini arkadan bağladı.) İşte Thebaililerin ceza vergisi budur...

Erğinos: (Orkhomenos Kralı.) Adamlarıma yapılan bu işkence ve hakaretlerden dolayı çok üzgünüm. Büyük bir ordu toplayıp Thebai üzerine yürümeliyiz.

Herakles: Ey!.. Zekâ Tanrıçası!.. Bana yardım et!...

Athena: İstediğin kadar silah al, yiğitlerden bir takım oluştur, başlarına geç... Irmağın yatağını değiştir, süvarileri boğ!.. Sonra Erginos'u takip et, onu oklarla yere ser... Büyük zaferin taçlandırılacaktır. Thebai kralı kızı Meğaira'yı sana verecektir. (Düğün)

- Bu evlenmeden çok çocuk doğacak.

Herakles: Bu çocukları büyümeden kendi ellerimle öldüreceğim. (Delilik krizi geçirir.) Anneleriyle beraber hepsini ok yağmuruna tutacağım kırıp geçireceğim.. (Sonra; karısını, çocuklarını kucağına aldı. Aklı başına geldi.) Eyvah ne yaptım ben!.. Bu vicdan azabı beni öldürür...

Athena: Günahlarının af edilmesi için Delphi mabedine git!..

Apollon: (Güneş Tanrısı) Bu cinayetin kirlerini ancak Tırynethe kasabasına gidip Kral Eurysheos'un hizmetinde oniki sene çalışarak temizliyebilirsin.

Herakles: Buyruğun başım üstüne. Boyun eğiyorum, söylediklerini yapacağım.

Eurystheos: Argon hakimi Sthenelos'un karısı Nikippe'den doğmuşum. Tuhaf bir tesadüf olarak, annen Alkmene sana gebeyken, benim annem Nikippe'de bana gebeydi.

Herakles: Herşeyi biliyorsun!..

Eurystheos: Hera bu iki kadının çocuğundan hangisi önce doğarsa, diğerinin üzerine hakim olacağını kocası Zeus'tan öğrenmişti. Alkmene'yi kıskandığından, Nikippe'nin daha önce doğurmasını sağladı. Ve böylece ben senden önce doğmuşum.

Herakles: Anlaşıldı.

Eurystheos: (Zarif ve korkaktır. Hera'nın kinini kalbinde taşır.) Güçlü, kuvvetli yaman kahraman Herakles, bir gün tahtımı elimden almasın... Ne yapayım!.. Ona mahvolacağı, gidipte dönmiyeceği tehlikeli görevler vermeliyim. Ne yapayım, bütün en zor tehlikeli görevleri başarı ile yerine getiriyor.

İşte korkmadan, yenilmeden başardığı korkunç görevler. "HERAKLES'İN ONİKİ BAŞARISI."

1) NEMEA ASLANI

Evrystheos- (Kral)

Herakles- (Kahraman.)

Evrystheos: "Ey kahraman Herakles! Senden Nemea aslanının derisini istiyorum. Bu korkunç hayvan Argolis ormanlarında yaşıyor! Etrafına dehşet saçıyor. Onun kükremesi o kadar korkunç ki.

Köylülerin:

Çobanların:

İşittikleri zaman renkleri uçuyor. Korkudan kulübelerini köşelerine sinerek hareketsiz kalıyorlar.

Harakles: (Bir elinde okunu, diğer eline budaklı sopasını aldı. Yola düştü. Sonunda sürüleri mahveden korkunç aslana rastladı.)

Aslan:

Harakles: (Birer birer bütün oklarını, bu müthiş hayvana fırlattı.)

Aslan: (Aslan yaralanmıyordu. Derisi o kadar sertti ki; sivri demir bile girmiyordu. Oklar, yaylar hiçbir şey yapmadan çayırlara düşüyordu.)

Harakles: (Bu saldırıdan hiçbir şey elde edememesine sinirlendi. Kalın budaklı sopasına sarıldı.) Heytt! (Bağırarak hayvanı kovalamaya başladı.)

Aslan: Bu gözüpek delikanlıdan korkmalı. (İki kapısı bulunan mağaraya sığındı.)

Alkmeneoğlu Herakles: (Mağaranın kapısını kaya ile tıkadı. Öbüründen içeri girdi.)

Aslan: Onu görünce yelelerini kabarttı. Kanlı ağzını açtı, üzerine atlamaya hazırlandı.)

Alkmeneoğlu Harakles: (Kendi kırmızı mantosuna büründü. Bir eliyle sivri okunu tutuyor, bir eliyle de kendini korumaya çalışıyordu. Bir ara, öbür elinde tuttuğu korkunç sopasını kaldırdı. Bu yaman canavarın tunç kafasına indirdi. Bu vuruş öylesine müthiş oldu ki; kalın ve budaklı sopa kırıldı, iki parça oldu.

Aslan: (Sersemledi.)

Harakles: (Elindeki oku kafasına atarak; aslanla boğuşmaya başladı. Kuvvetli kolları arasına aldığı aslanın boğazını sıkarak, sonunda onu boğmayı başardı.) Sen çok cana kıyarsın ha! (Devrilen canavarın derisini yüzdü.) hiçbir okun delemediği, delemeyeceği bu deri, benim zırhım olsun! Bu zırh bende oldukça, kimse beni yenemez!

2) LERNE EJDER'İNİN ÖLDÜRÜLMESİ

Evrystheos: Bu işi başardın, Alkmeneoğlu Herakles! Şimdi sana ikinci iş: Lerne ejderinin öldürülmesi. Dokuz başlı kocaman bir yılan. Argos körfezi civarındaki pis lerne bataklığını kendisine yatak edinmiş!

Köylüler: İninden çıktığı zaman, kırları, tarlaları bozuyor!

Çobanlar: Sürüleri yutuyor!

Evreystheos: Onun nefesi zehirli, kim olursa olsun, onu teneffüs eden canlı hemen ölüyor!

Köylüler: Kırların baş belası.

Herakles: Sadık dostum İolaos bana yardım et! Bu müthiş ejderhayı öldürmeye giderken şarımı sen kullan.

Çoban: Her ikisi de bataklığın yanına geldiler.

Herakles: (Ejderi saklandığı yerden meydana çıkarmak için; kamışlıklar arasına uzun oklarından birini fırlattı.

Ejder: (Dokuz başını birden kaldırarak, kendini gösterdi.)

Herakles: (Yanına yaklaştı. Kalın sopasıyla başlarına vurarak ezmeye çalıştı.)

Ejder: (Her baş ezildikçe yerine iki baş daha çıkıyordu.) Benimle savaş bitmez tükenmez!

Herakles: Sevgili dostum! İolaos! Bana yardıma gel!

İolaos: (Ormanı ateşe verdi. Yangından sıçrayan alevli odunlarla, ateşli saman meşaleleriyle ejderin çıkan başını yeniden yakıyordu.) Çıkmak isteyen başlar kavrulur. Bir daha çıkamaz. Korkunç ejderin bütün başları ezildi, yalnız bir başı kaldı!

Herakles: (O başı kesti, yere gömdü. Ve üstüne de kocaman bir kaya koydu...) Ejder artık muazaam bir kadavradan başka bir şey değil. Ayrılmadan önce; oklarımı korkunç yılanın zehrine batırıp ıslatayım... Ve böylece oklarım zehirli ve öldürücü olsun.

3) TUNÇ AYAKLI DİŞİ GEYİK

Eurystheos: "Ey Alkmeneoğlu! Bu kez de! Arkadia'da Kerytos dağının meşhur dişi geyiğini canlı olarak tutup getirmeni istiyorum!

Artemis: O geyik bana ait, yakalanması imkansızdır. Gerçekten altın boynuzları, tunç ayakları bulunan bu tuhaf geyik koşuda yorulmak nedir bilmez! Şu ana kadar hiçbir avcı ona ulaşamadı.

Herakles: Ben hiçbir güçlükten, engelden yılmam. (Geyiği kovalamaya başlar.) Bu kovalamaca bir yıldan az sürmez! (Yorulmak nedir bilmeyen hayvan, dağ-dere demeden koştu.) Peşini bırakmam dişi geyik! Kuzeyde çok uzaklarda bulunan Hyperbore'le bölgesine kaçacaksın, orada da takipten kurtulamayacaksın. Yorgunluktan, halsiz mecalsiz kalacaksın, geri döneceksin? Ve eski izlerine basarak geri döneceksin. Yağmurla kabaran derenin kenarına geleceksin. Atlamakta tereddüt ettiğin an yakalayacağım. (Bu gidiş dönüşte zaman kazandı. Ve ona yetişerek üzerine atladı, boynuzlarından yakaladı. Omzuna aldı. Diri diri getirip krala teslim etti.)

4) ERYMANTHOS DAĞININ YABANDOMUZU

Eurystheos: (Sarayında oturuyordu.)

Herakles: (Sırtında geyikle geldi.)

Eurystheos: Erymanthos, dağındaki yabandomuzunu ara bul.

Arkadia: Dillere destan çayırlarımda, tarlalarımda, bağ-bahçelerimde bir bela, bir canavar dolaşıyor!

Eurytheos: Ortalığı mahvetmek için ininden çıkan korkunç canavarı pusuya düşürerek, diri olarak yakalayıp getirmeni istiyorum.

Herakles: (Silahlarını alarak yola çıkar, birçok yeri yoklar. Arar-tarar, vahşi hayvanı bulur.) (Karlarla örtülü yüksek dağlarda kovalamaca bir başlar.)

Herakles: (Durup dinlenmeden, nefes aldırmadan kovalar. Sonra onu yorgun ve bitkin bir halde, derin bir mağaranın karla dolu içine düşürür. O kocaman hayvanı diri diri yakalar. Kuvvetli omzuna alır. Getirir kralın önüne bırakır.)

Eurystheos: (Yabani hayvanı görünce korkuya ve dehşete kapılır. Nereye saklanacağını şaşırır. Büyük bir tunç köpek heykelinin içine saklanır.

Şansız Adam

Muhammet ÇAKIRAL

Sabun köpüklü pis sular süzülüp, taşlı topraklı sokakların içinden sürüklenerek akıp gidiyor; çamurlarla sıvanmış merdivenler, rengârenk giyimli kadınlarla dolup taşıyordu. Zayıfı-şişmanı, güzeli-çirkini, esmeri-kumralı, evlisi-bekârıyla bütün bu kadınlar, meraklı bakışlarla süzdükleri kalabalığın ellerinde taşıdığı filelerin içinde neler olduğunu düşünüyor, sıcak dedikodular yapıyorlardı. Bacalardan kıvrılarak yükselen karbon monoksit gökyüzüyle Balat arasında sıkışıp kalıyor; yağmur yüklü bulutlar, daha bir ağırlaşıyordu. Sokaklar yayılan çocuk ünlemeleri, Kasımpaşa sırtlarından tokat gibi şaklıyordu. Haliç'in suları daha bir grileşiyordu.

Babaların ve ağabeylerin işten dönüş saatlerinde daha da şenlenen sokaklar, akşamın inişiyle boyun büküyor, mahzunlaşıyor, yorgun sakinleri gibi çaresiz, karanlığa karışıyordu.

İşten eve dönenler, yorgunluklarını, sırtlarında değil de kursaklarında taşıyormuşçasına boyunları bükük yürüyorlardı. Hüzün veren, sessiz kalabalığın tersine; çocukların sevinç çığlıkları cıvıldaşan kuş sürüsü kadar canlıydı. Yorgun gelen aile reisinin paçalarına asılıyor inatla gülümsetiyorlardı. Oysa yüzlerindeki coşkulara karşı yanıtsızdılar.

Tuzu kurular tarafından -nerede görülse- kuru kalabalık sayılan bu insanların en kurusu Celal, duvar diplerine gizliyerek taşıdığı bedenini, utanırcasına önüne eğdiği başını, kocaman paltosunun yakasına saklar, sessizce yürürdü. Celal için ruhu -teneşire serilmiş bir ölü gibi olan bedeninden- daha ağırdı. Göz kapaklarını ağırlaştıran uykusuzluk, ölümcül bir uykuya davet etse de; içinde sakladığı son umutları, tökezleyip düşmesine engel oluyor, her şeye rağmen ayakta durmasını sağlıyordu. Her gün, kendi kendine; "Bir gün mutlaka başaracaksın, bu böyle gitmemeli" yinelemesiyle umutlarını sıcak tutardı.

En güzel yıllarını başı boş dolaşarak tüketen Celal; otuz yaşını aştıktan sonra İstanbul'un köşe semtlerinden biri olan Balat'a gelip yerleşmişti. Yaşıtları kendi olanakları ve çabalarıyla bir baltaya sap olurken; o, ortalıkta gezinip durmuştu. Sonunda bu başı bozukluğun bekâr oluşundan kaynaklandığına karar veren yakınları, Celal'in başını bağlayıverdiler bir gün. İnce, kara kuru, çelimsiz bir kadındı. Sonra Celal, başı boş geçen yıllarının öcünü alırcasına, her yıl bir çocuk doğurttu o çelimsiz kadına. Bir, iki, üç, dört, beş derken... altı çocukları oldu. Ya da başka bir deyişle yarım düzine gırtlak daha katıldı Celal'in kesesine. Bu kadar kalabalığı ortalıkta görenler; "Bu çocukların hepsini bu çelimsiz kadın mı doğurdu?" diye şaşırıyor, hatta bazen soruyorlardı bile. Celal'i saymayalım; altı çocuk, bir de karısı yedi... Celal, şanssızın tekiydi ve zaten kendini hiçbir zaman adamdan saymıyordu. Çocuklar başkasınınmış gibi şansına sövüp sayıyor, feleği suçluyordu. Celal'in haline karısı "Şanssız adam" diyordu.

Eski bir Ermeni evine kapak atarak mesken tutmuştu Balat'ı. Cibali Yokuşu'nun en başındaki bu ev; iki katlı, cumbalı bir evdi. Evin asıl sahipleri onu terk edeli yıllar olmuştu. Kırık dökük pencerelerini, çürümüş kapılarını onarmak fazla zaman almamıştı. Fakat evin iç duvarları, yarı dökülmüş sıvalı duruşuyla bir fiziki haritayı andırıyordu. Döküntülerin görünmemesi için boydan boya gazete kağıtları ve birkaç ucuz duvar halısıyla donattı duvarları. Banyo ve tuvaletin her tarafından su damlıyordu. Patlayan paslı vana yüzünden muslukları ince tülbentlerle onardıysa da, pek yararı olmamıştı. Nereden baksanız bir harabe görünümündeki evin tek sağlam yeri kalın duvarlarıydı ve bütün yükü bu duvarlar omuzluyordu. Zaman içinde kendi olanaklarıyla, ufak tefek onarımlar yapmaya çalıştıysa da istediği gibi olamamıştı. Ama o yine de mutluydu. En azından çoluk çocuk sokakta değillerdi ve kira falan da ödemiyordu.

Islak duvarlardan yayılan rutubet evin her tarafına sinmişti ve eve girer girmez ağır bir koku sarıyordu insanı. Soğuk kış gecelerinin acımasızlığı Celal'in uykularını bölüyor, işsiz geçen günlerin acısına bir de uykusuzluk ekliyordu. Yataklarında kıvrılan çocuklar, öksürük nöbetleriyle zangır zangır titrerken, küçücük bedenleri ateşleniyor ve ter içinde sabahlıyorlardı. Çocukların kulakları sağır eden ağlamaları; Haliç'in gri sularında nemlenip, gözyaşı olarak yine Balat'a dökülür gibiydi.

Çocuklarının arasında yaş farkı olmamasını bile şans olarak görüyorlardı. Çünkü elbiseler bir küçük kardeşe devredilir, en son çocuk tarafından paçavraya dönene kadar giyilip atılırdı. Bir çocuk kıyafetinin tam altı yıl rahatlıkla giyilebiliyor olması -buna ne kadar şans denilebilirse- onlar için şanstı. Tek tabağa sekiz kaşıkla saldırıya geçen çocuklar sanki; adeta ileri yaşlardaki yaşama karşı zorlu mücadelenin ilk sınavını vermekteydiler. Deyim yerindeyse yoksulluk ve sefalet, pantolon paçalarından süzülüp topuklarına akıyordu.

Onların bu durumuna üzülen ve neredeyse kendilerinden çok düşünen komşular, olanakları ölçüsünde yardım ediyorlardı. Gerçi komşularının durumu da o kadar iyi değildi. Çünkü onlar da çeşitli memleket ve şehirlerden gelip yerleşmişlerdi. Rumların ve Ermenilerin boş kalmış eski evleri her bir çaresize sıcak bir yuva olmuştu. Kendileri de türlü zorluklarla yaşama mücadelesi veren bu insanlar, yoksulun ve çaresizlerin halinden anlıyorlardı. Gizlice köşe başlarından süzülerek eve gidip gelen Celal'in sık sık işsiz kalışları zaman içinde onları da rahatsız etmeye başlamıştı. Kendisine bir şey söylemeyen ve ince gülücüklerle durumu geçiştiren komşular, merdiven başı söyleşilerinde karısı Ayşe'yi sorgudan geçirirlerdi. Renkten renge giren Ayşe, ne söyleyeceğini unutmuş korkak bir öğrenci gibi yutkunup dururdu. Celal'in işten kovulduğunu, komşuları ondan önce duyarlardı. Haberi duyar duymaz da kadının yolunu çevirip; "Haberin var mı? Kocan yine işten kovulmuş!" derlerdi. Karısı da; "Ne yapsın aslanım, bir kere şanssız adam..." diye üzülerek çaresizliğini savunarak dile getirirdi.

Celal pek çok işe girip çıkmıştı. Meslek sahibi olmamanın bir iyi yanıda her işe razı olmaktı. Celal'de de bu umut yeterince vardı. Başvurduğu işyeri sahipleri ona; " Ne iş yaparsın?" diye sorduklarında: "Her ne iş olsa yaparım" derdi. Ancak aradan çok geçmeden de kapı önüne konulurdu. Celal, her defasında işyeri sahiplerini; "Adamlar işi bilmiyorlar" diye suçlardı. Karısı da, "Olsun canım, sana iş mi yok!" diyerek kocasına destek olmaya, moral vermeye çalışırdı.

Celal, en son fırıncılık işine girdi. Bu işin nereden aklına geldiği bilinmiyor. Fırından ekmek alırken, fırıncıların nasıl çalıştığını görmesi yetmiş olmalı... Bilinen Celal'in şanssız ama bir o kadarda cesur biri olduğuydu. Fırıncılık zor bir zanaattı ama dayanmak zorundaydı. En azından diğer işler gibi değildi. Ücretini almasa da, akşam eve bir çuval dolusu ekmeği getirebilecekti. Ona göre işin tek zahmetli yanı, çalışma saatlerinin belli olmamasıydı. Öyle bayram-seyranı, tatilleri de yoktu. Ama olsun... Hem komşuların dilinden kurtulmuştu, hem de çoluk-çocuk kuru da olsa ekmek yiyebileceklerdi.

İlk hafta düzenli olarak gidip geldi işine. Haftalığını da gününde ödüyorlardı. İki-üç hafta sonra Celal'in bu işten iyi anlamadığını kavrayan işverenleri, artık fırında ekmek yapmasını istemediler. Ona hamur yoğurma görevini verdiler. Çok geçmeden bu işi de yeterince beceremediğini gördüklerinde bu defa da odun kırma ve fırın yakma işiyle görevlendirirler. Ne yazık ki, bu işi de hakkıyla yapamadı. Sonunda işverenleri dayanamadılar. Bir gün işyeri ortaklarından biri yanına çağırdı ve şöyle bir konuşma yaptı: "Bak Celal!.. Buraya 'Fırıncı ustasıyım' diye başvuruda bulunmuştun, biz de inanıp işe aldık, ama işi kıvıramadığını gördük. 'Kara fırın ustası değilim' dedin. Onu da kabul ettik. Zaman içinde alışır ve işi kavrarsın diye düşündük yine olmadı... Hamur yoğurma makinesinin başına koyduk; unun yarısını farelere yedirdin. Bu son görevinde tat vermedi! Onun için hem haftalığını düşürüyorum, hem de her gün çuvalı doldurup eve ekmek taşımanı yasaklıyorum, tamam mı?"

Celal'in başı, savaş meydanında yenilgiye uğramış komutanın süngüsü gibi öne düştü. Bir süre düşündü. Sonra da başını kaldırmadan, mırıldanır gibi kısa bir yanıt verdi:

"Tamam usta!"

Oldukça alınmıştı. Oysa her verilen işi yapabiliyordu. Her yere o koşuyordu. Hamura, oduna, tezgâha, fırına... Ona göre diğer çalışanlar çekememişlerdi... Bu alınganlık yeni bir işi arama sürecini başlatacaktı. Nitekim ertesi gün haber bile vermeden işi bıraktı...

İşten ayrıldığını eşine de söylemek istemiyordu. Birkaç gün daha dayanmalıydı. İş bulma umuduyla İstanbul'u yeniden gezip dolaştı. Genellikle birkaç haftalık deneyimi olan işlere yönelik arayıştaydı. Çünkü kovulduğunda gerekçe olarak; "Kim bilir, belki sen bu işte hiç çalışmamışsındır" diyorlardı. Bu da onun çok ağırına gidiyordu. "Diyelim ki beceriksizim tekiyim, ama yalancı biri olarak tanınmam kabul edilir şey değil" diyerek öfkesini usunda taşıyordu.

Fırıncılık ilk tercihiydi. Çünkü çuval dolusu ekmek taşıyordu evine. Mevsim de kıştı. En azından çalışırken üşümeyecekti. Ama iş düşündüğü kadar kolay değildi. Her başvuruda bulunduğu yerde bir sürü soru soruyorlardı. Bu durumdan oldukça rahatsızdı. Ne söyleyeceğini toparlayıp bir tümce kuramıyordu. Tüm yakınışı onu anlamıyor olmalarıydı. Sessiz duruşu, onu savunmasız kılıyordu. Bir kez olsun yüksek sesle ve gözlerinin içine baka baka konuşabilse belki bir yerlere tutunabilecekti. İşine son verildiğinde tek yaptığı; "Tamam, siz bilirsiniz" diyerek, ceketini omuzlayıp gitmesiydi. Oysa kendini savunmaya başlasa ve sonrasını getirebilse her şey arkadan çorap söküğü gibi gelecekti. Ama yok, yapamıyordu!

Her defasında; Olur canım, aslanıma iş mi yok... diyerek kendisine moral vermeye çalışan karısının karşısında eriyip gidiyordu.

"Önünde sonunda iyi bir işim olacak. Bu böyle gitmemeli. Canına tükürdüğüm İstanbul herhalde bir Celâl'i bakabilecek kadar kudretlidir."

"Elbette aslanım, elbette yiğidim, sen canını sıkma!" diyen karısına karşı kendini yarı öfke, yarı sitem dolu sıradan sözcüklerle savunmaya çalışıyordu.

"Olacak, tabi bu hep böyle gitmez ya!"

Sıkma canını aslanım derdi karısı.

Nasıl sıkılmasındı ki? Derinden bir nefes çekti Celal. Yüzünü bir-iki kez ovaladı avuçlarıyla. Gergin görünüyordu. Kötü yazgısının çizgileri gitgide derinleşiyordu. Omuzları öne düşmüş, ayakları bedenini taşıyamaz duruma gelmişti. Perişan halde yığılıp kaldığı koltuğun üzerinde yaşlı gözlerle konuşmaya başlamıştı.

"Yıllardır bir dikiş tutturamadık gitti. Acı ve sefalet gölge gibi peşimizde dolanıyor. Bilsem bu iş ömrümün sonuna kadar böyle gidecek, vallahi canıma kıyar çeker giderim bu dünyadan!.. İntihar, paklık olur!"

"Hiii! O nasıl söz öyle?"

Derin bir nefes daha çekerek konuşmasını sürdürdü Celal; "Ama bir işte mutlaka başarılı olacağım. Evet, bu böyle gitmeyecek! Aksi halde intihar edeceğim."

"Tabii ki böyle gitmeyecek aslanım."

"Dayanamıyorum artık."

"Sıkma canını aslanım."

"Ciddi ciddi intihar etmeyi düşünüyorum. Galiba elimden gelen de yalnız bu!"

"Böyle konuşma Celal, yüreğimi ağzıma getiriyorsun. Sus!"

Sabahın erken saatlerinde yine yollara düştü. Koca Mustafa Paşa'da bir fırına uğradı, sonra da bir kahvehaneye, bir çay ocağına, bir manava ve daha pek çok yere... Ama yok. 'İş yok!' diyorlardı her gittiği yerde. Birkaç hafta gazete ilânlarına baktı. Tanıdıklarına başvurdu. Yok, yoktu! Hiçbir yerde iş yoktu.

Günlerden bir gün yolu Merter'e düştü. Tanıdık bir hemşehrisiyle karşılaştı. Durumunu başından sonuna olanca açıklığıyla anlattı. Çoluk çocuğunun aç olduğunu, evde yakacağının olmadığını, üzerlerine bir parça bez bile alamadığını... anlattı da anlattı. Hemşehrisi, ona verecek bir işinin olmadığını; ancak çalıştığı hanın merdiven boşluğunun kenarında yeni bir çay ocağı açıp işletebileceğini söyledi. Celal buna çok sevinmişti. En azından kendi işini kuracaktı. Kendi kendisinin patronu olacaktı. Kimi zaman bunu düşünmüş-düşlemişti. Ancak olanakları elvermemişti o zamana kadar. Şimdi iyi bir fırsattı. Belki de yanına çocuklarından birini de alıp, beraber çalışabilecekti. Çoktan düş kurmaya başlamıştı bile. Üstelik çay ocakları, hava parası karşılığında devrediliyordu ve burada hava parası falan da vermeyecekti. İçi kıpır kıpır olmuştu. Ama çay ocağının birtakım malzemeleri olacaktı. Öyle kuru kuruya nasıl işletecekti ki orayı? Bardak, kaşık, semaver, tüp, tabak gibi gereksinimler vardı. Bunları alabilecek beş kuruş parası da yoktu. Bir anda yüzünü saran umutsuzluk göz kapaklarının aralığından taşıverdi. Hemşehrisi durumu anlamıştı; "Kolay! Ben, her şeyi sana alırım, sonra sen yavaş yavaş çalışır ödersin" dediğinde Celal'in o an kanatlanıp uçası geldi. Boynuna sarılıp hemşehrisini kucaklayan Celal, "Demek ki düşler gerçekleşebiliyormuş..." diye geçirdi usundan.

Artık işinin patronu olmuştu. Büyük oğlunu da yanına aldı. Kendisi ocakta duruyor, oğlu da çay servisi yapıyordu. Akşamları sevinçle dönüyorlardı. Duvar diplerinden değil, tam sokağın ortasından ve dimdik yürüyordu şimdi ve yürürken para dolu cebinin sıcaklığıyla verdiği güveni duyumsuyordu. İşsizlik zamanlarında sıkıntıyla ovuşturduğu ellerinin biri cebinde, diğeri de eve gerekli nevaleyle dolu olan filesindeydi. Cebini her karıştırdığında, katlanmış ve istiflenmiş kâğıt paraların parmaklarına değmesindeki kadife yumuşaklığını duyumsuyordu.

Ufak tefek birikimleriyle alış-verişlerini de yapabiliyordu şimdi. Çocuklarının her birine Mahmutpaşa'dan ayrı ayrı kıyafetler almıştı. Karısı da payına düşeni almakta gecikmemişti kuşkusuz. Kendisi için henüz bir şey almak istemiyordu. Düşledigi bir palto ve kadife pantolondu. Hani bir çift bot da ayaklarını sarıp sarmalasa fena olmazdı. Ama acele etmeye gerek yoktu. Nasıl olsa sıra ona da gelecekti. "Hele şu borcu bir ödeyesin, gerisi koladı." Borcunu ödemeden paltoyu giyip de alacaklısının karşısına çıkarsa yanlış anlaşılır diye korkuyordu.

İlk kez birkaç ay süreyle düzenli olarak çalıştı. Sabahın erken saatlerinde gelip çayını demliyor, zaman zaman poğaça, kuru pasta gibi unlu ürünler de alıp satıyordu. İşi ve çevre gereği, paraları müşterilerden haftalık olarak tahsil ediyordu. İlk birkaç ay paraları aksaksız tahsil edebilmişti. Kazandığıyla borcunun yarısını da ödemişti. Birkaç aya varmaz, bütün borçlarını bitirecekti. Düşleri gerçek olmaya başlamıştı. Başarmanın yarattığı haz, ruhunu dinginleştiriyordu. Islık çalışı bile bir başkaydı artık. Korkulardan ve kaygılardan arınmış bir gelecek kurmanın sevinciyle yüzündeki solgun perde kalkmış, kilo almaya bile başlamıştı. Yüzünden okunan hayat belirtileri, diline de vurmuştu. Arkadaşlarıyla, müşterileri ve ailesiyle gülüşüp-şakalaşıyordu.

Ancak son günlerde müşteri talebi azalmıştı. Üçbeş çay içen de para ödeyemiyordu. Canı sıkılmaya başlamıştı. Usundan türlü şeyler geçiyordu. O eski tedirginlik ve korkular bedenini yeniden sarmalamaya başlamıştı. Kuşkulu günler yaşıyordu.

Bir gün müşterilerinin neden çay içmediklerini araştırmak için müşterilerinin iş yerlerini dolaşmaya çıktı. Gördügü manzara karşısında az daha küçük dilini yutuyordu. O da ne!.. Her iş yerine elektrikli demlik alınmış, çalışanlar kendi çaylarını kendileri demler olmuştu. Küskün ve hüzünlü bakışlarla çevresini süzdükten sonra kimseye bir şey demeden çay ocağına geri döndü. Yüzünü küçük masasına dayayıp düşünmeye başladı. Şimdi ne yapacaktı? Üstelik hâlâ ödenecek borcu vardı. Kış desen tüm acımasızlığıyla ortalığı kasıp kavuruyordu. Bir hafta kadar bu durumda gelip gitti. Direnecek gücü her geçen gün daha da azalmıştı. Artık yapacak bir şeyi kalmamıştı. Çay ocağını kilitleyip anahtarı da yan taraftaki atölyeye bırakarak çekip gitti Celal.

Eve döndüğünde karısı onu kapıda karşılamıştı. Öğle saatinde perişan bir halde eve geldiğini gören karısı bir şeylerin ters gittiğini ayrımsadı.

"Kötü bir şey mi oldu aslanım, pek keyifsiz görünüyorsun?" diye sıcacık ve içten bir ilgiyle karşıladı kocasını.

"Kahretsin, hiçbir şeyi beceremedim gitti. Artık dayanamıyorum... Çok şanssız bir adamım ben" deyip olan biteni bir solukta anlattı Celal.

"Sıkma canını aslanım. Sen sağol yeter. Sana iş mi yok!.."

"Eeeh! Yeter artık! Yok işte! Bana iş yok! Ocak işi de battı..."

"Boş ver aslanım, sıkma canını. Sağlığın yerinde olsun yeter. Elinden her iş geliyor nasıl olsa. Yeni bir iş bulursun. O zamana kadar da millet ne yapıyorsa biz de onu yapar idare edip gideriz. Eskiden nasıl iadare ettiğimizi unuttun mu evimin direği, sıkma canını!"

"Yok! Artık dayanamıyorum. Bedenim beni taşımaz oldu, çok yorgunum. Bedenime, ruhuma ve sizlere işkence ediyormuşum gibi geliyor."

"Olur mu yiğidim, olur mu aslanım? Sen evimizin direğisin! Sen olmasan halimiz nice olurdu? Allah seni başımızdan eksik etmesin. Böyle düşüncelerle kendini bunaltıp, yüreğini daraltma. Kara gün kararıp kalmaz. Göreceksin bak bu şanssızlığın da bitecek ve her şey çok güzel olacak" diyen karısı, sevgiyle kucaklamıştı Celal'i.

Aradan günler geçti. Sokaklarda gezinmekten neredeyse sokak taşlarını aşındırdığı için herhalde belediye de Celal'e ceza kesecekti. Her karşılaştığı arkadaşına yakınıp duruyordu. Ardından da; "Bilsem bu hayat böyle sürüp gidecek hemen şimdi intihar ederim" diyordu.

Hâlâ umutlarının tükenmediğini gören Celal, son olarak tamir işine başlamış ve birkaç arabayı onarıp üç-beş kuruş kazanmıştı... Her bozuk aracı tamir edebileceğini anlatmaya başlamıştı önüne gelene. Bir gün bir komşusu bozulan arabasını onarmasını istedi. Sevinçle kabul etti. Bu yeni iş, yeni bir gelir demekti.

"Kaça olur ustam?" diye sordu komşusu.

"İki yüz milyonunu alırım."

"Emin misin? Çünkü ben bunu servise götürdüğümde dört yüz elli milyon istediler."

"Komşu, servisler kazıkçı. Ben arabanı, iki günde sapa sağlam teslim ederim. Kaygılanmana gerek yok; hatta bana da bir şeyler kalır."

"İyi o zaman. Haydi kolay gelsin..."

Celal, zaman yitirmeden aracın motorunu söktü. Her bir parçayı ayrı yere koydu. Teker teker temizleyip sildi. Akşama kadar dağıttığı motor parçalarını yeniden bir araya getirmek istediyse de tam iki gün uğraştı. Komşusu sürekli aracının ne zaman teslim edileceğini soruyordu. Celal ise yeni bir parça ısmarladığını söyleyip bir-iki gün daha zaman kazanmaya çalışıyordu. Ama ne var ki parçaladığı motoru, bir türlü eski haline getiremiyordu. İşin içinden çıkamayacağını anlayınca da olduğu gibi servise götürüp orada yaptırdı. Şanssız adam Celal, aldığı iki yüz milyonun üstüne iki yüz milyon daha ekleyip arabayı öyle onarttı.

Celal yoksul ve çaresiz, ama bir o kadar da onurluydu. Araç sahibi komşusundan hiçbir ek talepte bulunmadan arabayı çalışır durumda teslim etmişti. Ancak zararla kapattığı bu işi de yüzüne gözüne bulaştırmıştı. Sıkıntılı günler bir türlü bitmiyordu. Çok sevdiği birkaç arkadaşından yüzü kızara kızara borç para istiyordu. Arkadaşlarına hiçbir zaman doğrudan; Bana borç para verir misin? diyemezdi. Bir sigara parası verir misin? derdi. Ezile, büzüle. Borcu alır almaz da; "Aynen geri vereceğim. Hepsi ben de yazılı..." diyerek onları ve daha çok da kendini rahatlatmaya çalışırdı.

Son zamanlarda epeyce yıpranmıştı. Bembeyaz olmuş saçları yüzündeki karartıları daha belirgin bir şekilde ortaya çıkarıyordu. Zayıf bedeni, giydiği elbisenin içinde boşlukta sallanır gibiydi. Yüzündeki kemikler neredeyse burun hizasına gelmiş kadar çıkıktı. Son günlerde git gide artan unutkanlığı ve dalgınlığı yüzünden birkaç kez arabaların altında kalmaktan son anda kurtulmuştu. Kederinin doğurduğu miskin uyuşukluk, beynine ulaşıyor ve beynini de dumura uğratıyordu. Dökülen dişleri çene yapısını etkilemiş, öne doğru kaydırmıştı.

Artık umuttan söz edemez haldeydi. Sanki beklenen son, bir gölge gibi yanında yürüyordu. Nitekim son hayâl kırıklığının üzerinden iki hafta bile geçmeden bir akşam üstü, kararını verdi. Cebindeki son parasını çıkarıp saydı. Kafasındakini gerçekleştirmeye yetecekti. Caddenin karşısındaki eczanenin kapısından kararlı adımlarla girdi. Kendisini son yolculuğa çıkaracak olan ilacın ederini sordu ondokuz yaşlarındaki, kalfaya. Yanıtını duyunca -hatta iki kutu alabilecek kadar- parası olduğuna sevindi. Böylece gidişini çifte biletle garantileyecekti. Eczane görevlisine parayı uzattı ve ilaç paketiyle fişini alıp cebine koydu.

Eczaneden çıkıp, karşıya geçerken, cebine soktuğu eliyle -kendisini son yolculuğa çıkaracak- paketi okşuyordu. Yerinde, yurdunda vedalaşmak istiyordu. Bu düşünceyle Balat'a doğru giderken her zamanki yolunu değiştirip kendini dik yokuşlara vurdu. Karşısına diktiği yokuşlarla hayatını zindana çeviren kaderine dil çıkarıyordu sanki hızlı adımlarla tırmanırken. Yüzündeki gülümseme, kalbinde duyumsadığı acıyla gölgelendi birden. Zamanı uzatmak ister gibiydi dolambaçlı gidişiyle. Merdivenlerin başına geldiğindeyse kalbindeki sancı dayanılmaz hale gelmiş ve adımlarını iyice yavaşlatmıştı. Birden gözleri karardı ve olduğu yere yığılıp kaldı. Geride bıraktığı altı çocuk ve dul bir eş... Onlar yaşamın acımasız yokuşunda Celal'siz boğuşmak zorundaydı artık.

İki saat kadar sonraydı. Komşuları tarafından merdivenin başında yüzükoyun yere yığılmış bir halde bulunmuştu cesedi. İntihar etmek üzere aldığı, ancak paketini bile açamadığı ilaçlar, satış fişi, nüfus kağıdı, aldığı borçları yazdığı defter ve bir tükenmez kalemden başka bir şey çıkmamıştı üstünden. Hemen evine koşup, acı haberi karısına -gerçeği saklamak isteğiyle kurdukları sarsak cümlelerle- verdiler.

Kendini dışarı atıp, bir solukta kocasının bulunduğu yere koşan kadın her şeyin ayırdına varmıştı. Önce, kocasının cansız bedenine hıçkırıklarla kapanıp kaldı. Sonra da -bir cebinden çıkanlara, bir Celal'inin cansız yüzüne bakarak- insanın yüreğini parçalayacak şekilde feryat figan ağlamaya başlamıştı. Celal'in arkadaşlarına söylediği sözleri ve son zamanlarda ağzından adeta hiç düşürmediği 'Artık dayanamıyorum! İntihar edeceğim!' söylemini ağıtlarla dillendirip, ezgiledi.

En çok da şanssızlığına yanıyordu, çilekeş kadın. Cenazeden sonra evlerine gelen Celal'in yakın bir akrabasına şöyle demişti gözlerinden sicim gibi yaşlar akarken:

"Rahmetlinin en son isteği intihar etmekti. Onu bile beceremeden bırakıp gitti! Ooof Offf! Şanssız adamdı rahmetli Celal'im, şanssız adam!"

Tarihçi ile Romancı PUŞKİN-II

B. Sadık ALBAYRAK

Çağdaş bir sinema yapıtı, Küçük Dev Adam filmi de öykü kurgusu açısından **Yüzbaşı'nın Kızı**'na benziyor. Dustin Hofmann katledilen kızılderililerle yanki'ler arasında gezip duruyordu. Puşkin'in Yüzbaşı'nın Kızı romanı, olay örgüsünde rastlantılara ağırlık vermesi, kahramanın hayatının akışında ani dönüşler, her seferinde bir kurtuluş yoluna açılan iyimserliği ve karakterlerinin tamamına yakınının temiz yürekliliğiyle safdil Yeşilçam filmlerini çağrıştırıyor zaten. Ama bu nitelikleri kesinlikle onun zayıflıkları olarak değerlendirilemez.

Puşkin'in etkilendiği Fransız yazarların başında Voltaire geliyor. Yüzbaşının Kızı, tam da alaycı anlatımı, masalsı kurgusuyla Voltaire etkisini çağrıştırıyor. Ancak Voltaire'de simgeselliğe dayalı masal kurgusunu, Puşkin, gerçekçiliğe dayalı karakter ve toplum anlatımıyla değiştirerek aşıyor. Romandaki tiplerin tarihsel ve toplumsal canlılığı kurgusundaki masalsı havayı dengeliyor. Puşkin'in Yüzbaşının Kızı'nda Rus edebiyatına getirdiği bir başka özellik ise, süssüz, yalın bir anlatım. Sıradan denebilecek, hiçbir ayırıcı, "üstün" nitelikleri olmayan insanların aynı özenle romana sokulması. Puşkin'in romanını okuduktan sonra, edebiyatın Gogol'un memurlarına sıçramasını daha iyi anlıyoruz. Grinev kadar uşağı da romanın kilit kahramanıdır. Shakespeare'in sanatını değerlendirirken söyledikleri, Puşkin'in kendi romanı için de geçerlidir: *"Onun trajedilerinde kahramanlar-'a seyisler, isteklerini aynı şekilde ifade ederler, fakat bu bize tuhaf gelmez; çünkü büyük adamların dahi basit fikirleri basit insanlar gibi ifade ettiklerini görürüz."* (Seçme Yazılar, s. 34)

Yüzbaşının Kızı, halk kültürünün süzülmüş örneklerini, atasözlerini, türküleri ve masalları yapısına organik bir biçimde yerleştirdiği için de önemlidir. Pugaçev ve arkadaşları şöyle bir türkü söylerler:

- "Aferin sana delikanlı, köylü oğlan,
Hırsızlıkta olduğu gibi hesap vermede de yamansın!
Ben de buna karşılık

Bir meydanın ortasında sana lâyık bir yapı,
Uzun direkli bir darağacı bağışlayacağım!"

Eninde sonunda darağacına gidecek bu insanların darağacı üzerine halk şarkısını söylemelerinin bende nasıl bir etki uyandırdığını anlatamam. Dehşet saçan yüzleri, âhenkli sesleriyle zaten mânalı şarkıyı yanık yanık okumaları içimde mistik bir korku uyandırdı." (s. 96)

Yüzbaşının Kızı'nda romanın bütünündeki ana temayı özetleyen bir rüya anlatımı vardır. *"Babamın yerinde yatakta kara sakallı bir mujik vardı, neşeli neşeli bakıyordu bana. Şaşkınlıkla anneme döndüm, "Bu ne, babam değil bu!" dedim. "Mujiğin biri mi kutsayacak beni!" -"Olsun Petruşa, dedi annem, senin nikâh baban olacak o. Öp elini kutsasın seni..." Bir türlü razı olamıyordum. Birden mujik yataktan fırladı, arkasında sakladığı baltayı sağa sola sallamağa başladı. Kaçmak istiyor, yapamıyordum. Oda ölülerle dolmuştu, bunlara takılıyordum, ayaklarım kan birikintilerinde kayıyordu. Korkunç mujik tatlı bir sesle, "Korkma, yanıma gel kutsayım seni!.." diyordu. Şaşkınlık, dehşet içindeydim... O anda uyanıverdim."* (s. 23-24) Bu parçada iktidar değişiminin sembolik bir anlatımı görülmektedir. Mujik oprak sahibinin yerine geçmektedir. Pugaçev III. Petro olduğunu iddia etmekte, Kazak, çarın yerini almaktadır. Puşkin'in tiyatro yapıtı Boris Godunov da Rus tarihinden benzeri bir temayı ele alır. Çarın küçük çocuğunu öldürerek tahta çıkmış Boris Godunov'u, Dimitri olduğunu iddia eden Greguar Otropyef adlı bir papaz tehdit etmektedir. Puşkin tarihten yola çıkarak, bu iktidar çatışmasını oyunlaştırırken, oyunun başında Dimitri'nin gördüğü bir rüyanın anlatımıyla, aynı simgeleştirme yöntemini izler. Her iki rüya da olumsuz bitmektedir. Ama gerçekte olanlar yine mujiklere olur. Köle olarak çalıştırılan, ezilen, başını kaldırdığında kılıçtan geçirilen onlardır.

Puşkin'in Pugaçev Tarihi'nde isyanı bastırmak için görevlendirilen bir general onlara zulmetmek için şunu düşünür: *"Stupitşin bu isyancıların sal üzerinde asılmasını, sonra isyan eden Volga kıyılarındaki halkın görmeleri için Volga'dan aşağıya salıverilmesini emretti."* (s. 138) Yayık kıyılarında bastırılan isyan Volga kıyılarına yayılmıştır. Puşkin'in kahramanının doğduğu köy o bölgededir. Savaşın durgunlaştığı bir sırada, izin alarak ailesini ziyarete gitmek ister. Gece Volga'yı geçer. Gerisini Puşkin'den, romandan okuyalım.

"Nehrin ortasına geldik. Bir aralık kürek çekenler aralarında fısıldaşmağa başladılar. Dalgınlığımdan sıyrılarak:

-Ne oldu? dedim.

İkisi bir yana bakarak:

-Orada bir şey var ama ne olduğunu biz de bilemiyoruz... diye cevap verdiler.

Karanlıkta Volga'nın akıntısına uyarak yaklaşan bir cisim farkettim. Kürekçilere durup beklemesini söyledim. Bir bulut ayı örttü, yüzen nesne daha koyu renk aldı. Epey yakınımda olduğu halde bir türlü seçemiyordum.

-Ne o acaba, diyordu kürekçiler; yelken değil, gemi direği desek, o da değil...

O anda buluttan sıyrılan ay korkunç bir manzarayı aydınlattı. Salın üzerine kurulmuş bir darağacı bize doğru yaklaşıyordu. Üzerinde üç adam asılı idi.. Garip, marazî bir merak sardı beni, ölülerin yüzlerini görmek istedim. Kürekçiler emrim üzerine Salı kancayla sandalımızın yanına çektiler. Teknemiz yüzen darağacıyla tokuştu. Sala atladım; korkunç direklerin arasındaydım. Dolunay ölülerin insanlıktan çıkmış yüzlerini iyice aydınlatmıştı... Üçünden biri ihtiyar bir çavuştu, öteki güçlü kuvvetli, yirmi yaşlarında bir Rus köylüsü idi. Üçüncüsüne bakınca çığlığımı tutamadım. Bu Vanka, aptallığı yüzünden Pugaçev'e takılmış bizim Vanka'ydı. Başlarının üstünde kara bir tahtaya "Hırsız ve isyancılar" yazılmıştı. Kürekçiler ilgisiz bir halle salı kancayla çekerek beni bekliyorlardı. Kayığa döndüm. Sal akıntıya kapılarak sürüklenmeye devam etti. Darağacının karaltısı epey zaman gözden kaybolmadı, sonunda karanlığa dalarak görünmez oldu." (s. 150-151)

Bu bölümü okuyunca açıklık ve etki açısından ikisi arasında bir karşılaştırma yapma ihtiyacı hissettim. Bana göre, Tarih, egemen sınıfın şiddetini gösterme açısından daha net ve vurucuydu. Romanda, son derece özenli kurgulanmış, merak ve şaşırtma öğesiyle geliştirilmiş darağacı sahnesi bütün çarpıcılığına karşın, bence gerçeği etkiye kurban ediyor. Böyle bir karşılaştırmanın okur açısından sonucunu doğrusu merak ediyorum.

Bu karşılaştırma, bu inceleme açısından da belirleyici. Yazarın tarihi incelerken karşılaştığı gerçekleri nasıl romana dönüştürdüğünün çarpıcı örneklerinden birini sunuyor. Romancının bir emirden nasıl bir imaj yarattığını göstermesi açısından da önemli.

Bu karşılaştırma şaşırtıcı bir durumun da ortaya çıkmasını sağlıyor. Geçerken bunu da belirtmek gerekiyor. Bu incelemeyi hazırlarken Yüzbaşının Kızı'nın Nihal Yalaza Taluy çevirisinin Varlık Yayınevi'nce yapılan üçüncü baskısından yararlandım. Elimin altında Yüzbaşının Kızı'nın öteki çevirileri de vardı. Bu bölüm onlarda yer almıyordu. Öbür çevirilerde olmayan yaklaşık bir formalık bu bölümün, Puşkin'in ölümünden sonra notları arasında bulunarak, yeni baskıya eklenen bölüm olduğunu sanıyorum. Bu bölümün Yüzbaşının Kızı'nın kurgusu açısından son derece işlevsel olduğunu düşünüyorum ve incelemeye devam ediyorum.

Saldaki darağacı sahnesinin çarpıcılığını yukarda paylaşmıştık. Devamında şunlar var: Kahramanımız ailesine bir an önce kavuşmak için kiraladığı arabayla çocukluğunun geçtiği çiftliğe gider. Ama çiftliğe geldiğinde, yola tahtadan bir engel konmuştur ve başında da bir mujik nöbet beklemektedir. Grinev, ne olduğunu, sorar; Taluy çevirisinden okuyalım:

"Mujik başını kaşıyarak:

-Şey biz ayaklandık da beyim... dedi.

İçim cızz etti.

-Beyleriniz nerede?

-Beylerimiz mi? diye tekrarladı mujik: zahire ambarındalar.

-Ambarda ne işleri var?

-Öyle. Bucaklı Andryuşka ayaklarına zincir vurmuş, çar babamıza teslim edecekmiş." (s. 152-153)

İsyan Grinev'in köyüne kadar ulaşmıştır. Bundan sonrası da çok önemli. Ana babası ve sevgilisi, "yüzbaşının kızı" Marya İvanovna'yı devrimci köylülerin kapattıkları ambardan kurtarmaya çalışan Grinev, çok geçmeden kendini de oraya tıkılmış bulacaktır. Bir dizi heyecanlı olaydan sonra kahramanlarımız kurtulacak, ayaklanan köylülerin burnu sürtülecek, ama hiçbiri, saldaki darağacı sahnesinde de tanık olduğumuz türden bir vahşetle karşılaşmayacaktır. İşte, bu bölüm Puşkin'in uzlaşmaz çatışmaya bulduğu hayali çözümü anlatır.

"Babam taraçaya çıktı. Mujikler onu görür görmez ayaklarına kapandılar.

-Ne vardı da ayaklandınız ahmaklar! dedi babam.

Hep bir ağızdan:

-Suçumuzu bağışla, velinimetimiz! diye bağırdılar. (s. 163)

-Öyle ya, önce yapar, sonra da pişman olursunuz. Hadi, Tanrının beni oğlum Pyotr Andreyiç'e kavuşturması adına bağışlıyorum sizi!

-Suçumuz büyük... biliyoruz...

-Tanrı iyi havalar verdi. Ot biçme zamanında üç gününüzü pisi pisine öldürdünüz ahmak herifler!.. Kâhya hepsini ot biçmeğe yolla. Hem bana bak, İvan Gününe kadar bütün ot biçilip tınazlanacak. Basın bakayım!

Köylüler selâm verdiler, bir şey olmamış gibi işe gittiler." (s. 163-164)

Düzen yeniden tesis edilmiştir. Puşkin egemen sınıfın katliamlarını göstermek yerine iyi yürekli, babacan toprak sahibi imgesi ve pişman mujikler aracılığıyla İsyan'ın yaralarını sarmaya çalışıyor. Bir sayfa sonra da tarihçi Puşkin'in anlatımını gördüğümüz şu pasajı okuruz:

"Zavallı halk kime baş eğeceğini şaşırmıştı. Hükümet yoktu. Beyler, büyük çiftlik sahipleri ormanlarda saklanıyordu. Haydut çeteleri her yanı sarmıştı. Astrakan'a doğru kaçan Pugaçev'in peşini kovalayan tek tük birliklerin komutanları suçluyu suçsuzu akıllarına estiği gibi cezalandırıyordu. Bölgenin durumu korkunçtu. Böyle mânasız, insafsız bir isyanı Tanrı kimsenin başına vermesin! Ulaşılmayacak hayaller peşinde milleti ayaklandıranlar ya milletimizi bilmeyen kimseler ya da canavar ruhlu, ne kendilerinin ne de başkalarının hayatına metelik veren insanlardır." (s. 165-166)

Puşkin sınıfsal çatışmaların ürünü bir isyanı, "canavar ruhlu kimseler"e bağlayarak, "haydut" ve "çete" kavramlarını kullanarak belirsizleştirmeye çalışıyor. Aslında, isyanın toplumsal adaletsizliğin bir ürünü olduğunu o da çok iyi biliyor. Ama edebiyat, bir anlamda bu adaletsizliğin bilincinin verdiği duyarlılığı yatıştırma, dindirerek tedavi etme işlevini görüyor. İsyanın asıl tarafı olan köylülerin babacan toprak sahibiyle uzlaşarak, barışın yeniden gerçekleşmesinde olduğu gibi, Puşkin, sistemin sürmesinin çatışmaları gölgeleyen bir uzlaşmaya dayanmasını istiyor. Tarafları barıştırdıktan sonra, "canavar ruhlu kimseler" ve "haydutlar"dan istendiği gibi öç alınabilir.

Bu zihniyet, sala darağacı kurarak ırmağa salan sömürücü sınıfın acımasızlığını da, yalnızca öznel bir dehşet sahnesine çevirerek tasvir etmesine neden oluyor. Kitabında sonuç çıkarmaktan olabildiğince kaçmaya çalışan bir Puşkin görüyoruz. Sistemin köklü çelişkilerinin üzerinden atlayarak insancıl, adil ve haksever olmaya çalışan bir anlayış, sonuçta bu tutarsızlıkların kurbanı olmak zorundadır.

* * *

Sibirya madenlerinde dostlarım,
Güçlü ve sabırlı olun
Amansız çalışmalar, yüce ülküler
Boşa gitmeyecek, inanın bana
Zindanlarınızda umut
Size güç ve sevinç verecek
Istıraplı uzun gecelerden sonra
Beklenen gün ışıyacak.

Şiirlerimin özgür sesi
Nasıl size ulaştıysa
Sevgi ve arkadaşlık da
Aranıza sızacak elbet

Ve özgürlük bir kanat vuruşuyla
Kıracak zincirlerinizi,
Kardeşleriniz uyanarak bir gün
Kılıçlarınızı verecek size.

* * *

Sibiryaya sürülen Dekabristlere böyle sesleniyordu Puşkin. Kuşkusuz, serflerin özgürlüğüne kavuşturulmasını o da yürekten istiyordu. Ama bütün bunların çatışmayla değil, aklın yolundan giderek uzlaşmayla, anlaşmayla çözülmesini istiyordu. Yüzbaşının Kızı'ndaki Puşkin, şiirinde sözünü ettiği kılıcın toplumsal çatışmalarda kullanıldığında yol açtığı acıların, insanlık durumlarının tanığı olmuştu. Serfliğe dayalı asalak bir sınıfın çürümüşlüğünü de nefretle kınıyordu. Ama onun bulduğu çözüm burjuva aydınlanmasının "hukukçu dünya görüşü"nün sınırlarını aşamıyordu. Tarihi tarih yapan sınıf savaşımının, özgürlüğü yaratacak çözümü de bağrında gizlediğini görmüyordu. Bize bıraktıkları, egemen sınıfın zulüm ve baskı mekanizmasının çeşitli yüzlerini görmemizi sağladı. Bunlardan, bizim için de önemli ve güncel bir örnek üzerinde durabiliriz şimdi.

Pugaçev yenilince, Çariçe II. Katerina evini yaktırıyor. *"İsyancının korkunç hatırasının silinmesi için kasabaya Zimoveyskaya adı yerine, vatanın ve kendisinin çok sevdiği yeni ve şerefli bir kimse olan Potemkin'in adını verdi."* (s. 79-80) Potemkin adının da pek tekin olmadığını, 20. yüzyılın başında, aynı adı verdikleri gemideki askerlerin ayaklanmasıyla öğreneceklerdi. Çariçe, bununla da yetinmedi. Pugaçev adının ağza alınmasını yasakladı. *"Katerina bu korkunç devrin hâtırasını büsbütün silmek için kıyıları ayaklanmanın ilk şahidi olan nehrin eski adını değiştirdi. Yayık Kazaklarına Ural Kazakları adı verildi; kasabaları da aynı adı aldı.*

Fakat, bu korkunç isyancının kasıp kavurduğu bu bölgede bıraktığı korkunç izler henüz büsbütün silinmemiştir. Halk arasında, pek yerinde olarak "Pugaçev Devri" diye anılan o kanlı günlerin hâtırası hâlâ canlı olarak yaşamaktadır." (s. 158) Ne kadar tanıdık geliyor değil mi? Puşkin tarihinde ve romanında bir de bu gerçeği haber verdi bize; bugün Ural olarak bildiğimiz nehrin iki yüz elli yıl önce Yayık adını taşıdığını.

Değişen isimlerden söz edince Petrograd-Leningrad-Petersburg döngüsünü nasıl hatırlamayız; insanlığın içine düşürüldüğü "büyük geri sıçrama"nın simgesi olan bir döngü.

Bu isim sorunu hem tarihin hem de romanın temel sorunlarından biri; çünkü, Pugaçev de, ismini değiştirerek, Çar III. Petro olduğunu söyleyerek kitleleri yönetmektedir. Romanda bir "isim hırsızı" olarak anılıyor: *"Aldığı yaradan halsizleşen komutan (bu, kitaba adını veren kızın babası olan yüzbaşıdır-b.s.a.), son gücünü toplayarak kesin bir sesle:*

-Çarım değilsin sen. Haydudun birisin, isim hırsızısın, duydun mu? diye cevap verdi." (s. 85)

Yayık nehrinin adını "Ural" olarak, Pugaçev'in doğduğu kasabanın adını onun adı tarihten silinsin diye "Potemkin" olarak değiştiren II. Katerina'yı düşününce kimin daha acımasız "isim hırsızı" olduğu anlaşılıyor. Pugaçev'in, çarlık iddiası, sonuçta, ayaklanmada otorite kazanmak için politik bir taktik olarak değerlendirilebilir, ama egemen sınıfın yaptığı, gerçekliğe tecavüz etmektir. Bu isim kavgası, 18. yüzyıl Rusya'sında III. Petro olduğunu iddia eden devrimci Pugaçev ve onu yok ettikten sonra şehirlerin, nehirlerin, halkların adını değiştiren otokrasi arasında böyle cereyan ederken, 20. yüzyılın Türkiye'sinde bir ozan işçilerin başaracağı bir devrimden sonra olacakları şu dizelerle duyuruyor:

"ve adını değiştirdiler ülkenin"
(Kemal Özer, s. 61, Onların Sesleriyle
Bir Kez Daha, Mart 1999, İstanbul).

Radişçev'i anarak bitirelim. 19. yüzyılın başında, bir hapishaneye çevrilmiş ülkesinde, yaşamına kendi elleriyle son veren Radişçev, Pugaçev'i doğuran köylüler için, bakın, ne istiyor? *"Ah, zincirler altında iki büklüm, çaresizlikten çılgına dönmüş köleler, onları tutsak kılan demir parmaklıklarla kafalarımızı, insanlıkdışı davranan efendilerinin kafalarını bir ezseler ve tarlalarını bizim kanımızla kıpkızıl etseler! Ülkenin bundan kaybı ne olur? Çok geçmeden aralarından, öldürülen kuşakların yerine geçmek üzere büyük adamlar yetişecektir; ama onların kafaları bir başka kafa olacak ve ellerinde başkalarına baskı yapma hakkı bulunmayacaktır. Bunlar bir düş değil; bakışlarımın geleceğe gözlerimizi kapatan içinde yaşadığımız zamanın kalın perdelerini delip geçmesiyle, tüm bir yüzyılın başından sonuna uzanan bir uzaya baktığımda görebildiğim şeyler."* (s.43) Radişçev'in bir yüzyıl uzağa baktığında görebildiği şeyler gerçek oldu.

Puşkin ve arkasından gelen Rus yazarları ülkelerinin insanlarını didik didik eden, edebiyat sahnesinin ışığında inceleyen yapıtlarıyla bu insanların zincirlerini koparmasına yardım ettiler.

Genç ölen yazarlarıyla hatırladığımız 19. yüzyıl Rus edebiyatının kurucularından biri, Lunaçarski'ye göre Rus edebiyatının "ilkbaharı", Aleksandr Puşkin, bir gün önce yaptığı düelloda aldığı yaranın etkisiyle, 29 Ocak 1837 sabahı, bundan tam 168 yıl önce öldü. Öldüğünde 38 yaşındaydı.

Puşkin'i ölüme götüren asalak sınıfı ve şairin katillerini Lermontov'un şiiri yargıladı.

Ve sizler, kibirli çocukları
Bilinen alçaklıkla ün salmış ataların!
Özgürlük, Deha ve Şan cellatları
Tahtın yanındaki açgözlü yığın!
Susturun gerçeği ve yargıyı
Gizlenin örtüsü altına yasanın.
Fakat ey ahlaksızlar, Tanrısal bir yargı
Ve müthiş bir yargıç bekliyor sizleri!
Onu kandıramaz altın şıkırtısı
O bilir önceden her şeyi.
O zaman boşa gidecek ama
Kötülemeler, başvuracağınız;
Ve tüm kara kanınızla, şairin
Haklı kanını yıkayamayacaksınız!

Kaynaklar

A.S. Puşkin, ***Pugaçev İsyanının Tarihi,*** Çeviren: Râna Çakıröz, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2000, İstanbul

A.S. Puşkin, ***Yüzbaşı'nın Kızı,*** Çeviren: Nihal Yalaza Taluy, Varlık Yayınları, 3. baskı (1. baskı ekim 1960), Şubat 1973, İstanbul

A.S. Puşkin, ***Seçme Yazılar,*** Çeviren: Orhan Şamhal, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1994, İstanbul

Emile Haumant, ***Puşkin,*** Çeviren: Attila Tokatlı, Düşün yayıncılık, 1996, İstanbul

Andrzej Walicki, ***Rus Düşünce Tarihi 1760-1900, Aydınlanmadan Marksizme,*** Çeviren: Alâeddin Şenel, V Yayınları, Şubat 1987, Ankara.

Bizim Çocuk

Oktay GÜZELOĞLU

Sokaklarda sürekli çoğalışlarını gördüğüm, konuştuğum, sattıkları selpak ve çiçeklerden aldığım; sarı saçlı, kara saçlı, kumral saçlı, kirli yüzleri ve on yaş dişleri ile bazen beyaz, bazen de siyah gülüşleri ile tanıdığım çocuklarımız... sözde bizim çocuklarımız... Sokağa geceyarıları saldığımız, kazandıkları üç kuruşu elinden aldığımız, çocuklarını yaşatmadığımız bizim çocuklarımız... Hepimizin o yaşlarda en namuslu, temiz güldüğü ve kendi çocukluğumuzu onlarda gördüğümüz çocuklarımız...

İşte, bir gece herkesin sokaklarda yiyip içtiği, sürekli bulunduğum lokantalar sokağının birindeyim. Sokak dağıldıktan sonra geriye çöpler ve bizim çocukların kaldığı gece. Onlarla oturuyorum, ellerinde son selpakları, son çiçekleriyle, masum, günahsız, yorgun oturuyorlar. Meyvasularını ısmarladım. Ne kadar satış yaptıklarını, günde kaç para kazandıklarını, okula gidip gitmediklerini soruyorum, anlatıyorlar. Hiçbiri ilkokulu dahi bitirmemişler. Sıkılıyorum; neden niçin sorularını sormuyorum. Her şey ortada çünkü. Birazdan kalkıp gittiler, yalnız bir tanesi kalkmadı.

Saat gece yarısını geçmişti. Neden eve gitmediğini sordum. "Annem eve daha gelmemiştir" dedi. "Nerede?" dedim. "Bilmiyorum gece çalışıyor" dedi. Üstelemedim. Saçını okşamak istedim; irkildi sevdirmedi. Bu davranışı beni daha da sıktı. Bir an beynimde istemediğim, resimli yıldırımlar çakarak aktı geçti. Sonra, belki de evden öyle tembihlemişlerdir, diye düşündüm; çünkü bütün kötülüklerin kol gezdiği alemin ortasına bırakılmışlardı. Kendisini evine götürmeyi teklif ettim. "Cık" dedi, ona hissettirmeden yüz ifadelerini, hareketlerini ve duruşunu inceliyordum.

Kısa bir zaman konuşmadan oturduk, bir ara bana, "Sen çok iyi abisin" dedi. Teşekkür ettim, iyilik sebebimi sordum, "Bize hep iyi davranıyorsun, meyve suyu, kola alıyorsun, bizi sokaktan kovdurmuyorsun" gibi normal yaptığım şeyleri sıraladı. Babasının ne iş yaptığını sordum, konuşmadan bir an titrediğini fark ettim, ağlamaya başladı. "Neden ağlıyorsun? Babandan korkuyor musun? Seni dövüyor mu?" diye sorduğumda yalnızca başını evet anlamında salladı, tekrar evine götürmeyi ve babasıyla konuşabileceğimi söyledim. Daha çok belirli bir şekilde titredi, olmaz anlamında kaşlarını çatıp, başını sallıyordu; ama bir-iki kere değil kurulu bir bebek gibi sürekli sallayıp ağlıyordu. Tekrar başını okşamak istediğimde bu defa önceki gibi davranmadı, aksine sev der gibi hafifçe bana sığınırcasına küçücük, bütün gövdesiyle yaslandı.

Allah kahretsin geceyarısını çoktan geçmiş bir saatte dram yaşıyorduk. Nereden sordum, nereden karıştırdım diye kendi kendime kızdım. Ben bu düşüncelerde yüzerken o, "Benim babam çok kötü amca" dedi. Birden elimi çektim, bir an kendimi kötü dediği babası gibi hissetim. Bir müddet konuşmadım. "Sonra neden kızım? Bütün babalar iyidir, seni sevmiyor mu?" diye sorduğumda, çocuk sesinde hıçkırıklara boğuldu. Tekrardan başını okşayarak ağlamamasını istedim. Kısa kısa aralıklarla hıçkırıkları kesildi.

Hava hafiften ısınıyordu, yan yoldan arabalar seyrek aralıklarla hızla geçip bir yerlere gidiyorlardı. Bende hızla gitmek istiyordum; ama bu durumda nasıl, nereye..?

Koca bir adam, küçücük bir çelimsiz kız çocuğu, iki sevgili gibi "hafif, ısıran, az yıldızlı havada birbirimizi istiyorduk, belki de ısınırken küçük ve büyük yüreklerimiz soğuyordu. Bir şeylerden kuşkulanmaya başladım; ama nasıl sorabilirdim, o bir çocuktu ya kırarsam, ya incitirsem, ince cılız bir daldı o, ağaç olmadan öldürebilirdim. Bu düşünceler beni korkuttu, bir defa daha evine götürmeyi söyledim. "Gitmem amca, babam bana kötü şey yapıyor" dedi ve utanarak başını öne eğdi ağlamaya başladı. Bu sözlerle boğazımı, yüreğimi sanki görünmez bir el sıkmaya başladı. Ulan konuşamaz oldum ağlamak geldi içimdem; gözlerimin, ağzımın bir çöl gibi kuruduğunu fark ettim. Küçüğümü evime götürmek istedim; ama olmazdı, sebebini söylememe gerek yok zannediyorum.

Hava daha çok soğumuştu, montumu çıkarıp küçüğüme giydirdim. Birazdan iyice kendime geldiğimde elinden tutup beni evlerine götürmesini söyledim. Biraz havadan, biraz da korkuyla titreyen elleri elimde aşağı gariban mahallelerine aktık, beynimden kötü babası için geçen düşünceleri kovmaya çalışırken nereye yürüdüğümü anlayamadan bizim çocuğun "Geldik amca" sözleriyle kötü düşüncelerimden koptum. İki yanağından öperek, köşeden sokağına bizim çocuğu uğurladım. Evlerinin kapısını vurup, açılana kadar kuruyan gözlerime dolan yağmurları sokağa bırakmıştım.

EZLN: Bir Açıklama Ve/Veya Belki de Bir Veda Mektubu(*)

SUBCOMANDANTE MARCOS

Ulusal ve Uluslararası Sivil Topluma,
Bayan, Bayım, genç kişi, erkek, kız,

Bu bir veda mektubu değildir. Zaman zaman öyle, yani veda mektubuymuş gibi görünebilir, ama öyle değil. Bir açıklama mektubu. En azından buna girişeceğiz. Bu, önce bir bildiri olacaktı, ama bu biçimi tercih ettik, çünkü iyi ya da kötü, sizlerle konuştuğumuzda hemen her zaman kişisel bir tonu yeğledik.

Bizler Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu'nun erkekleri, kadınları, çocukları ve yaşlılarıyız. Belki bizleri anımsıyorsunuz - 1 Ocak 1994'te silahlı bir ayaklanma başlattık ve o günden bu yana, unutulmaya karşı bir savaş yürütüyoruz ve çeşitli hükümetlerin bize karşı sürdürdükleri başarısız imha savaşına karşı direniyoruz. Meksika denilen bu ülkenin en uç köşesinde yaşıyoruz. "Yerli Halklar" denilen köşede. Evet, aynen öyle, çoğul. Çünkü burada saymayacağımız nedenlerden dolayı bu köşede çoğul her şey için kullanılmakta: acı çekiyoruz, ölüyoruz, savaşıyoruz, direniyoruz.

Şimdi, iyi bildiğiniz üzere, '94 başlangıcının şafağından bu yana, -önce ateşle, ardından da sözcükle sürdürdüğümüz- mücadelemizi, çabalarımızı, yaşamımızı ve ölümümüzü münhasıran Meksika'nın yerli halklarına, haklarının ve kültürlerinin tanınmasına adadık. Bu, doğaldı - biz Zapatistalar ağırlıklı olarak yerlileriz. Daha doğrusu Maya yerlileri. Ama buna ek olarak, bu ülkede yerliler -Ulus'un büyük dönüşümlerinin temelini oluşturmalarına karşın- hâlen en çok saldırıya uğrayan ve en fazla sömürülen toplumsal gruptur. Kimseye merhamet göstermedikleri askerî savaşları ve "siyaset" kisvesi altında yürütülen savaşları -yağma, fetih, itlaf, marjinalleştirme, cehalet savaşları- yerlilere karşı olanlardır. Bize karşı yürütülen savaş o denli yoğun ve acımasızdı ki, yerlinin ancak yerli olmaktan vaz geçtiğinde... ya da öldüğü zaman marjinalleşme ve yoksulluk koşullarından kaçınabileceğini düşünmek, rutin hale gelmişti. Ölmemek ve yerli olmaktan vaz geçmemek için savaştık. Sırtlarımızda yükselen bu ülkeye -diri ve yerli olarak- ait olmak için savaştık. Belirleyici anlarında üzerinde yürüdüğü (hemen her zaman yalın) ayakları olduğumuz Ulus. Toprağı meyveye durduran, her şeyi olanların onca böbürlendiği büyük binaları, yapıları, kiliseleri ve sarayları inşa eden kolları ve elleri olduğumuz Ulus. Söz, bakış ve tarzla, yani kültürle kökü olduğumuz Ulus.

Yaralı olduğumuz için mi hakaretler yağdırıyoruz? Belki de, yılın altıncı Haziran'da olduğumuz için. Sadece ayaklanmamızın, tepedeki otoriterlik nedeniyle sağır ve dilsiz olan bir Ulus'a "İşte buradayız!" diye haykırmaktan ibaret olmadığına işaret etmek istiyoruz. O, aynı zamanda, "Biz buyuz ve bu olmaya devam edeceğiz... ama artık saygınlıkla, demokrasiyle, adaletle, özgürlükle" demekti aynı zamanda. Bunu iyi biliyorsunuz, çünkü başka şeylerin yanı sıra, o günden beri bizlere eşlik ediyorsunuz.

Ne yazık ki, bu yola adanmış 7 yıldan sonra, 2001 Nisanı'nda, tüm partilerden (öncelikle de PRI, PAN ve PRD) siyasetçiler ve kendi deyişleriyle "Birliğin üç dalı" (başkanlık, kongre ve mahkemeler) Meksika'nın yerli halklarının hakları ve kültürünün anayasal tanınmasını reddetmek üzere bir ittifak oluşturdular. Ve bunu yükselen ve bu amaçla bir araya gelen büyük ulusal ve uluslar arası harekete aldırmadan yaptılar. Medya dahil büyük çoğunluk, hesabın kapatılmasından yanaydı. Ama siyasetçiler kendilerine para getirmeyecek hiçbir şeyi önemsemezler; yıllar önce San AdrEs Anlaşmaları imzalandığında ve COCOPA anayasal reform önerisi taslağı hazırladığında kabul ettikleri öneriyi, bu kez reddettiler. Reddettiler, çünkü aradan kısa bir zaman geçtiğinde herkesin unutacağını düşünüyorlardı. Ve belki pek çok insan unuttu, ama biz unutmadık. Bizim belleğimiz var ve onlardı: PRI, PAN, PRD, Cumhurbaşkanı, milletvekilleri ve senatörler ve Anayasa Mahkemesi. Evet, yerli halklar günümüzde bu Ulus'un yumuşak karnı olmayı sürdürüyor ve 500 yıldır aynı ırkçılığın acısını çekiyorlar. Seçimlere (bir başka deyişle onlara kâr sağlayacak konumları güvence altına almak için) hazırlandıkları bugün ne söyledikleri önemli değil: çoğunluğun iyiliği için hiçbir şey yapmayacaklar; para olmayan hiçbir şeye kulak vermeyecekler.

Biz Zapatistalar bir şeyden gurur duyuyorsak o da söze önem vermemizdir; dürüst ve ilkeli söze. Tüm bu

süre boyunca sizlere, taleplerimizi elde etmek için diyalog ve müzakere yolunu deneyeceğimizi söyledik. Barışçı mücadelede büyük çabalar göstereceğimizi söyledik. Yerli mücadelesi üzerinde odaklanacağımızı söyledik. Ve öyle de oldu. Sizlere ihanet etmedik. Bu soylu davaya cömertçe katkıda bulunduğunuz yardımların tümü, yalnızca buna kullanıldı, başka hiçbir şeye değil. Hiçbir şeyi başka bir alanda kullanmadık. Meksika'dan ve dünyadan aldığımız tüm insanî yardım yalnızca Zapatista yerli cemaatlerin yaşam koşullarının iyileştirilmesinde ve yerli hakları ve kültürünün tanınması yönündeki barışçı girişimlerde kullanıldı. Alınanlardan hiçbir şey silah elde etmede ya da savaş hazırlıklarında kullanılmadı. Yalnızca buna ihtiyacımız olmadığından değil (EZLN askerî kapasitesini 1994'ten bu yana olduğu gibi korudu), ama her şeyden önce, yardımlarınızın bir şey için olduğunu söyleyip, başka bir şey için kullanmak dürüstçe olmayacağı için. Adaletli ve saygın bir barış için alınan yardımın bir milimi bile savaş için kullanılmadı. Savaşmak için yardıma ihtiyacımız yoktu. Barış içinse, evet.

Tabii, sözümüzü Meksika'daki ve dünyadaki başka mücadelelere gönderme yapmak (ve kimi durumlarda onlarla dayanışmamızı ifade etmek) için kullandık; ama o kadar. Ve pek çok kez, daha fazlasını yapabileceğimizi bilmemize karşın, kendimizi engellememiz gerekti, çünkü çabalarımız -sizlere de söylediğimiz gibi- münhasıran yerlilerle ve onlar için di.

Kolay olmadı. 1,111'lerin Yürüyüşü'nü anımsıyor musunuz? 1999'daki 5000'lerin Consulta'sını? 2001'deki Yeryüzünün Rengi Yürüyüşünü? O zaman campesino'lara (köylüler), işçilere, öğrencilere, öğretmenlere, çalışanlara, eşcinsellere ve lezbiyenlere, genç insanlara, kadınlara, çocuklara, yönelen haksızlıklar ve nefreti görüp duyduğumuzda neler hissettiğimizi varın siz düşünün. Yüreğimizin neler hissettiğini düşünün.

Acı, öfke, bize ait olduğu için tanıdığımız bir kızgınlık duyduk. Ama bu kez ötekinde olduğu için bizi etkiliyordu. Ve daha genişlemeyi istememizi sağlayan, daha kolektif, daha ulusal olmasını esinleyen "Biz"i duyduk. Ama hayır, sadece yerli demiştik, buna sadık kalmalıydık. Sanırım tarzımız böyle; sözümüze ihanet etmektense ölümü yeğleriz.

Şimdi başka bir şeyler söyleyip yapabilmek üzerine yüreğimize danışıyoruz. Eğer çoğunluk evet derse, o zaman bunu yapmak için olanaklı her şeyi yapacağız. her şeyi, gerekirse ölmeyi de. Dramatik görünmek istemiyoruz. Sadece ne kadarına talip olduğumuzu açığa çıkartmak için söylüyoruz bunu. Bir başka deyişle, "bize bir konum, bir miktar para, bir vaat, bir adaylık verilmesine kadar" değil.

Belki birileri, altı ay önce, "ne kayıpsa kayıptır"la başladığımızı anımsayacaktır. Şu hâlde, kayıp olanı bulmaya çalışıp çalışmayacağımıza karar verme vakti geldi. Bulmak değil, inşa etmek. Evet, "başka bir şeyi inşa etmek".

Son birkaç güne ait bildirilerden bazılarında, bir iç danışmaya girdiğimizi sizlere duyurmuştuk. Kısa sürede sonuçları alacağız ve sizi bunlardan haberdar edeceğiz. O zamana dek, size mektup yazma fırsatını değerlendiriyoruz. Sizlere hep içtenlikle seslendik; yüreğimiz ve koruyucumuz olana, Votan Zapata'ya, Zapatista cemaatlere, kolektif komutamıza da.

Güç ve zor bir karar olacak, tıpkı yaşamımız ve mücadelemiz gibi. Dört yıl boyunca, halklarımıza kapı ve pencereleri sunabilecek koşulları hazırlamakla uğraştık; öyle ki, günü geldiğinde, herkes, hangi pencereden bakacağını ve hangi kapıyı açacağını seçebilmesini sağlayacak tüm bileşenlere sahip olsun. Ve bizim yolumuz bu.

Bir başka deyişle, EZLN önderliği yönetmez; bunun yerine yolları, adımları, eşlik etmeyi, yönü, hızı, hedefi arar. Birkaç tane. Sonra da halklara yolları sunar ve onlarla birlikte şu ya da bu yolu izlediğimizde neler olacağını tartışır. Çünkü, üzerinde ilerlediğimiz yola bağlı olarak, iyi olabilecek şeyler de vardır, kötü olabilecek şeyler de. Ve sonra onlar -Zapatista cemaatler- düşüncelerini söyler ve tartıştıktan sonra ve çoğunluk olarak nereye gideceğimizi kararlaştırır. Ve emri verirler ve EZLN önderliği, işi örgütlemek, o yolu yürümek için ne gerekiyorsa hazırlamak zorundadır. Tabii EZLN önderliği yalnızca onlara ne olduğuna bakmaz, aynı zamanda halklara bağlı olmak ve onların yüreklerine dokunmak, söyledikleri gibi, onlarla bir olmak zorundadır. Sonra hepsi bizim bakışlarımız, bizim kulağımız, bizim düşüncelerimiz, bizim yüreğimiz olur. Ama ya, şu ya da bu nedenden dolayı, önderlik hepimiz gibi bakmıyor, veya duymuyor, veya düşünmüyor veya hissetmiyorsa? Ya da bir kısım görülmüyor, başka bir şey duyulmuyor, diğer düşünceler düşünülmüyor ya da hissedilmiyorsa? Herkese danışılmasının nedeni budur. Herkese sorulmasının nedeni budur. Herkesten onay alınmasının nedeni budur. Çoğunluk hayır diyorsa, o zaman önderlik başka bir yol aramak, ve biz kolektif

olarak bir karara varana dek halklara başka bir yol sunmak zorundadır. Başka bir deyişle, halk yönetir.

Şimdi kolektifi oluşturan bizler bir karara varacağız. Lehte ve aleyhteki noktaları tartıyorlar. Neyin yitirilip neyin kazanılacağını dikkatle hesaplıyorlar. Kaybedilecek olanın az olmadığı görülürse, buna değip değmeyeceği kararlaştırılacak.

Belki bazı kişilerin tartılarında elde ettiklerimize fazlaca ağırlık verilecek. Belki başkalarınınkinde, toprağımızın ve göklerimizin İktidarın aptalca açgözlülüğüyle tahrip edildiğini görmenin verdiği öfke ve utanç, daha ağır basacak. Her durumda, bir külhanbeyi çetesi Patria'mızı (Vatan -ç.) ona ve herkese varoluşunu sağlayan şeyden, saygınlıktan yoksun bırakırken, edilgin kalıp salt seyretmekle yetinemeyiz.

Ah, evet, şimdi önümüzde pek çok dönemeç var. Size belki de son kez, destek vaadinizi iade etmek için yazıyoruz. Yerli mücadelesinde kazandıklarımız az değildi ve bu da, -size hem özel, hem de kamusal olarak söylediğimiz üzere- yardımlarınız sayesinde oldu. Sanırız biz Zapatistaların, bu noktaya kadar sizlerle birlikte inşa ettiklerimizden, hiçbir utanca yer bırakmaksızın, gurur duyabilirsiniz. Ve sizin gibi insanların yanımızda yürümüş olmasının bizler için bir onur olduğunu bilin.

Şimdi başka bir şey yapıp yapmayacağımıza karar vereceğiz, ve sonuçları uygun zamanda kamuoyuna açıklayacağız. Şimdi -spekülasyonların önüne geçmek için- bu "başka bir şey"in bizim tarafımızdan herhangi bir askerî saldırı eylemi olmadığını açıklıyoruz. Kendi adımıza biz, saldırgan askerî mücadeleyi yeniden başlatmayı ne planlıyor ne de tartışıyoruz. 1994 Şubat-Mart'ından bu yana, tüm askerî mevcudiyetimiz savunmaya yönelik olagelmiştir. Hükümet de, kendi adına, federal kuvvetler ya da paramiliterleri eliyle saldırı savaşı hazırlıkları yürütüp yürütmediğini açıklamalıdır. VE PRI ve PRD de, Chiapas'da desteklediklerı paramiliterlerle bize karşı saldırı planlayıp planlamadıklarını açıklamalıdır.

Eğer Zapatista çoğunluğun kararı bu yönde olursa, bize şimdiye dek münhasıran yerli olan mücadelemizde omuz vermiş olanlar, herhangi bir utanç ya da pişmanlık duymaksızın, Comandante Tacho'nun, iki buçuk yıl önce, 2003 Ocağında San CristÛbal de Las Casas meydanında değindiği "başka bir şey"den kendilerini uzaklaştırabilirler. Ayrıca, şu andan itibaren bu ilişki kesmeyi doğrulayan ve iş başvurularında, CV'lerde, kahve sohbetlerinde, yayın kurullarında, yuvarlak masa toplantılarında, kapalı tribünlerde, forumlarda, sahnelerde, cilt kapaklarında, dipnotlarda, kolokyumlarda, adaylıklarda, teselli kitaplarında ya da gazete sütunlarında kullanılabilecek ve, bunlara ek olarak, her mahkemede savunma kanıtı olarak gösterilebilecek bir bildiri yayınlanmıştır (gülmeyin, bu olayın bir içtihadı var: 1994'te, kötü bir hükümet tarafından tutuklanan -ve Zapatista olmayan- bazı yerliler, CCRI-CG'nin bu kişileri EZLN'nin yaptıklarından aklayan bir mektubu sayesinde yargıç tarafından serbest bırakılmışlardı. Bir başka deyişle, avukatların dediği gibi "bunun içtihadı var.")

Ama yüreklerinde yeni sözümüzün -küçük de olsa- bir yankısını bulanlar ve seçtiğimiz yol, adım, hız, eşlik ve hedefin çağrısını hissedenler, belki, "başka bir şey" olduğunu bilerek yardımlarını yenilemeye (ya da doğrudan katılmaya) karar verebilirler. Aynen öyle; hilesiz, ihanetsiz, ikiyüzlülükten, yalanlardan uzak.

Kadınlara teşekkür ediyoruz. Bize yardım eden, bize eşlik eden ve pek çok kez acılarımızı ve adımlarımızı paylaşan tüm kızlara, yeniyetmelere, genç kadınlara, seÒorita'lara, seÒora'lara ve ihtiyarlara (ve 12 yıl boyunca birinden diğerine değişenlere). Bize yardım edip bizimle yürüyen, Meksikalı ya da başka ülkelerden, hepsine. Yaptığımız her şeyde siz büyük çoğunluktunuz. Belki de sizlerle, herkes kendi yerinde ve tarzında olmak üzere ayırımcılığı, aşağılanmayı...ve ölümü paylaştığımız için.

Kendini hükümet görevleri, harcırahlar, güçlülerin "yerlilere ve hayvanlara layık" dedikleri pohpohlamalara satmayan ulusal yerli hareketine teşekkür ediyoruz. Sözümüze kulak verenlere ve sözlerini bizden esirgemeyenlere. Yuvasını, yüreğini bizlere açanlara. Saygınlıkla direnenlere ve direnmeyi sürdürenlere, yeryüzünün bizim oluşturduğumuz rengini yükseklere taşıyanlara.

Meksika'nın ve dünyanın genç erkek ve kadınlarına teşekkür ediyoruz. O '94 yılında çocuk ya da yeniyetme olup, kulaklarını ve gözlerini kapatmadan soyluca büyüyenlere. Gençliğe erişenlere ya da takvimden kopartılan yapraklara karşın orada kalıp koyu tenli ellerimize isyanlarının elini uzatanlara. Gelip saygın yoksulluğumuz, mücadelemiz, umudumuz ve çılgın girişimimizle günlerini, haftalarını, aylarını, yıllarını paylaşmayı seçenlere.

Eşcinsellere, lezbiyenlere, transseksüellere, cinsiyet-ötesi kişilere ve "kendi tarzındaki herkese" teşekkür ediyoruz. Gizlenmenin bir kusur olmadığı bilinciyle farklılığa saygı mücadelelerini bizimle paylaşanlara. Cesaretin testosteronla hiç mi hiç ilişkisi olmadığını gösterenlere ve bizlere tekrar tekrar aldığımız saygınlık ve soyluluk derslerinin en güzellerinden bazılarını verenlere.

Meksika'dan ve dünyadan, yerliler için mücadelemize omuz veren aydınlara, sanatçılara, bilim insanlarına teşekkür ediyoruz. Pek az hareket ya da örgüt, arkasında bu denli zeka, deha ve yaratıcılığın (her zaman eleştirel, ve onlara bunun için teşekkür ediyoruz) desteğinin bulunmasıyla övünebilir. Sizlere hep kulak verdiğimizi ve görüşlerinizi paylaşmadığımız zamanlarda dahi sizleri saygı ve dikkatle dinlediğimizi, taşıdığınız ışıktan bir şeylerin karanlık yollarımızı aydınlatmada yardımcı olduğunu zaten biliyorsunuz.

Gördüklerini ve duyduklarını tüm dünyaya hakikate bağlı kalarak duyuran ve seslerimize ve yolumuza, onları çarpıtmaksızın saygı gösteren dürüst basın emekçilerine ve saygın medyaya teşekkür ediyoruz. Mesleğinizin icrasında yaşadığınız, yaşamlarınızı riske attığınız, saldırılara uğradığınız ve bizler gibi, adalet bulamadığınız bu zor günlerde sizlerle dayanışmamızı ifadelendiriyoruz.

Ve kimseyi ihmal etmeden, dürüstçe ve içtenlikle bize yardımcı olan herkese teşekkür ediyoruz.

Bu mektubun başında, bunun bir veda olmadığını söylemiştim. Ama öyle görünüyor ki, kimileri için bu bir veda. Diğerleri için ise, ne olacaksa, o, yani bir vaat... Çünkü kayıp olan, artık görülebiliyor....

Vale. Selamlar ve yürekten yüreğe, her şey için teşekkürler.

EZLN Zapatistaları adına.
Meksika Güneydoğusu dağlarından.
İsyancı Subcomandante Marcos
Meksika, 2005 yılının altıncı ayı.

Not - Artık futbol oynamaktan söz etmediğimizi görebiliyorsunuz. Ya da salt bunu düşünmediğimizi. Çünkü bir gün Milano Internazionale'siyle oynayacağız. Biz, ya da bizlerden geriye kalanlar.

* Yazar EZLN/Subcomandante Insurgente Marcos, 1:24 am 24 Haziran 2005, Orijinali EZLN tarafından İspanyolca olarak yayınlanmıştır., çev: Sibel Özbudun, www.indymedia.org

Namus, vatan, cesaret ve ihanet
ben henüz doğmadan,
ya da yatarken hücremde.
Belki babam da öyle, henüz kaçakken,
ya da vuruşurken,
kimbilir,
anam kızıla girerken.
Ben hücremde yatarken henüz,
daha güneşi görmeden,
bir de havasını ülkemin
bir de işgal yurtlarını.
Düşmüşler toprağa, abilerim,
halalarım.
Bir de dayı, amcalarım...
Hele aç bedenleriyle kızlarımız,
bir de feda gençlerimiz,
Dersim'de kirvelerim...
Ben doğmuşsam sonra,
babam yatarken hücrede,
ya da dağların kuytusunda,
belki de anamın yüz görümlük
sevdasına...
Tarih böyle yazmışsa;
Namus, vatan, cesaret...
hani, borçlu doğmuşuz ya...
Boynumuzun borcudur ödemek...
kabülümüzdür...
Namus, vatan ve cesaret.

Cezmi ANCİL

Ökkeş'le Konuşmalar...

Sibel ÖZBUDUN - Temel DEMİRER

"Uyandırın anamı, söyleyin gidiyorum, yolumu gözlemesin, dönemem belki geri."[1]

Howard Fast, *"Güçlü duygular güçlü sözler gerektirir,"* sözleri kulaklarımızda çınlarken; ve her kapı tıkırdadığında sanki içeriye girecekmişsin gibiyken... sana, size dair ne yazabiliriz?

Ne yazsak, nasıl yazsak, elbette yetmez; bunu bile bile aldık kara kalemi elimize Ökkeş...

Sen, bizim delikanlı... evlat... dost...

Sen deyince; Edip Cansever'in,

"Utancı bilerek yaşamak korkunç/ Ama daha korkuncu da var: utançla yaşamak/ Gördük hepsini işte, daha da görüyoruz..."

"Kıskanıyorlar hepimizi ve kıskanacaklar/ Güç iştir çünkü bir tarihi insan gibi yaşamak/ Bir hayatı insan gibi tamamlamak güç iştir..."

dizeleri geliyor...

* * *

Ayıntap'lıydın; ama o TV dizilerindeki "ağam-yüğrüm" türünden sulu karikatürlerden değildin asla; Karayılan soyundandın; Nâzım ustanın "keskin nişancı olurlar" dediklerinden...

Ökkeş'tin... Evladımızdın...

Seni en son kucakladığımızda 30 Nisan 2005'di; Dersim'de saat 19.00'du; aklımızda en son kalan ise, sımsıcak kucaklaşmamız ve şahan bakışlı kara gözlerindi.

* * *

Voltaire, *"Gözyaşları, ıstırabın sessiz sözleridir"* ; ya da Bir Kızılderili, *"Ruhunda gökkuşağı yoktur eğer gözlerinde yaş yoksa,"* dese de ağlamayı beceremeyiz, ancak gözlerimizin dolmasını da engelleyemiyoruz Ökkeş.

Seni sevdik evlat; tıpkı diğerleri gibi, içten ve futursuz; "evlat" dedik, sımsıkı kucakladık seni ve sizleri; gençliğimizden kalan ve kaybolmayan coşkularla, umutlarla...

Kolay mı? Bizde biten-tükenen, sende, sizde çoğalarak sürüyordu...

Abartmıyoruz... Buna hiç ama hiç ihtiyacı olmayanlardandı Ökkeş... "Bir davaya bağlanmak bir söz değil, bir eylemdir..." diyenlerdendi...

Veya, Nâzım Ustanın,*"Türkülerimizi söyletmiyorlar bize./ Korkuyorlar/ Şafaktan korkuyorlar,/ Görmekten, duymaktan, dokunmaktan/ korkuyorlar...."* dizelerindeki üzere düşmanını korkutan türküler söyleyenlerdendi...

"Dostuna yarasını gösterir gibi..." yaşayanlardandı...

Ya da Behçet Necatigil'in, *"Ümitsizsiniz/ Demek ümit sizsiniz!/ Çaresizsiniz/ Demek çare sizsiniz!"* umudunu taşıyıp, yaratanlardandı...

Cahit Sıtkı Tarancı'nın, *"Düşten Güzel" indeki üzere, "Efkâr ettiğimiz şey memleketin hâlidir/ Sanmam hemşerim sanmam bundan acısı olsun"* ateşiyle kavrulanlardandı...

Bu yolda da Cafer Cangöz, Aydın Hanbayat, Ali Rıza Sabur, Cemal Çakmak, Kenan Çakıcı, Okan Ünsal, Berna Saygılı Ünsal, Alaattin Ateş, Taylan Yıldız, İbrahim Akdeniz, Binali Güler, Dursun Turgut, Gülnaz Yıldız, Ahmet Perktaş, Çağdaş Can, Ersin Kantar[2] ile el ele omuz omuza Ovacık Mercan Vadisi'ndeki "İsyan uçurumun çocuğu olarak doğar" gerçeğine aitti...

Hayır, hayır; boşa demedi Nâzım Hikmet Usta; Onlar ve Onlar gibiler için kaleme aldı şu dizeleri: *"Biz topraktan, ateşten, sudan, demirden doğduk!/ Güneşi emziriyor çocuklarımıza karımız,/ toprak kokuyor bakır sakallarımız!/*

Neşemiz sıcak!/ kan kadar sıcak/ delikanlıların rüyalarında yanan/ o 'an'/ kadar sıcak!/

Merdivenlerimizin çengelini yıldızlara asarak/ ölülerimizin başlarına basarak/ yükseliyoruz/ güneşe doğru!

"Ölenler/ dövüşerek öldüler;/ güneşe gömüldüler./ Vaktimiz yok onların matemini tutmaya!

"Akın var/ güneşe akın/ Güneşi zaaaptedeceğiz/ Güneşin zaptı yakın!"

Hayır, hayır; hiç kuşkusunuz olmasın; Onların da hayatlarıyla yaşam kattığı bu öykünün sonu tatlıya bağlanacak... Hem de Pir Sultan Abdal'ın yüzyıllar öncesinden haykırdığı kararlılıkla: *"Yürü bre Hızır Paşa/ Senin de çarkın kırılır/ Güvendiğin padişahın/ O da bir gün devrilir."*

Evet; bu hikayenin sonu mutlaka tatlıya bağlanacak; sevdalar tükenmeyecek/tüketilemeyecek; hayat ölü olarak ele geçirilemeyecek; zafer aşkın ve hayatın olacak...

* * *

Leyla ile Mecnun'un, Kerem ile Aslı'nın, Ferhat ile Şirin'in, Mem ile Zin'in, Romeo ile Juliet'in bitip-tükenmeyen, ısrarlı, vazgeçmeyen sevdalarındaki üzere aşıktı; dünyaya, topraklarına, kavgasına...

Sevgiye verilecek armağan, özgürlüktür, hayatın kendisidir, değerini bilmektir, onu korumaktır.

Gerçek sevgi nice acılardan süzülüp gelmiştir. Sevgi, nice uykusuz gecelerle bedeli ödenerek kazanılmıştır. Sevilene yük etmemek için nice şeylerden vazgeçilerek kazanılmıştır. Seven, onu yaşatmak için kendi yaşamından vazgeçmiştir... derdi...

Sevgileri hiç mi hiç sözde kalmadı; sapına dek yaşandı, yaşama geçirildi. Ozanın, *"Bir çiçek sev,/ Bir çocuk sev,/ Bir kadın sev,/ Ama seveceksen adam gibi sev"* deyişine yüreklilik ve içtenlikle...

Kolay mı? O; Necati Cumalı'nın, *"Aşk, yaşayanlar içindir"*; Heredot'un, *"Aşk, kâinatın mimarıdır"*; Madame de Seudery'in, *"İnsan sevmeye başladı mı yaşamaya da başlar"*; Leonardo da Vinci'nin, *"Bilen sever"*; Oscar Wilde'ın, *"Sevmek, insanın kendi kendini aşmasıdır"*; Goethe'nin, *"Aşk daima sonsuzdur ve onun sonsuzluğu asla bitmeyecektir"*; George Sand'ın, *"Sevmek iki defa yaşamaktır"*; Şeyh Sadi-i Şirazi'nin, *"Aşk bilgisi deftere sığmaz"*; Ilya Ehrenburg'un, *"Aşk, bağlayıcıdır,"* diyerek dillendirdiği -insana özgü- düşünce ve duygulara yabancı değildi...

* * *

Vefa, eski bir sözcük ama güzelliğini yitirmemiş. İnsanı insan kılan temel özelliklerden birini, bağlılık duygusunu, sürekliliği, kalıcılığı anlatıyor. Sevgide, dostlukta, arkadaşlıkta vefalı olabilmek; düşüncelerine, benimsediğin değerlere bağlı kalabilmek, 'su gibi aziz' olabilmek, giderek daha da az rastlanan bir olgu olsa da ahde vefalarımızla, "Sizin kadar inançlı ve inatçı olacağız," deme sırası bizde evlat...

Hayır, unutulup-unutturulamayacaksın(ız); tıpkı, Uluslararası Tugaylar'da savaşanlar konusunda Geoff Cowling'in, *"İspanya'ya gidenlerin günümüze kalan mirasları idealizmleriydi,"* dediği üzere; sizleri eşitlikçi-özgürlük idealleriniz/ başkaldıran idealizminiz, her zaman yanı başımızda ve ekmek-özgürlük-gül için dövüşenlere bir nefes kadar yakın kılacak...

Hayır, hayır; asla ihtiyarlamayacaksınız...

İhtiyarlar. Hayat düşmanları. Hayır, kanımca ihtiyarlamak sadece yavaşlamayla, tembelleşmeyle, yorgunlukla, boyun eğmeyle açıklanabilir bir şey değil. İhtiyarlamanın en çarpıcı göstergelerinden biri, ıskalandıkça doyurmamış bir ömrün öcünü kara bir cepken gibi giyinip dünyayı hizaya getirme diline sarılmaktır...

Sen/Siz hep gencecik kalacaksınız; Deniz ve Yusuf'un hâlâ 25, Hüseyin'in ise 23 yaşında olduğu üzere...

* * *

Biliyoruz; şimdilerde Denizler'in, Mahirler'in, İbolar'ın 68-71 öykülerini ballandıra ballandıra anlatanlar; sizlere "çok romantiktiler canım" ya da "zamanı mıydı şimdi azizim" türünden tepkilerini dile getirecekler...

İşte onlara birkaç söz...

"Deniz Gezmiş, Sultanahmet Cezaevi'nde Rahmi Aydın'a 'Fakülteyi bitirmek, diploma almak. Bunların hiçbirisinin devrimcilikle bir ilgisi yok. Bunlar burjuva işi. Bir kere okulu bırakmak lazım. Zaten okulu bırakmış gibiyim. Nasıl olsa tutuklamalar peş peşe' der. Aydın da 'Peki, okulu bıraktıktan sonra ne yapacağız?' diye sorunca Deniz Gezmiş, 'Yirmi-otuz kişi, dağa çıkarız' karşılığını verir. (...)

Dönemin devrimci gençlik liderlerinden Deniz Gezmiş, 19 Kasım 1968 tarihli Türk Solu dergisinin 13. sayısında yayımlanan yazısında özetle şunları söylüyordu: "Çağımız, devrimcilerin Amerikan emperyalizmini adım adım kovaladığı çağdır. Çağımız biz yaştakilerin Vietnam'da, Dominik'te, Meksika'da Amerikan emperyalizmine karşı dövüşerek öldüğü çağdır. Azgelişmiş dünya halkları emperyalizme karşı bir savaş verirken gençlik bunun dışında kalamaz. Biz daima ezilenlerden yana çıkmak zorundayız. Eğer bizim kavgamız antiemperyalist kavganın paralelinde yürümezse, ayaklarımız havada kalır. Devrimci gençlik Amerikan emperyalizmine ve oportünizmine karşı duran gençliktir. Onların görevi, sayısının azlığına, düşmanın çokluğuna bakmadan, Amerikan emperyalizmine karşı sonuna kadar dövüşmektir. O, en iyi biçimde karar veren ve uygulayandır. O, boş gecelerini değil, boylu boyunca ömrünü bu kavgaya verendir. Yaşasın Bağımsızlık Savaşı Veren Dünya Halkları. Yaşasın Tam Bağımsız Türkiye..."[3]

"Deniz Gezmiş, Filistin'den döndükten sonra Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrenci Derneği'nin düzenlediği bir anma toplantısında görünür. 1960 sonrası Türkiye'de ilk kez, bir yabancı devrimci önder için anma günü tertip edilmişti. 3 Eylül 1969 Çarşamba günü ölen Vietnam İşçi Partisi Merkez Komitesi ve Kuzey Vietnam Demokratik Cumhuriyeti Devlet Başkanı Ho Chi Minh'in anısına 7 Eylül Pazar günü SBF'de tören düzenlenir.

Bu anma törenine katılan Deniz, özetle şu konuşmayı yaptı: 'Amerikan emperyalizmine karşı yedi iklim dört cephede mücadele ettiğimiz, Bolivya'da, Venezüella'da, Angola ve Vietnam'da kahramanca ölmesini bildiğimiz bugünlerde Ho Chi Minh arkadaşı kaybettik. Onun Amerikan emperyalizmine karşı verdiği kavgada, kararlı, azimli tutumu zor günlerimizde bizlere yol gösterecek ve Vietnam halkının milli demokratik devrim mücadelesinde inançlı adımları oportünizme karşı mücadelemizde bizlere örnek olacaktır.'

Deniz sözlerini Özkan Mert'in şiirinden dizeler okuyarak bitirdi: *'Merhaba Ernesto gibi ölenlere/ Merhaba Camillo gibi ölenlere/Merhaba Ho Chi Minh'lere/ Yuh olsun emperyalizme' ...*"[4]

Ve bir şey daha: "31 Mayıs 1971 Pazartesi günü, radyonun 13.00 haberlerinde peş peşe iki haber yayımlanmıştı. Birinci haberde, Adıyaman'ın Gölbaşı ilçesi İnekli Köyü'nde jandarmalarla girdiği çarpışma sonucu ODTÜ öğrencisi Sinan Cemgil ile Alpaslan Özdoğan ve Erzurum Atatürk Üniversitesi öğrencisi Kadir Manga'nın öldürüldüğü, Mustafa Yalçıner'in yaralı, Hacı Tonak'ın da sağ yakalandığı açıklanır. İkinci haberde de Cihan Alptekin ve Tayfur Cinemre adlı gençlerin Tekirdağ'da jandarma tarafından yakalandığı açıklanır.

Turhan Feyizoğlu'nun **'Nurhak Dağlarından Sonsuzluğa'** adlı kitabında Denizli'nin Buldan ilçesinde oturan Yazıcıoğlu ailesi damatlarının öldürüldüğünü duyunca yıkıldığını anlatır. 'Çok sevdikleri Sinan'ın duvarda asılı duran fotoğrafına bakarak ağlayan Yazıcıoğlu ailesi, duvarda asılı olan takvimin yaprağını o günden sonra koparmaz. Takvim 31 Mayıs 1971 tarihinden itibaren koparılmamış olarak halen duvarda asılı durmaktadır.'

Cemgil ailesi de oğullarının öldürüldüğünü radyodan duyar. Adnan Cemgil, Nazife Cemgil ve aile dostları Orhan İyiler Sinan'ın cenazesini almak için Gölbaşı'na gider. Emekli albay olarak ordudan ayrılan ve o sıralar Sinanları yakalamakla görevli bir subay olan Yılmaz Erkekoğlu daha sonra yazdığı **'Nurhak Ey Nurhak'** adlı kitabında o günü objektifliğiyle anlatır:

'Geldiler!.. Evraklar imzalandı, başsağlığı dilendi. Cenazeler teslim edildi. Baba Adnan Cemgil, şu konuşmayı yaptı: 'Ben varlıklı bir aileden geliyorum. Öğretmenim. Ekonomik durumum oldukça iyi. Oğlumu en iyi şekilde yetiştirdim. En iyi okullarda okuttum. Ülkenin en güzide üniversitesi ODTÜ'de okuyordu. Hiçbir şeye ihtiyacı yoktu. Ölmese yüksek mühendis çıkacak ve o da varlıklı bir hayat yaşayacaktı. Fakat o sizin iyiliğiniz için öldü. Bunu bilesiniz diye söylüyorum.'

Köylülere baktım. Adnan hocanın sözü bitince başlarını öne eğdiler..."[5]

* * *

Kim ne der, nasıl yorumlar? Bunu bilmiyoruz evlat; ama bilesin ki; bir Haziran sabahı Dersim'den gelen haberle anladık 31 Mayıs 1971 tarihinde Sinan Hoca'nın anası Nazife ile babası Adnan Cemgil'in neler hissettiğini? Hayır, hayır; ağlamıyoruz evlat; ama gözlerimizin dolmasını da engelleyemiyoruz. (Kızma sakın, kolay değil. Hiç kolay değil; bilmem anlatabiliyor muyuz?)

* * *

Onlar; ihtiyarlayarak gençliklerine ihanet edip, sizleri kavrayamayanlar... Hani siz gittikten sonra; sizlere dair "silahlıydılar" diye ahkâm kesenlere biri (galiba adı Güneş'ti), "KARANLIK AYDINLAR, ... ASIL SİZ KALEMLERİNİZİ BIRAKIN," demişti...

Sizlere "silahlıydılar" diyenler şu gerçeklerin asli nedeni olanlara boyun eğip, ses çıkartamayanlardı...

Dünyada askeri harcamaların 2004 yılında 1 trilyon doları geçtiği bildirildi. İsveç'in başkenti Stockholm'de bulunan Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün yayımladığı raporda, 1 trilyon 35 milyar dolarlık harcamanın yaklaşık yarısının ABD'ye ait olduğu belirtildi. Dünyada askeri harcamaların 2003 yılında 956 milyar dolar olduğu dikkate alındığında, rakamın 2004 yılında yüzde 8 oranında arttığına işaret edilen raporda, 2004 yılı rakamının tüm dünyada kişi başına 162 dolarlık bir harcama anlamına geldiği kaydedildi.

Hâlen dünyada askeri harcamalar bakımından ilk 5 sırayı alan ABD, İngiltere, Fransa, Japonya ve Çin, dünya nüfusunun yüzde 29'unun güvenliği için, toplam askeri harcamaların yüzde 64'ünü yapmakta. 1995-2004 yılları arasında yapılan askeri harcamalarda yüzde 2.4 oranında artış kaydedildi. Dünyadaki askeri harcamaların yüzde 82'sini, aralarında Türkiye de olan 15 ülke yapıyor. Geri kalan 144 ülke ise kalan yüzde 18'i paylaşıyor.

Egemenler karşısında kısık sesle mırıldanan onlar Ökkeş, haklarında, "Entelektüel ülkesi için düşünmelidir,"[6] denenlerdir...

Yani "Aydın-devlet ilişkisi" konusunda Ertuğrul Özkök'ün, "Dünyanın her yerinde aydınların devletle meselesi vardır. Fransa'da da, İngiltere'de de, Almanya'da da aydın, devleti eleştirir. Ama bu ülkelerde aydın 'devlete düşman değildir'. 'Çünkü söz konusu olan eninde sonunda kendi devletleridir, ortak çıkarlarını temsil eden bir örgütlenmedir'..."[7] dedikleridir!

Onlara ne denir ki?.. En iyisi biz sözü bizimkilere bırakalım...

"Şu gerçeklik yıllardır, hatta yüzyıllardır kendinden bellidir ki, ifade özgürlüğünün asıl şiddetle savunulmasını gerektiren durumlar, en korkunç fikirlerin ifade edilmesi durumlarıdır, böyle bir savunmaya ihtiyacı olmayanların ifade özgürlüğünü savunmaktan daha kolay bir şey yoktur," der Noam Chomsky...

"Aydın olduğunu söylüyorsun, ama bana bütün söyleyebildiklerin, akşam evinin eşiğine oturup serinleyen birinin aklına gelebilecek düşünceler. Öyleyse ne anlamı var aydın olmanın, aydın olduğunu iddia etmenin?'

Aklıma şu geliyor: 'Devlet sanatçılığı' gibi görülmemiş bir ucubelikten sonra şimdi de 'devlet aydınlığı' mı gelişiyor?

Zira aydın olmanın anlamını ve gereklerini ifade edebilen her insan bilir ki; aydın, bir toplumun, hele de ezilen, sömürülen, yok edilmek istenen bir toplumun sesi, hem de en gür çıkan sesidir,"[8] der Umur Hozatlı...

Evet, evet; aydın haksızlığa, zulme, bedeli ne olursa olsun inancıyla başkaldıran insan değilse nedir?

Aydın olmak; aydınlatırken yanmasını bilmek, yanmayı göze alabilmek değilse nedir?

* * *

Onlara aldırmamayı da öğreneceğiz elbette Ökkeş...

Kolay mı? "Robo-kontrol dönemine girdik mi?" sorusunun dillendirildiği (kapitalist) yabancılaşmanın dünyasında; *"Ne azgın canavarlar üstüne yürümüşüz bir demet çiçek için;/ Neyimiz var neyimiz yok vermişiz bir narin dilek için;/ yıllarını taş duvara oymuşuz ömrümüzün bir hırçın yürek için;/ şimdi çevremizde yosunlaşmış sessizlik,/ yabanıyız gittiğimiz her şehrin, çiğdemsiz, kükremesiz/ kimsecikler sezmiyor boynumuzda didişen örümceğin zehrini; / ziyanı yok, nasıl olsa nabzımızda durulanır yaşamanın iksiri..."* [9] diye haykıran Sen, siz yeni bir dünyanın keşfi için ileriye atılan en öndekilerdiniz... "Yollar yürümekle yaratılır" vurgusuyla ekleyenlerdiniz: Yeni bir dünyanın kapısını açmak için belki de yaşanan dünyanın sonuna gelmek gerekir.

Dünyanın sonuna gelmek elbette kolay değildir. Dünyanın sonu ayaklarınızın altında uzandığı zaman sisli karanlıklar, sonu görünmeyen uçurumlar ürkütücüdür. Ama o sislerin içinde, uçurumların hemen başında yeni kapılar vardır. Açmanız için elinizi uzatmanız gereken yerde yeni dünyalar başlamaktadır.

Bundan sonra "Yaşanan her dönemeç dünyanın sonudur" demek istiyorum, sonra da ekleyeceğim ki "Yeni dünyaları keşfetmek için dünyanızın sonu gelmeli".

Dünyanın sonunun gelmesinden korkmayın. Her son yeni bir başlangıçtır. Yeter ki siz yeni bir başlangıca hazır olun. Yaşam sizde başlıyor ve sizinle sürecektir. Bilmemiz gereken bu...

* * *

Bir de, Ökkeş, hakkın(ız)da yazılıp-çiziliyor, yazılıp çizilecek. Ak başörtülü anamı ekranların karşısına geçiriyorlar-geçirecekler. "Kırmızı beze sarılı" dedikleri kızıl tabutunun önünde, "Onu 17 yaşında elimden aldılar, bir daha geri dönmesine izin vermediler,"[10] dediğini ballandıra ballandıra anlatacaklar, "terörist" anasının hâline timsah gözyaşları dökerek, başkalarına gözdağı olsun diye.

Bir çocukluk arkadaşımız vardı, evlat, kara gözlü bir Ermeni kızı. Bir de "nana"sı vardı; yani büyük anası. Nana, Asala'nın öldürdüğü her diplomat için karalar bağlayıp, herkesin görebileceği bir saatte pencereye çıkar, dövünür, çırpınır, "Ermeni terörü"ne lanetler yağdırırdı.

Anana gücenme, evlat; o tecrübeleriyle biliyordu, siz gencecik dallara neler yapılabileceğini; biliyor ve korkuyordu. Tıpkı ağladığını herkese göstermek için çırpınarak, çocuklarını, torunlarını korumaya çalışan "Nana" gibi.

Unutma, Ökkeş; asıl utanması gerekenler, yaşlı kadınlara korkuyu belletenler, onu içselleştirmesine neden olanlar, onları her an nereden geleceğini kestiremedikleri felaketlere karşı tetikte yaşamak zorunda bırakanlar...

* * *

Sen yaşamınla, Tevfik Fikret'in, *"Bir insanın ilk işi nedir? Cevap açık, kendisi olmak..."* Marcus Aurelius'un, *"Hayatın mutluluğu düşüncelerinin niteliğine bağımlıdır; onun için buna dikkat et ve fazilete ve eşyanın tabiatına uymayan hiçbir düşüncenin kafanı işgal etmesine müsaade etme!"* XIV. Louis'in, *"Kendini fethedebilen kişiye karşı koyabilecek pek az şey vardır..."* Demokritos'un, *"Sürekli erteleme işlerimizi sonsuz yapar..."* Anna Pavlova'nın, *"Başarının sırrı bir hedefi durmaksızın takip etmektir..."* Epiktetos'un, *"Arzularını ve korkularını ortadan kaldır, artık senin için hiç bir zalim kalmaz..." "Saati gelince öleceğim. Ama kendisine verileni geri veren adam gibi öleceğim..."*

Ve nihayet Herakleitos'un, *"Ethos antropo daimon"* [11] sözünü kanıtladın...

Aşk olsun sana, size, hepinize Ökkeş...

Dipnotlar:

1) Nihat Behram, "Esinlendiği Şarkının Eşliğinde Kırık Dökük Sözler", Savrulmuş Bir Ömrün Günlerinden, Yeni Türkü Şiir Yay., İstanbul, 1982, s.7.
2) "MKP'liler Toprağa Veriliyor", Evrensel, 20 Haziran 2005, s.6.
3) Turhan Feyizoğlu, "Deniz Gezmiş Filistinlilerle", Cumhuriyet, 9 Mayıs 2005, s.6.
4) Turhan Feyizoğlu, "Şam'da Esir Hayatı Günleri", Cumhuriyet, 10 Mayıs 2005, s.6.
5) Celal Başlangıç, "Nurhak'ta Güneş Batmaz", Radikal, 6 Haziran 2005, s.7.
6) Bilsay Kuruç, "AKP'nin Derdi Halka Bir Şey Vermek Değil", Milliyet, 23 Mayıs 2005, s.19.
7) "Bizde 'devlet ne yaparsa yapsın' beğenmeyen, her söz aldığında devlete düşmanca tavır içinde olan bir aydın türü gelişti." (Ertuğrul Özkök, "Ku Klux Klan'ın Ricadı", Hürriyet, 15 Haziran 2005, s.25.)
8) Umur Hozatlı, "Ters Aydın!", Ülkede Özgür Gündem, 18 Haziran 2005, s.2.
9) Nihat Behram, "Yine de Gülümseyerek", Ayışığı Yana Yana içinde, 1986, s. 20.
10) "Terörist Annesi: 17 Yaşında Elimden Aldılar", Hürriyet, 21 Haziran 2005, s.23.
11) "İnsanın karakteri kaderidir."

ÜTOPYA YAYINEVİ'NDEN...

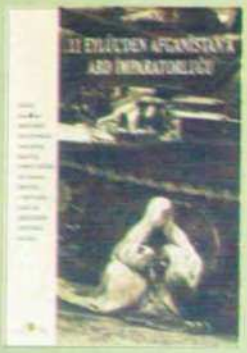

11 Eylül'den Afganistan'a ABD İmparatorluğu, *T. Ali, J. Berger...*
Kovboyun Sömürge İmparatorluğu, *T. Ali, T. Demirer,...*
ABD Saldırganlığı: Irak ve Ötesi, *P. Coelho, T.Demirer...*
İsyanın Adı: Filistin, *İ. Ahmed, N. Chomsky...*
21. Yüzyılla Gelenler, *M. Albert S. Amin,...*
Hermes'ten İdris'e -Bir Dinsel Geleneğin..., *Sibel Özbudun*
Uluslararası Belgelerde Azınlık Hakları, *Zeri İnanç*
Hiçkimsenin Cumhuriyeti, *Kadir Cangızbay*
Sınırlar, H. Donnan, *T. M. Wilson*
Küreselleşme mi?, Emperyalizm mi?, *Fikret Başkaya*
Entelektüel Yolculuğum, *Samir Amin*
Marksizm Tartışmaları, *Der: Özgür Orhangazi*
Sömürgecilikten Küreselleşmeye, *Noam Chomsky*
Eğitim ve İktidar, *Kemal İnal*
Imparatorluğa Hayır, *Michael Parenti*
Önce Söz Vardı, *Der: Sibel Özbudun*
Kavgam, *Desen: Clement Moreau*
Ulusal Sorun ve Kültürel Özerklik, *V. I. Lenin*
Sürgün, *Metin Aktaş*
Jose Bove "Bir Köylünün İsyanı", *P. Aries, C.Terras*

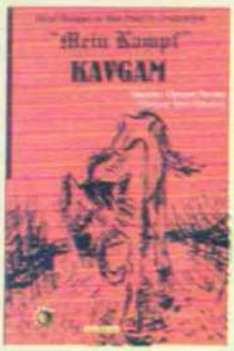

Pek derine derine
Düştüm ter izlerine
Hoyrat bir tapan ile
Üstüm küreledi̇ler
Çıkamazsın bahara
Çürür kalırsın dediler
Cevherim kararmadı
Bengi suyum durmadı
Kar altında köklendim
İşledim inceden ince
Sökün ayı gelince
Uç verdim filizlendim
Güne doğru
Öz gücümce

M. ORUÇOĞLU

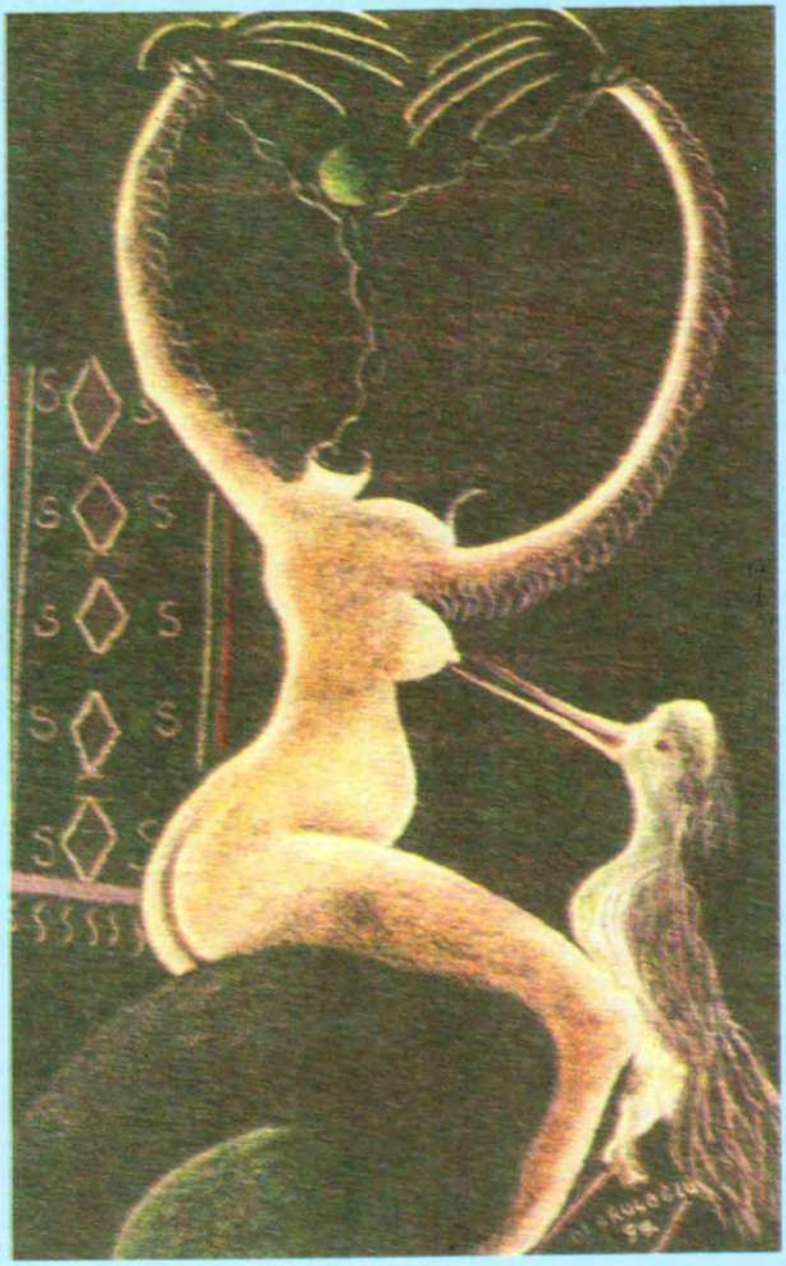

M. Oruçoğlu - Uyanış